

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการศึกษานำเสนอผลงานเรื่อง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองในกระบวนการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตการณ์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. บริบทพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. บริบทการเมืองและการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ความสัมพันธ์ระหว่างทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองกับกระบวนการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บริบทพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประวัติความเป็นมาของตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ชุมชนตำบลแห่งหนึ่ง แต่เดิมนั้นเป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าพื้นเมืองเดิม คือชนชาติขอม มีอายุประมาณ 100 - 200 ปีมาแล้ว จากประวัติศาสตร์คำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวขอมที่อาศัยอยู่แถบตำบลแห่งหนึ่ง และที่อาศัยซึ่งอยู่ตำบลละแวกใกล้เคียงชุมชนตำบลแห่งหนึ่งนั้น มีความเชื่อกันว่าชาวขอมอพยพมาจากเขมรมาอาศัยอยู่บริเวณนี้เมื่อประมาณ 100 - 200 ปีมาแล้วและจากการที่ผู้ศึกษาได้สังเกตการณ์จากต้นไม้ที่อยู่ในป่าหรือภายในวัดต่าง ๆ ในเขตตำบลแห่งหนึ่งและได้รับฟังคำบอกเล่าจากเจ้าอาวาสวัดด้วย โดยต้นไม้ที่อยู่ในวัดนั้น มีลำต้นที่สูงใหญ่มาก แสดงให้เห็นถึงอายุที่เก่าแก่ของต้นไม้ นั้น จากคำบอกเล่าของเจ้าอาวาสกล่าวว่าแต่ละต้นนั้นไม่ต่ำกว่าร้อยปีและบางต้นก็มีอายุถึงเกือบ 200 ปีก็ขึ้นไปได้ และเหตุผลที่ชาวขอมมาตั้งชุมชนที่นี้ ก็เพราะว่าพื้นที่บริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชั้นมีอากาศร้อนชื้น ฝนตกตลอดปี เหมาะแก่การที่จะอยู่อาศัยและเพาะปลูก ทำไร่ ทำสวนผลไม้ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้เป็นจำนวนมาก ลักษณะภูมิประเทศบริเวณนี้จึงเหมาะสมแก่การเพาะปลูกและอยู่อาศัย จึงทำให้ชาวขอมมาอาศัยอยู่บริเวณนี้จำนวนมาก ผู้ที่อาศัยในชุมชนนั้นแต่เดิมเป็นพวกชาวขอมที่อพยพมาอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งชาวขอมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่

อพยพเข้ามาจากเขมร ทำให้บริเวณชุมชนตำบลแห่งนี้ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติของอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

แต่ต่อมาช่วงระยะเวลา 100 กว่าปีที่ผ่านมา เริ่มมีการอพยพเข้ามาของชาวบ้านในจังหวัด นครปฐม ราชบุรี และกาญจนบุรี เข้ามาเป็นจำนวนมากซึ่งผู้คนที่อพยพมานั้นมีทั้งคนไทยที่มีเชื้อ ชาติมอญ หรือที่เรียกว่า “ไทยมอญ” และยังมีพวกคนไทยเชื้อสายจีนที่เริ่มทยอยอพยพเข้ามาตั้งถิ่น ฐานเป็นจำนวนมาก โดยคนไทยเชื้อสายจีนพวกนี้เป็นคนที่มีฐานะร่ำรวยก็จะเข้ามาซื้อที่ดินทำการ เกษตรเป็นจำนวนมาก ทำให้ในปัจจุบันชาวชองในพื้นที่ลดน้อยลงไปจากเดิม และที่ยังอยู่ส่วนใหญ่ จะเป็นลูกจ้างหรือคนงาน ดังนั้นชุมชนในเขตตำบลในปัจจุบันมีหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ที่อาศัย อยู่ในเขตตำบลแห่งนี้ คือคนไทยเชื้อชาติของ คนไทยเชื้อชาติมอญ และคนไทยเชื้อชาติจีน ปัจจุบัน จึงกลายเป็นชนพื้นเมืองไปแล้ว ชาวบ้านตำบลแห่งนี้มีลักษณะอาศัยกันอยู่แบบเครือญาติ มีอะไร ก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสังคมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกัน บ้านนี้มีอะไร เช่น ผลไม้ กับข้าวอาหาร ก็จะนำมาแบ่งบ้าน ใกล้เรือนเคียง แบ่งปันซึ่งกันและกัน หรือ มีงานอะไรก็จะ ช่วยกันทำคล้าย ๆ ลักษณะการลงแขกทำนาของชาวอีสาน สังคมตำบลยังคงเป็นสังคมชนบทอยู่ ทำ ให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนยังมีความแนบแน่นกันอยู่เป็นลักษณะตามวัฒนธรรมของสังคมไทย แต่ก่อนเดิม (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

เศรษฐกิจของชุมชน

ชุมชนตำบลแห่งนี้เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะการพึ่งพาตนเองในชุมชน นั้นอาศัยระบบเครือญาติเป็นเครื่องมือ โดยมีอะไรก็แบ่งปัน ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและกัน นอกจากนี้ ระบบเครือญาติแล้วเพื่อนบ้านในชุมชนก็เช่นกัน แม้จะมีปัญหาหรืออุปสรรคก็จะสามารถที่จะแก้ ปัญหาต่าง ๆ แล้วผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

วัดในอดีตเป็นที่ประกอบประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา และ ศูนย์รวมในการทำกิจกรรม ของชาวบ้าน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อสร้างความรัก ความศรัทธา ความสามัคคีของคนในชุมชน ดังนั้น วัดและรวม ไปถึงเจ้าอาวาสวัดจึงมีความสำคัญเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาต่อชุมชนเป็นอย่างมาก วัดเป็นศูนย์กลางสำหรับการพบปะพูดคุยกัน หรือ มีการประชุมต่าง ๆ ก็จะเข้ามากระทำที่วัด วัดจึง เปรียบเสมือนศูนย์รวมของชาวบ้าน สังคมชุมชนจึงเริ่มเปิดกว้างมากขึ้น ชาวบ้านรู้จักกันมากขึ้น เป็นสังคมที่โตขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อการที่มีสังคม ชุมชนที่ใหญ่ขึ้นก็เริ่มมีการพัฒนาถนนหนทางให้ชาวบ้าน ไปหากันได้สะดวกหรือเดินทางสะดวกนั่นเอง โดยแต่เดิมนั้นถนนมีมาตั้งแต่เกิดชุมชนอยู่แล้ว เนื่องจากต้องใช้ถนนในการสัญจรไปมาเพื่อซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งถนนในสมัยก่อนนั้นจะเป็นเพียงถนนลูกรัง ซึ่งอาศัยคนในชุมชนช่วยกันดำเนินการ เพราะการช่วยเหลือจากทางราชการนั้น

ยังไม่มาถึง แต่การเดินทางด้วยทางลูกรังไม่สะดวกลำบากต่อการเดินทางขายผลไม้ของชาวบ้าน จึงได้มีการสร้างถนนลาดยางเพื่อให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2530 หลังจากนั้นก็มีสร้างถนนอีกหลายสายมากมาย ทั้ง ถนนลาดยาง หรือ ถนนคอนกรีต ทำให้การเดินทางในชุมชนและการเดินทางติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ สะดวกสบายมากขึ้น (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อมีถนนหนทางที่มีความสะดวกสบายแล้ว ต่อมาก็เริ่มมีไฟฟ้าเข้ามาในชุมชนอย่างเป็นทางการ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2531 แต่ถ้าในชุมชนที่ยังห่างไกลไฟฟ้าก็ยังคงเข้าไม่ถึง ในช่วงแรกที่มีไฟฟ้าเข้ามาในชุมชนนั้นก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร ยังติด ๆ ดับ ๆ อยู่ แต่เมื่อมีการแก้ไขจนสมบูรณ์ก็ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไป ชีวิตมีความสะดวกสบายจนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตไปแล้ว แต่ในเรื่องรายจ่ายภายในครัวเรือนก็จะมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ยิ่งต้องการความสะดวกสบายในชีวิตมากเท่าไรก็จะมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น การที่มีถนนหนทาง มีไฟฟ้า ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเริ่มมีการค้าขายมากขึ้น เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาก็เริ่มมีความต้องการที่จะสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตจึงเริ่มมีสินค้าฟุ่มเฟือยเข้ามาในชุมชน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ทีวี ตู้เย็น พัดลม เตาไรด หม้อหุงข้าว เป็นต้น ซึ่งสินค้าเหล่านี้มีทั้งที่ขายสดและผ่อน ทำให้แต่ละครัวเรือนมีความต้องการสินค้าประเภทนี้มากขึ้น เมื่อมีการต้องการใช้สินค้าเหล่านี้มากขึ้น ย่อมต้องมีการลงทุนค้าขายมากขึ้น เพื่อให้ได้รายรับมากยิ่งขึ้นให้พอกับรายจ่าย การค้าขายนั้น เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับชุมชน ซึ่งการค้าขายสมัยก่อนนั้น มีลักษณะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเป็นส่วนใหญ่ของคนในชุมชนเท่านั้น แต่เมื่อมีถนนหนทางมีความเจริญมากขึ้น มีความต้องการในชีวิตมากขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการใช้เงินมากขึ้น จึงเปลี่ยนจากการแลกเปลี่ยนกันมาเป็นการซื้อขายกันอย่างจริงจังจึงเริ่มมีร้านโชห่วยเกิดขึ้นเพื่อนำสินค้า เช่น หมู ไก่ ปลา ผักผลไม้ และอื่น ๆ อีกมากมายมาขายในชุมชน โดยชาวบ้านจะได้ไม่ต้องเดินทางไปซื้อสินค้าในตัวเมืองที่ห่างจากตัวตำบล จึงเกิดการค้าขายในตำบลที่ชัดเจนขึ้นเกิดเป็นเศรษฐกิจเล็ก ๆ ในชุมชนขึ้นมา (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

หน่วยงานราชการนั้นเริ่มมีเข้ามาในชุมชนนานมาแล้ว แต่การเข้าถึงของทางราชการนั้นไม่สามารถเข้าถึงชุมชนชนบทได้ อาจเป็นเพราะความห่างไกล ความลำบากของการเดินทาง เส้นทางซึ่งประชาชนก็พอใจที่จะอยู่อย่างพึ่งพาตนเองได้ไม่เดือดร้อนอะไร เนื่องจากยังไม่มีสิ่งรื้อต่าง ๆ จากภายนอกมากนัก ซึ่งการปกครองชุมชนสมัยก่อนนั้นระบบราชการเป็นระบบราชการที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางแล้วส่งต่อมาส่วนภูมิภาคมิได้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ระบบราชการกับชุมชนในชนบทจึงไม่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมากมาย แต่เมื่อประเทศต้องการที่จะพัฒนาประเทศเจริญก้าวหน้า โดยมีการกระจายอำนาจให้ชุมชนให้มีการพัฒนามากขึ้นทั้งทางด้านบุคลากร ทรัพยากร ให้บริหารจัดการตนเองได้ จึงมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง และ ส่วนภูมิภาคไปยังท้องถิ่น

เมื่อปี พ.ศ. 2538 ยกฐานะชุมชนให้เป็น “องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเทศบาลตำบล” เป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นบริหารจัดการตนเอง โดยมีราชการส่วนอื่นคอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือ นอกจากมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ก็มีหน่วยงานราชการอื่น ๆ อีก คือ โรงเรียนและอนามัย

ในส่วนของการถือครองที่ดินในตำบลนั้นแต่ก่อนเดิมเมื่อประมาณ 50 - 60 ปีนั้น การถือครองที่ดินในสมัยก่อนจะเป็นการจับจองตามกำลังของผู้ถือครอง ใครมีกำลังหรือมีพวกพ้องมากก็จะมีที่ดินมาก ใครมีพวกน้อยก็ไม่สามารถจับจองที่ได้หรือได้น้อย แต่ก่อนนั้นไม่เอกสารในการถือครองที่ดิน ชาวบ้านจึงพากันจับจองที่ดินตามใจชอบ ต่อมาเมื่อทางราชการเข้ามาเมื่อประมาณ 30 ปี ก่อนก็ได้เริ่มมีการเอกสารสิทธิ์การถือครองที่ดินให้ จาก สปก. เป็น นสว ก. และ พัฒนามาเป็นโฉนดที่ดินในปัจจุบัน ส่วนหนี้ชุมชนในตำบลนั้นส่วนใหญ่จะเป็นหนี้จากการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เนื่องจากในปัจจุบันการประกอบอาชีพส่วนใหญ่จะมีการแข่งขันกันที่สูงทั้งในเรื่องผลผลิตและคุณภาพ ทำให้มีความต้องการสูงในเรื่องของต้นทุนการผลิต เช่น ในเรื่องของ ยาสารเคมี ปุ๋ยเคมี ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ราคาสูงขึ้น ค่าไฟฟ้า ค่าแรงงาน เป็นต้น แต่ในทางกลับกันในการจำหน่ายผลผลิตกลับถูกกดราคาจากผู้ส่งออก หรือพ่อค้าคนกลาง ราคาผลผลิตจึงราคาถูก ทำให้รายได้ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ลงทุนไป จึงต้องไปกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือแหล่งเงินต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นหนี้สิน (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

วัฒนธรรมของชุมชน

“ยันแย้ แย้ ยันแย้ ก๊กก็อ ยันแย้ สาวเอ้ยยันแย้” เป็นเสียงเพลงพื้นบ้านของชาวช่องที่ดังแพร่ในย่านอำเภอแห่งหนึ่ง เนื่องจากคนในชุมชนตำบลดั้งเดิมเป็นชาวช่อง จึงมีวัฒนธรรมของชาวช่องมีอยู่ภายในตำบลมากมาย ตัวอย่างเช่น เพลงพื้นบ้านที่กล่าวมาข้างต้น และวัฒนธรรมของชาวช่องมีความเชื่อของการนับถือผี การนับถือบรรพบุรุษของตนเองและมีการทำพิธีเช่นไหว้ผีประจำทุกปี เรียกว่า พิธีผีเลี้ยงผีหัวผีโรง ซึ่งแต่ละผีนั้นจะเกี่ยวกับความเชื่อของชาวช่องในด้านต่าง ๆ นอกจากชาวช่องจะนับถือผีแล้วยังศรัทธาและนับถือศาสนาพุทธ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อด้านวัฒนธรรมกับความเชื่อทางศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีการนับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผี โดยชาวบ้านจะยึดหลักคำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การรักษาศีล5 นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องคาถาอาคม เชื่อว่าผู้ที่มีคาถาอาคมนั้นจะเป็นผู้ที่เก่งกล้าสามารถเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้าน ซึ่งผู้ที่มีคาถาอาคมในสมัยก่อนจะเป็นผู้ที่คอยขับไล่ภูตผีปีศาจ ที่ในสังคมสมัยก่อนมีความเชื่อเช่นนี้ และอีกหน้าที่หนึ่ง คือ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ให้ชาวบ้านในชุมชน ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับชุมชน เพราะระบบอุปถัมภ์นั้นเริ่มขึ้นมาจากระบบเครือญาติและขยายไปสู่เพื่อนบ้านหรือผู้ที่นับถือกันในสังคมหรือผู้ที่มีฐานะ

ที่ดี จึงเกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในชุมชน เมื่อมีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น มีความเจริญทางเทคโนโลยีและชุมชนมีความต้องการสะดวกสบายในการดำรงชีวิต ทำให้เกิดมีการค้าหรือวัฒนธรรมการค้าที่หวังผลกำไรเกิดขึ้น ซึ่งทำให้สังคมต้องหารายรับให้มากขึ้นให้พอกับรายจ่ายที่จะต้องใช้ในอนาคต ถึงแม้ปัจจุบันจะเป็นยุคโลกาภิวัตน์มีการพัฒนาในทุกๆด้าน แต่ชุมชนในเทศบาลตำบลแห่งนี้ก็ยังคงดำเนินชีวิตแบบพื้นเมืองพื้นบ้านตามวัฒนธรรมแต่โบราณ ความเป็นอยู่แบบระบบเครือญาติสืบต่อไป (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

บริบทการเมืองและการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียง

การศึกษาเรื่องราวการเมืองอันเป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ และ ความขัดแย้งภายในตำบลแห่งหนึ่ง มีความจำเป็นต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจน และ เป็นรูปธรรมถึงความเป็นมาในบริบททางการเมืองของตำบล หลังจากภาครัฐพยายามผลักดันการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น มีการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลง ทำให้ท้องถิ่นต้องปรับตัวไปกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยบริบทการเมืองภายในตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุคสมัย ดังนี้

1. บริบทการเมืองก่อนมีสภาตำบล

การปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ในอดีตซึ่งเราอาจจะเรียกว่าเป็น “การเมืองชุมชนแบบธรรมชาติ” (Nature หรือ Community Politics) ก็ได้ โดยสภาพของการเมืองธรรมชาตินั้นเกิดมาตั้งแต่เมื่อมนุษย์รวมตัวกันเป็นชุมชนทางการเมือง โดยแต่ละชุมชนนั้นก็มีความแตกต่างหลากหลายกันออกไป เช่น บางชุมชนผู้ชายเป็นใหญ่ บางชุมชนผู้หญิงเป็นใหญ่ ซึ่งเราอาจจะเรียกสภาพนี้ว่าเป็น “การเมืองในชุมชน” โดยลักษณะของการเมืองในชุมชนนั้น ก็มีความแปรผันไปตามโครงสร้างอำนาจทางการเมืองของชุมชนนั้น ๆ เองว่า เป็นชนเผ่าหรือเป็นกลุ่มภาษาวัฒนธรรมใด มีอุปนิสัยใจคอ มีวัฒนธรรมของการรวมกลุ่ม มีการนับถือญาติ มีการประกอบอาชีพการงาน มีระบบการกระจายความมั่งคั่ง มีโครงสร้างทางชนชั้น มีกลุ่มสถานภาพและมีลักษณะของผู้นำ มีวิถีชีวิต คติความเชื่อ ค่านิยม และสภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพต่าง ๆ ฯลฯ ในลักษณะใด

การเมืองการปกครองของชุมชนตำบลแห่งหนึ่งในอดีตนั้น มีลักษณะเป็นการช่วยเหลือพึ่งพากันดูแลกันเองของคนในสังคม เวลามีปัญหาที่จะช่วยเหลือช่วยกันแก้ปัญหาเป็นสังคมที่โอบอ้อมอารีกัน แต่ถ้ามีปัญหาใหญ่ที่ขัดแย้งกันไม่สามารถหาข้อยุติได้ ชาวบ้านก็จะพากันมาที่วัดเพื่อปรึกษากับเจ้าอาวาสให้ช่วยแก้ปัญหา เพราะสังคมสมัยก่อนจะเลื่อมใสศรัทธาในตัวของผู้เป็นเจ้าอาวาสซึ่งมีความรู้และปัญญาเมื่อมีปัญหาจึงหันมาพึ่งท่านเพื่อแก้ปัญหานั้น (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

การปกครองในชุมชนแห่งนี้ไม่มีการปกครองแบบ “นายบ้าน” เพราะชาวบ้านในตำบลจะช่วยดูแลซึ่งกันและกันช่วยเหลือกันเมื่อมีปัญหาเดือดร้อน ไม่จำเป็นต้องมีนายบ้านมาคอยช่วยเหลือดูแลแก้ปัญหา ชาวบ้านดูแลซึ่งกันและกันได้ การปกครองแบบ “นายบ้าน” ไม่มี แต่มีการปกครองแบบท้องถิ่น ที่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คอยกำกับดูแลช่วยเหลือชาวบ้านยามมีปัญหา และ คอยประสานงานจากหน่วยงานทางราชการเพื่อช่วยเหลือประชาชน กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีบทบาทอย่างมากในการประสานงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างมาก รูปแบบนี้เรียกว่าการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) เป็นสภาวะที่จะต้องมียุทธศาสตร์ภายในระบอบการเมือง เนื่องจากอำนาจในทางการเมืองการปกครองจำเป็นต้องมี การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่องค์กรหรือกลุ่มองค์กรหรือบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับภายในสังคม ทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในระบอบการเมืองนั้น ๆ เพื่อที่กำกับดูแลช่วยเหลือชาวบ้านในเขตอำนาจของตน ทั้งนี้ก็เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมีเอกภาพภายในหรือสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในทางการเมือง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2538 เมื่อมีการกระจายอำนาจจากระบบการบริหารราชการส่วนกลางลงมาส่วนภูมิภาคมาเป็นราชการส่วนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเลือกตัวแทนเพื่อมาบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองตามความต้องการของชุมชน มีผลทำให้ชุมชนได้ร่วมรับรู้ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชน ได้อย่างแท้จริงและแก้ปัญหาต่างได้ ได้ถูกต้องรวดเร็ว เป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้อำนาจท้องถิ่นจัดการตนเอง (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

2. บริบทการเมืองหลังเปลี่ยนแปลงเป็นสภาตำบล

กระทรวงมหาดไทยกำหนดให้มีสภาตำบลเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2499 ตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มจัดตั้งครั้งแรกในรูปแบบ “สภาตำบล” ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2536 โดยประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกมาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน รวมทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกคนเป็นสมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง สภาตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลตามแผนงาน โครงการ และงบประมาณของสภาตำบล เสนอแนะส่วนราชการในการบริหารราชการและ พัฒนาตำบล ปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด และนี่เป็นก้าวแรกในการเข้าสู่เส้นทางทางการเมืองท้องถิ่น ของ นาย ช. (นามสมมติ) กล่าวคือ ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านให้เป็นสมาชิกที่ราษฎรเลือกมาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านเป็นสมาชิกสภาตำบล และเป็นก้าวแรกในการเข้าสู่เส้นทางทางการเมืองท้องถิ่นของ นาย ป. (นามสมมติ) เช่นกัน ในฐานะผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสมาชิกสภาตำบล (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

โดยการเมืองภายในตำบลในช่วงที่เป็นสภาตำบลนั้น กลุ่มโครงสร้างอำนาจจะรวมอยู่ที่กลุ่มนักการเมืองฝ่ายท้องถิ่น คือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีบทบาทมากในยุคสมัยนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบลเป็นสมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ การบริหารงาน

ดูแลภายในตำบล บรรดางบประมาณที่ลงมาสู่ท้องถิ่นจากการที่ส่วนกลางพยายามผลักดันการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น งบประมาณดังกล่าวก็ถูกจัดสรรไปตามพรรคตามพวกของตนมิได้นำมาพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ ผลประโยชน์จึงตกแก่คนเพียงบางกลุ่มมิได้จัดสรรให้ทั่วถึง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ได้ยกฐานะของสภาตำบลที่มีรายได้ (ไม่รวมเงินอุดหนุน) ในปีงบประมาณที่ผ่านมาติดต่อกัน 3 ปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท สามารถจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ โดยมีสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกโดยตำแหน่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านและแพทย์ประจำตำบล รวมกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน ส่วนคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย กำนัน เป็นประธาน มีผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกสภาอีกไม่เกิน 4 คน เป็นกรรมการ (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

3. บริบทการเมืองหลังจากยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

ในปี พ.ศ. 2539 ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยที่มาตรา 40 และ มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 บัญญัติให้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และให้โอนบรรดางบประมาณ ทรัพย์สิน สิทธิ สิทธิเรียกร้อง หนี้ และเจ้าหน้าที่ของสภาตำบลไปเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงให้สภาตำบลจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้สภาตำบลต้องเปลี่ยนไปเป็น “องค์การบริหารส่วนตำบล” ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2539 โดยมีสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านและแพทย์ประจำตำบล รวมกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน ส่วนคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย กำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกสภาอีกไม่เกิน 4 คน เป็นกรรมการ ซึ่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคนแรก คือ กำนัน ว. (นามสมมติ) ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

ในช่วงยุคเริ่มแรกของการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น สังเกตได้ว่า ฝ่ายบริหาร หรือ คณะกรรมการบริหารก็ยังคงเป็นกลุ่มข้าราชการท้องถิ่น หรือ ฝ่ายท้องถิ่นที่อยู่คือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่ที่ต่างไปจากรูปแบบสภาตำบล คือ มีการเลือกตั้งประชาชนเข้ามาเป็นสมาชิกสภาตำบลจากประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน แต่คณะกรรมการบริหารยังคงเป็น กำนัน ยังคงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่เช่นเดิม ทำให้ในยุคนี้กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังคงมีบทบาทในโครงสร้างชนชั้นนำของตำบลอยู่ แต่ในเรื่องผลประโยชน์นั้นมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เพราะสมาชิกสภาตำบลมิได้มีเพียงกลุ่มผู้ใหญ่บ้านเพียงกลุ่มเดียวเหมือนรูปแบบสภาตำบล แต่มีสมาชิกที่มาจากราชน โดยการเลือกตั้งเข้ามาอีกด้วย ซึ่งสมาชิกที่เข้ามานั้นมีทั้งพวกที่ชอบและไม่ชอบในตัวของกำนันหรือไม่ชอบในการทำงานของกำนัน มีทั้งพวกที่ร้องขอผลประโยชน์ และพวกที่

ไม่สนใจในเรื่องผลประโยชน์ ทำให้ผลประโยชน์ที่แต่เดิมแบ่งกันอย่างลงตัวไม่มีปัญหาอะไร หรือไม่เกิดความขัดแย้งขึ้น เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาในที่สุด ส่งผลให้ในยุคเริ่มแรกของการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเกิดความวุ่นวายภายในกลุ่มโครงสร้างอำนาจภายในตำบลเป็นอย่างมาก (นาย ช. นามสมมติ, สัมภาษณ์, 2557)

ในปี พ.ศ. 2541 กำนัน ว. ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ดำรงตำแหน่งได้เกือบ 2 ปี ก็หมดวาระการดำรงตำแหน่งเนื่องจาก เกษียณอายุจากการเป็นกำนัน ทำให้หมดวาระในการดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารอีกด้วย และผู้ที่มาดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อ คือผู้ใหญ่ ป. (นามสมมติ) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลแห่งหนึ่ง มาดำรงตำแหน่งแทน (นาย ช. นามสมมติ, สัมภาษณ์, 2557)

และเมื่อกำนัน ว. หมดวาระจากการเป็นกำนัน เนื่องจาก เกษียณอายุ ทำให้ต้องมีการเลือกกำนันคนใหม่มาแทนที่ โดยเลือกจากการลงคะแนนเสียงของผู้ใหญ่บ้านทั้ง 8 หมู่ของตำบล ซึ่งผลการลงคะแนนเสียง คือ นาย ป. ได้รับเลือกเป็นกำนันคนใหม่ของตำบลแห่งหนึ่ง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ผู้ใหญ่ ป. ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลได้เพียง 1 ปีเศษ ก็หมดวาระจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในสมัยการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน มีวาระอยู่เพียง 5 ปีเท่านั้น และ ผู้ใหญ่ ป. ไม่สมัครลงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านต่อ จึงทำให้หมดหน้าที่ในการเป็นประธานกรรมการบริหารไปด้วย ซึ่งเมื่อหมดวาระของ ผู้ใหญ่ ป. แล้ว ผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ให้มาดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อ คือ นาย ส. (นามสมมติ) ซึ่งทำงานได้เพียง 6 เดือนเท่านั้น นาย ส. ก็หมดวาระ เพราะครบวาระ 4 ปีของการทำงานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (นาย ช. นามสมมติ, สัมภาษณ์, 2557)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 285 จึงได้มีการกำหนดให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน และมีคณะกรรมการบริหารมาจากความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองประธานฯ 2 คน โดยเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีความเห็นชอบให้นาย ก. (นามสมมติ) ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเช่นนี้ยังคงเป็นการใช้รูปแบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยอ้อมอยู่

การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยอ้อม หมายถึง การที่สภาท้องถิ่นทำหน้าที่เลือกผู้บริหารท้องถิ่นแทน ประชาชนในท้องถิ่น กล่าวคือ ประชาชนในท้องถิ่นจะทำหน้าที่เพียงแค่เลือกสมาชิกสภาท้องถิ่นเท่านั้น และสมาชิกสภาท้องถิ่นจะทำหน้าที่ในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเอง

หลังจากมีการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งในช่วงแรกนั้น ฝ่ายบริหาร หรือคณะกรรมการบริหารก็ยังคงเป็นกลุ่มข้าราชการท้องถิ่นหรือฝ่ายท้องถิ่นที่อยู่ คือ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานดูแลภายในตำบล บรรดางบประมาณที่รัฐบาล หรือส่วนกลางมอบลงมาสู่ท้องถิ่นก็จะเกิดประโยชน์แก่คนเพียงกลุ่มเดียว ไม่ตรงกับความต้องการของ รัฐบาลที่จะผลักดันการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงทำให้มีการผลักดันแก้ไขกฎหมาย กำหนดให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชนหมู่บ้าน ละ 2 คน และมีคณะกรรมการบริหารมาจากความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมี ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองประธานฯ 2 คน โดยเลือกจาก สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจากการแก้กฎหมายดังกล่าวนี้ เป็นการกระจายอำนาจให้ ประชาชน ให้สิทธิและอำนาจการตัดสินใจให้แก่ประชาชน ในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบลที่จะเข้ามาทำงานแทนตนเองได้

ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่แต่เดิมเป็นกำนันและ ผู้ใหญ่บ้าน เปลี่ยนเป็นให้สมาชิกสภาจากการเลือกตั้งทั้งหมดนั้น และ ประธานกรรมการบริหาร เลือกโดยสมาชิกสภาตำบล ส่งผลให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านที่แต่เดิมเป็นผู้มีบทบาทมีอำนาจในการ บริหารมาตั้งแต่ยุคสภาตำบล หดหน้าที่ในการบริหารลง เป็นการลดบทบาทของกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านลงเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเองได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้โครงสร้าง ภายในตำบลเกิดเป็นสองฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายท้องถิ่น นำโดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับฝ่ายท้องถิ่น นำ โดย ประธานกรรมการบริหารและสมาชิกสภาตำบล

ซึ่งในสมัยการบริหารงานของ นาย ก. ประธานกรรมการบริหารส่วนตำบล นั้น นาย ช. ดำรงตำแหน่ง ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบล แล้วให้นายอำเภอแต่งตั้งประธาน และรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามมติ ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีหน้าที่ดำเนินการประชุม และดำเนินการอื่น ๆ เพื่อให้ เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 นาย ก. ประธานกรรมการบริหารส่วนตำบล บริหารงานองค์การ บริหารส่วนตำบลได้เพียง 1 ปีกว่า ๆ เท่านั้น ก็ลาออกจากตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร เนื่องจาก สภาวะเสถียรภาพไม่ดีไว้วางใจในการบริหารงานของ นาย ก. ดังนั้น นาย ก. จึงตัดสินใจขอลาออก จากตำแหน่งก่อนที่จะถูกเสนอให้ออกจากตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร

เมื่อนาย ก. ประธานกรรมการบริหารส่วนตำบลลาออกจากตำแหน่งประธานกรรมการ บริหารแล้ว สภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีความเห็นชอบโหวตให้ นาย ช. ซึ่งเคยดำรงตำแหน่ง

ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมาดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารส่วนตำบล จากการได้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งนี้ของ นาย ช. ถือว่าเป็นก้าวแรกในฐานะผู้นำของตำบล (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในปี พ.ศ. 2546 มีการเปลี่ยนชื่อจาก คณะกรรมการบริหารและกรรมการบริหาร เป็นคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และจากประธานกรรมการบริหารเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเปลี่ยนชื่อเรียกจากข้อบังคับตำบลเป็นข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ส่งผลให้ นาย ช. ประธานกรรมการบริหารส่วนตำบล ต้องเปลี่ยนชื่อที่ดำรงตำแหน่งมาเป็น “นายกองค์การบริหารส่วนตำบล” เป็นต้นไป (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในปี พ.ศ. 2548 นาย ช. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมุดวาระการบริหารงาน เพราะครบวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดยต้องจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่

ในปีเดียวกันนั้นมีการใช้ระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง คือ ระบบการปกครองท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถเลือกตั้งผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตท้องถิ่นของตนได้โดยตรง มาใช้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นครั้งแรก ตามที่ได้มีการแก้ไขกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2546 - 2547 ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดของไทยต้องใช้ระบบการเลือกตั้งบริหารท้องถิ่นโดยตรงทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ดังนั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบของไทย กำหนดให้ใช้วิธีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงแล้วทั้งสิ้น

ในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงขององค์การบริหารส่วนตำบลในครั้งนี้ ถือเป็นการเลือกตั้งผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นครั้งแรกของตำบล ซึ่งมาจากการเลือกของประชาชนในตำบล เป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้กับประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งการเลือกตั้งในครั้งนี้มีผู้สมัครลงเลือกตั้งในตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพียงท่านเดียว คือ นาย ช. และมีทีมงานที่ลงสมัครเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมทีมด้วย ซึ่งในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครคนอื่น ผู้สมัครที่ลงสมัครต้องได้คะแนนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 20% ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 นั้น นาย ช. ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้ทำหน้าที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไปอีกครั้ง และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในทีมก็ได้การรับเลือกได้รับความไว้วางใจรับใช้ประชาชนยกทีม (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ซึ่งระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงนั้น ผู้บริหารท้องถิ่นกับสภาท้องถิ่นแบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ผู้บริหารท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการยุบสภาท้องถิ่น และสภาท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการลงมติไม่ไว้วางใจผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นมีวาระในการดำรงตำแหน่ง

ที่แน่นอนชัดเจน นอกจากนี้คณะผู้บริหารท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกเทศมนตรี) จะเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วยมิได้ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานภายใต้การตรวจสอบและถ่วงดุลโดยสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สภาท้องถิ่น) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่บริหารงานภายในขอบเขตตามที่กฎหมายกำหนด และต้องรับผิดชอบต่อสภาท้องถิ่นและประชาชนในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. บริบทการเมืองหลังจากยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

ในปี พ.ศ. 2551 องค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้ดำเนินการยกฐานะจากองค์กรบริหารส่วนตำบลให้เป็นเทศบาลตำบล โดยที่กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพเหมาะสม สมควรให้ยกฐานะให้จัดตั้งเป็นเทศบาลตำบล อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์กรบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 และ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงจัดตั้งองค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็นเทศบาลตำบล ประกาศ ณ วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา

เหตุเนื่องมาจากการยกฐานะจากองค์กรบริหารส่วนตำบลยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลนั้น ทำให้สมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนตำบล และฝ่ายบริหารต้องสิ้นสุดลงด้วย ทำให้ นาย ช. นายกเทศมนตรีองค์กรบริหารส่วนตำบลบริหารงานในตำแหน่งได้เพียง 3 ปีเศษเท่านั้น จึงต้องมีการจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ เพื่อจะหาคนที่จะเข้ามาเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล และ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลต่อไป

ซึ่งการเลือกตั้งเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งครั้งแรกนี้ มีเพียง นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีองค์กรบริหารส่วนตำบล ลงรับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลเพียงท่านเดียว ไม่มีผู้สมัครคนอื่นลงแข่งขัน ซึ่งนาย ช. มีทีมงานผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลตำบลในนามทีมเดิมลงรับเลือกตั้งในครั้งนี้ โดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลจะแบ่งเขตการเลือกตั้งเป็น 2 เขตการเลือกตั้ง โดยแต่ละเขตจะมีสมาชิกเขตละ 6 คน ซึ่งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลในทีมของ นาย ช. ในเขตที่ 1 ไม่มีผู้สมัครอิสระคนอื่นมาสมัครแข่งขัน แต่ในเขตที่ 2 มีผู้สมัครอิสระลงแข่งขัน 3 คน (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ซึ่งผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2551 นั้น นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีองค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งเป็นคนแรกนับแต่ที่ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล และผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลตำบล ทีมนาย ช. ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนทั้งสองเขตแบบยกทีมเช่นกัน (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในปี พ.ศ. 2554 นี้ นาย ป. ในฐานะดำรงตำแหน่ง กำนันตำบลแห่งหนึ่ง ได้หมดวาระการทำงานลงเนื่องด้วยจาก ครบวาระ 5 ปี จึงต้องมีการเลือก กำนันตำบลแห่งหนึ่ง ขึ้นใหม่ ซึ่งการเลือก กำนันนั้นจะให้สิทธิของผู้ใหญ่บ้านตำบลนั้น ๆ เลือกกำนันขึ้นมาทำเอง ซึ่งการเลือกกำนันครั้งนี้ นาย ป. ก็ลงชิงตำแหน่งเช่นเดิม แต่ครั้งนี้มีคู่แข่ง คือ นาย อ. (นามสมมติ) ลงแข่งด้วยซึ่ง นาย อ. ได้รับการสนับสนุนจาก นาย ช. นายกเทศมนตรี ในการลงชิงตำแหน่งครั้งนี้ ซึ่งผลการเลือกกำนันตำบลในครั้งนี้ ฝ่ายนาย อ. ชนะไปด้วยคะแนน โหวต 4 ต่อ 2 คะแนน จากผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้านในตำบล ซึ่งตัวนาย ป. กับนาย อ. มิได้ออกเสียงในการลงคะแนน จึงทำให้ นาย อ. เป็นกำนันคนใหม่ของตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้เกิดการก่อรูปของความขัดแย้งกันระหว่างนาย ป. อดีตกำนันกับ นาย ช. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในปี พ.ศ. 2555 นาย ช. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง และสมาชิกสภาเทศบาลตำบล หมดวาระการบริหารงาน เพราะครบวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดยต้องจัดการเลือกตั้งกันใหม่ ซึ่งในการเลือกตั้งครั้งนี้ นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีตำบลก็ลงเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล เช่นเดิม แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ได้มีอดีตกำนัน คือ นาย ป. ซึ่งมีความขัดแย้งกับอดีตนายกแต่ก่อนเดิมนั้น ในเรื่องการเลือกตั้งกำนัน ได้ลงสมัครแข่งขันชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งกับนาย ช. ซึ่งเป็นอดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

แต่การเลือกตั้งในครั้งนี้จากประสบการณ์ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุตรของนายกเทศมนตรีที่ได้ช่วยบิดาหาเสียงมาหลายครั้ง และสังเกตการณ์เลือกตั้งที่ผ่านมาตลอด พบว่า เทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ที่ผ่านมามีการเลือกตั้งมาแล้ว 3 ครั้ง ตั้งแต่เปลี่ยนจากสภาตำบลมาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการเลือกตั้ง 2 ครั้ง และเปลี่ยนจากองค์การบริหารส่วนตำบลยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลอีก 1 ครั้ง โดยทั้ง 3 ครั้งที่ผ่านมาผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง คือ นาย ช. ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีมาโดยตลอด รวมเป็นเวลาทั้งหมด 3 สมัยติดต่อกัน โดยไม่มีผู้แข่งขัน

แต่ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555 ได้มีอดีตกำนัน คือ นาย ป. ได้มาลงสมัครแข่งขันแย่งชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีกับนาย ช. ซึ่งเป็นอดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งการลงสมัครรับเลือกตั้งของอดีตกำนัน นาย ป. นั้น เกิดจากสาเหตุความขัดแย้งภายในตำบล โดยแต่ก่อนเดิมนั้น นาย ป. ในฐานะกำนันกับนาย ช. นายกเทศมนตรี ต่างก็มาจากกลุ่มอำนาจเดียวกัน ทำงานร่วมกันมาตลอด แต่จากการเลือกตั้งกำนันภายในตำบล ซึ่ง นาย ป. ได้หมดวาระ 5 ปี ต้องมีการเลือกกำนันขึ้นใหม่ จากเหตุที่นาย ช. นายกเทศมนตรี สนับสนุนให้นาย อ. ได้เป็นกำนันตำบลแห่งหนึ่ง แต่นาย ป. แพ้การเลือกตั้งไม่ได้เป็นกำนัน ดังนั้น จากสาเหตุนี้จึงเกิดปมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างทั้งสองฝ่าย

เมื่อมองจากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งสองแล้ว พบว่า ผู้ลงสมัครทั้งสองคนมาจากกลุ่มอำนาจภายในตำบลเป็นการแข่งขันระหว่างขั้วอำนาจ กล่าวคือ ผู้ลงสมัครคนหนึ่ง คือนายกเทศมนตรีคนเก่ากับอดีตกำนัน ซึ่งต่างคนก็มีกลุ่มอำนาจและฐานเสียงของตน แต่การแข่งขันครั้งนี้อยู่ภายใต้การแทรกแซง และช่วยเหลือของคนหลายกลุ่มในการที่จะโค่นล้มนายกเทศมนตรีคนเก่า โดยการให้ความช่วยเหลือผู้ลงสมัครอีกคน คือ อดีตกำนันนั่นเอง โดยกลุ่มที่เข้ามาคอยสนับสนุนและช่วยเหลืออดีตกำนันนั้น เช่น สจ. ในเขตพื้นที่อำเภอแห่งหนึ่ง กลุ่ม นปช.(เสื้อแดง) กลุ่มผู้ที่มีฐานะร่ำรวยในพื้นที่ กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ เพราะอดีตกำนันเคยเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุมาก่อน กลุ่ม อสม. เพราะสจ. ผู้สนับสนุนอดีตกำนันเป็นประธานชมรมอยู่ ส่วนด้านนายกเทศมนตรีคนเก่า คือ กลุ่มนักการเมืองเก่า นักการเมืองอาชีพ และกลุ่มเครือข่ายอำนาจธุรกิจการเมือง (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์.2557)

ผลการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555 ปรากฏว่า นาย ป. อดีตกำนัน ได้คะแนน 1,410 คะแนน ส่วนนาย ช. อดีตนายกเทศมนตรี ได้คะแนน 890 คะแนน ทำให้อดีตกำนัน คือ นาย ป. ชนะการเลือกตั้งไปได้เป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองของเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจะใช้แนวทางการศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์กรณีการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางด้านทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคมและทุนการเมืองและโครงสร้างอำนาจ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งอย่างเด่นชัด การสถาปนาตัวของกลุ่มการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งมีแบบแผนและบริบทที่เด่นชัด โดยกลุ่มการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง แบ่งเป็นกลุ่ม โครงสร้างอำนาจทางการเมืองใหญ่ ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มอำนาจอดีตนายก
2. กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน

โดยขั้วอำนาจทางการเมืองทั้งสองขั้วได้มีการสถาปนาตัวบนพื้นฐานความขัดแย้งทางการเมือง ทั้งที่ในอดีตเคยเป็นกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดียวกันเคยเป็นพันธมิตรทางการเมืองกัน โดยมี

ความขัดแย้งที่ทำให้กลุ่มการเมืองทั้งสองกลุ่มในเขตเทศบาล เกิดปมเหตุความขัดแย้งแตกหักกันอย่างชัดเจน เกิดมาจากการเลือกตั้งกำนันในตำบลแห่งหนึ่ง

ลักษณะ โครงสร้างอำนาจแบบสองขั้วอำนาจมีลักษณะแบบแผนความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในตำบลแห่งหนึ่ง ที่มีการต่อสู้แข่งขันอยู่ใน 2 ขั้วอำนาจภายในท้องถิ่น โดยเป็นการแข่งขัน/ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มทางการเมือง 2 กลุ่มภายในตำบล การแข่งขันของสองขั้วอำนาจท้องถิ่นภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบสองขั้วอำนาจ จะมีการต่อสู้แข่งขันทางการเมืองทั้งในเวทีการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่นแต่จะไม่มีขั้วอำนาจใดมีอำนาจเหนืออีกกลุ่มอย่างเด็ดขาด ต่างฝ่ายต่างมีทำที่พยายามเอาชนะเหนือฝ่ายหนึ่ง และพยายามช่วงชิงความได้เปรียบกันอยู่เสมอ ทั้งนี้ในบางสถานการณ์ก็อาจจะเกิดการร่วมมือเป็นพันธมิตรทางการเมืองกันบ้าง ขึ้นอยู่กับสถานะทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองในขณะนั้น

นอกจากนี้ขั้วอำนาจท้องถิ่นภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบสองขั้ว จะต้องมีการแบ่งพื้นที่เขตอิทธิพลทางการเมืองของแต่ละกลุ่มที่แต่ละฝ่ายมีอิทธิพลอยู่ที่จะต้องรักษาเขตอิทธิพล หรือฐานที่มั่นเนื่องจากเป็นฐานคะแนนเสียงของแต่ละกลุ่มที่ต้องรักษาไว้เป็นมั่น

การแข่งขันทางการเมืองของขั้วอำนาจภายใต้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองแบบ 2 ขั้ว จะมีการแข่งขัน ช่วงชิงความได้เปรียบกันอยู่เสมอ ด้วยการพยายามขยายเขตอิทธิพลทางการเมืองของตนเอง ด้วยการสนับสนุนเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตอิทธิพลของอีกกลุ่มการเมือง เช่น การผลักดันคนลงสมัครผู้ใหญ่บ้าน การวิจัยพบว่า ลักษณะกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นทั้ง 2 กลุ่ม ภายใต้โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบสองขั้วอำนาจ แต่ละกลุ่มการเมืองจะมีฐานทางเศรษฐกิจและการเมืองที่อยู่ในระดับที่เข้มแข็ง ไม่มีใครได้เปรียบหรือเสียเปรียบมากกว่ากัน (ไอพาร์ ถิ่นบางเตียว. 2548 : 39)

ก่อนที่จะลงในรายละเอียดถึงตัวผู้สมัคร ขอกกล่าวถึงเรื่องที่เป็นพื้นฐานสำหรับผู้ที่จะเป็นนักการเมืองทุกคนนั้น คือ ฐานทางเศรษฐกิจและฐานมวลชน ทั้งสองฐานนี้จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ที่คิดจะเป็นนักการเมือง หากใครไม่มีฐานทั้งสองนี้อย่าริไปเล่นการเมืองหรือเป็นนักการเมืองให้เสียเวลาเพราะยากยิ่งจะประสบความสำเร็จทางการเมืองได้ แต่ถ้าหากใครมีฐานทั้งสองในระดับที่มั่นคงหนาแน่น ก็มีแนวโน้มประสบความสำเร็จบนเส้นทางทางการเมืองค่อนข้างสูง (พิชาย รัตนดิกลง ภูเก็ต. 2537 : 35)

การศึกษาทุนทางเศรษฐกิจทุนทางสังคมและทุนทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้วอำนาจที่มีบทบาททางการเมืองในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลแห่งหนึ่งเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มอำนาจอดีตนายก กับ กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มอำนาจอดีตนายค เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีลักษณะอาชีพนักการเมือง หรือ เครือข่ายการเมืองในท้องถิ่นของตำบล เช่น เคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เคยดำรง ตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมัยที่ยังเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ และเคยดำรง ตำแหน่งสมาชิกเทศบาลตำบลในสมัยที่เพิ่งหมดวาระที่ผ่านมา เป็นกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมของ ตำบล โดยการนำของ นาย ช.(นามสมมติ) อดีตนายคเทศมนตรี ซึ่งกลุ่มอดีตนายคที่ผ่านมีบทบาท ในการพัฒนาตำบลมาโดยตลอด กลุ่มอดีตนายคมีฐานทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญ

การก้าวเข้าสู่เส้นทางการเมืองท้องถิ่น

นาย ช. (นามสมมติ) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดราชบุรีเป็นคนหนองโพโดยกำเนิด โดยเกิดจากบิดาชื่อ นาย ส. (นามสมมติ) มารดาชื่อ นาง จ. (นามสมมติ) ต่อมาในปี พ.ศ.2503 ทาง ครอบครัวได้ย้ายภูมิลำเนาจากจังหวัดราชบุรีมาอยู่ที่จังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ย้ายมา อยู่จังหวัดแห่งหนึ่งเนื่องจากบิดา นาย ช. สมัยที่เป็นทหารอยู่นั้น ได้ติดตามเจ้านายมาทำงานที่จังหวัด แห่งหนึ่งแล้วเห็นว่าจังหวัดแห่งหนึ่งเป็นเมืองที่น่าอยู่ อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ซึ่งโดยส่วนตัวบิดาของ นาย ช. ชอบการทำสวนทำไร่เมื่อเห็นว่าจังหวัดแห่งนี้อุดมสมบูรณ์จึงได้ ตัดสินใจย้ายมาอยู่จังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างถาวร (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในตอนแรกที่ย้ายมาอยู่จังหวัดแห่งหนึ่งใหม่ ๆ นั้น มารดาได้เปิดร้านตัดเสื้อผ้าอยู่ใน ตัวเมือง แต่ต่อมาได้มีพรรคพวกของบิดาชวนกันหาซื้อที่ทำสวนผลไม้ซึ่งในสมัยก่อนนั้นการซื้อขาย ที่ดินมีราคาไม่แพงมากนักจึงได้เริ่มหาซื้อที่ทำสวนผลไม้ โดยได้มาพบที่ดินที่ถูกใจจึงตัดสินใจซื้อ ซึ่งที่ดินที่บิดาซื้อ มีเนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ และได้ทำการปลูกทุเรียน มังคุดและเงาะ ในที่ดินดังกล่าว ทำสวนผลไม้มาเป็นเวลา 50 ปี (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

นาย ช. ได้ย้ายตามบิดามารดาจากจังหวัดราชบุรีมาอยู่จังหวัดแห่งหนึ่งตั้งแต่เด็ก ๆ โดยได้เข้าศึกษาเรียนหนังสือที่โรงเรียนแห่งหนึ่งซึ่งอยู่บริเวณใกล้ ๆ บ้านตั้งแต่เด็ก ๆ จนจบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 (ชั้นสูงสุดขณะนั้น) และต่อมาได้เข้ามาศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงประถมศึกษาปีที่ 7 ที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในตัวเมือง ต้องเดินทางออกจากบ้าน มีระยะทางกว่า 20 กิโลเมตร ระยะทางจากบ้านถึงตัวเมือง เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แล้ว ได้เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนชายประจำจังหวัด จนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 3 และได้เข้าศึกษาต่อในสายอาชีพในระดับอาชีวศึกษาจนจบใน ระดับชั้น ปวช., ปวส. ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดแห่งหนึ่ง

เมื่อจบในระดับชั้น ปวช., ปวส. ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษา นาย ช. ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับ ปริญญาตรี แต่ได้มาทำงานเป็นครูสอนวิชาชีพที่ศูนย์ฝึก และพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดน จังหวัดแห่งหนึ่ง (ศฝช.ปจ) ตั้งแต่ พ.ศ. 2526-2532 ต่อมาได้ลาออกจากครูสอนวิชาชีพที่จังหวัดแห่ง

หนึ่ง เนื่องจากคิดถึงบ้าน และ อยากกลับมาทำสวนผลไม้ช่วยบิดาซึ่งทำสวนอยู่คนเดียว จึงตัดสินใจลาออกแล้วกลับบ้านมาทำงานช่วยบิดา (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในปี พ.ศ. 2536 ได้เริ่มเข้าสู่วงการการเมืองเป็นครั้งแรกในชีวิต โดยได้รับการเสนอชื่อให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านและตำบล โดยกำนันตำบลและผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เสนอชื่อต่อสภาตำบล โดยชาวบ้านเห็นว่า นาย ช. เป็นคนรุ่นใหม่ มีความรู้ มีความสามารถ เคยเป็นครูมาก่อน เป็นผู้มีความรับผิดชอบประสบความสำเร็จในชีวิต มีความเป็นผู้นำ เห็นเหมาะสมในการเสนอชื่อมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน และอีกเหตุผลมาจากการผลักดันของบิดา คือบิดาของ นาย ช. ก็เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่แล้ว ซึ่งบิดาของนาย ช. เป็นคนที่กว้างขวางและเป็นที่ยอมรับให้ความนับถือและเคารพ จึงไม่เป็นเรื่องยากที่คนในตำบลจะยอมรับในตัวของ นาย ช.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 สภาตำบลยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลโดยมีสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านร่วมกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน ส่วนคณะกรรมการบริหารประกอบด้วย กำนัน เป็นประธาน มีผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกสภาอีกไม่เกิน 4 คน เป็นกรรมการ ซึ่งนาย ช. ก็ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นสมาชิกสภาตำบล และได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการองค์การบริหารส่วนตำบล (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในปี พ.ศ. 2544 เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 285 จึงได้มีการกำหนดให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน และมีคณะกรรมการบริหารมาจากความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองประธานฯ 2 คน โดยเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่ง นาย ช. ก็ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นสมาชิกสภาตำบลอีกครั้ง แต่ในครั้งนี้นาย ช. ได้รับความไว้วางใจจากสภาตำบลให้ดำรงตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ประธานกรรมการบริหารส่วนตำบลบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งนี้ได้เพียง 1 ปีกว่า ๆ เท่านั้น ก็ลาออกจากตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร ทำให้สภาตำบลต้องหาประธานกรรมการบริหารคนใหม่ โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีความเห็นชอบโหวตให้ นาย ช. ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มาดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารส่วนตำบลต่อไปจนครบวาระ ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกตั้งแต่เข้าสู่เส้นทางการเมืองของ นาย ช. ที่ได้รับตำแหน่งสูงสุดของตำบลแห่งหนึ่ง คือ ประธานกรรมการบริหารตำบล และตั้งแต่นั้นมา นาย ช. ได้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารของตำบลมาโดยตลอด นับตั้งแต่ ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 1 สมัย, นายกเทศมนตรีองค์การบริหารส่วนตำบล 2 สมัย, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล 1 สมัยจนถึงการเลือกตั้งในครั้งนี้ (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ทุนเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอดีตนายก

พัฒนาการฐานทางด้านทุนเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอดีตนายก มีฐานเศรษฐกิจอยู่ที่ การทำเกษตรกรรมและการเป็นนักการเมืองอาชีพเป็นหลัก นักการเมืองอาชีพของกลุ่มอำนาจอดีต นายก ส่วนใหญ่จะเป็นนักการเมืองฝ่ายท้องถิ่นที่ผ่านการเลือกตั้งท้องถิ่นมาหลาย ๆ สมัยร่วมกับ นาย ช. ส่วนการทำอาชีพเกษตรกรรมนั้นทำกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นปู่รุ่นย่า รุ่นพ่อรุ่นแม่ ทำสืบต่อกันมา เพราะอาชีพเกษตรกรรมก็เป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ในจังหวัดแห่งหนึ่ง และมีมากในเขตอำเภอ แห่งหนึ่ง ซึ่งการทำเกษตรกรรมในที่นี้ คือ การทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะและปลูกลำไย เป็นต้น รายได้จากการทำสวนผลไม้ต่อปีขึ้นอยู่กับราคาสินค้า และปริมาณของผลไม้ว่ามีมากน้อยเพียงใด ถ้าปีไหนผลไม้ออกสู่ตลาดมากจนทำให้ล้นตลาดก็จะทำให้ราคาผลผลิตต่ำลง แต่ถ้าปีไหนมีผลผลิต ออกมาน้อยก็จะทำให้ผลผลิตมีราคาสูง แต่ช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมามาภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมมือกันช่วยกันบริหารจัดการคุณภาพผลผลิตและการส่งออกดีขึ้น ทำให้ราคาผลผลิตบางชนิด เช่น ทุเรียน ลำไย มีราคาดีขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ผู้ที่ทำอาชีพทำสวนผลไม้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้แต่ก่อน นั้นคนส่วนใหญ่ไม่สนใจการทำสวนผลไม้ เพราะเห็นว่าไม่คุ้มกับการลงทุน มีรายได้ไม่พอใช้ หัน กลับมาทำสวนผลไม้กันมากขึ้น ซึ่งรายได้ต่อปีจากการทำสวนผลไม้ที่ขึ้นอยู่กับใครมีพื้นที่ในการ เพาะปลูกมากน้อยเพียงใด แต่ในกลุ่มอดีตนายกส่วนใหญ่จะมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยอยู่ที่คนละ 50-80 ไร่ต่อคน ซึ่งส่วนใหญ่ตอนนี้จะปลูกทุเรียนเป็นส่วนมาก เพราะทุเรียนปัจจุบันมีราคาดีและราคาไม่ ลงง่ายเหมือนกับมังคุดและเงาะ และตอนนี้ผลไม้ที่นิยมปลูกกันมากอีกอย่าง คือ กล้วยไข่ส่งออก เพราะราคาดีตลอดทั้งปีและขายได้ตลอดทั้งปี ไม่ต้องมีระยะเวลารอเหมือนทุเรียนที่ปีหนึ่งจะตัดได้ ครั้งเดียว ถือว่ากล้วยเป็นอาชีพเสริมและรายได้ที่เพิ่มมาของเกษตรกรเลยทีเดียว (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอดีตนายก

ยุคเริ่มแรกของการสถาปนาของกลุ่มอำนาจอดีตนายกนั้น มีลักษณะประเภท “เงินน้อยแต่ได้รับการหนุนช่วย” ผู้สมัครประเภทนี้นับได้ว่าเป็นผู้สมัครที่พอจะมีบารมีและได้รับการยอมรับ ซึ่งเกิดจากเคยลงสมัครเลือกตั้งมาหลายครั้ง และได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนพอสมควร ซึ่งอดีตนายก นั้นมีบิดาที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาก่อน ช่วยบิดาทำงานมาโดยตลอด ตลอดจนตัวอดีต นายกเองเคยดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ของตำบลมาหลายตำแหน่ง เช่น เลขานุการหรือประธานสภา ทำงานเพื่อชุมชนจนได้รับการยอมรับจนได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการบริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบล จนมีบารมีและได้รับการยอมรับ ทำให้พรรคการเมือง นักการเมืองระดับชาติ คือ ส.ส. ป. (นามสมมติ) หรือ นักการเมืองระดับท้องถิ่น คือ นายกององค์การบริหารส่วนจังหวัด เห็นความสำคัญ เมื่อเป็นเช่นนี้ พรรคการเมืองหรือนักการเมืองก็จะส่งเงินไปหนุนช่วยในการลงเลือกตั้ง เพราะเล็งเห็น

ประโยชน์จากการช่วยเหลือผู้สมัครจากฐานเสียงในท้องถิ่นที่ต่อไปจะกลายเป็นฐานเสียงของตนในอนาคต (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

แต่การเลือกตั้งครั้งล่าสุดเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในตำบล เกิดการสถาปนากลุ่มอำนาจใหม่ขึ้นมา กลุ่มพรรคการเมือง หรือนักการเมืองที่เคยสนับสนุนย้ายข้างไปสนับสนุนกลุ่มการเมืองใหม่ทำให้กลุ่มอำนาจอดีตนายคต้องพึ่งพาตนเองในการเลือกตั้งครั้งนี้ มีลักษณะประเภท “มีเงินพึ่งตนเอง” กล่าวคือสามารถช่วยตนเองได้ทางการเงิน โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินจากพรรคหรือนักการเมืองหรือนักธุรกิจอื่น ๆ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือลูกทีมหรือเพื่อนร่วมทีมได้มากนัก เพราะขาดเงินทุนจากพรรคการเมืองหรือนักการเมืองที่เคยสนับสนุนมาโดยตลอด (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ทุนสังคมของกลุ่มอำนาจอดีตนายค

นอกจากการสร้างฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงแล้ว กลุ่มอดีตนายคได้ทำการสร้างฐานทางสังคม ทุนทางสังคม บทบาททางสังคม โดยการนำของ นาย ช. ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีอยู่ในขณะนั้น ก็ได้สร้างฐานทางด้านทุนสังคมไว้มากในขณะดำรงตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงินช่วยเหลือชาวบ้านที่ยากจนและขาดแคลน บริจาคเงินช่วยเหลือที่ประสบภัยน้ำท่วม ช่วยงานวัดต่าง ๆ ในตำบลเป็นประธานในการทอดกฐินทอดผ้าป่า เป็นต้น

บทบาททางสังคม หมายถึงการเคยหรือการมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมในเขตพื้นที่ที่ลงสมัคร ซึ่งจะพิจารณาความต่อเนื่องของกิจกรรมที่ผู้สมัครหรือตัวแทนได้กระทำไป อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินกิจกรรมทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างฐานมวลชน เป็นการโน้มน้าวใจประชาชนให้หันมานิยมตน (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2537 : 42)

งานสังคมหรือบทบาททางสังคมที่สำคัญของกลุ่มอำนาจอดีตนายคที่มีบทบาทในสังคมนั้น ระยะเวลาแรก คือการก่อตั้งกลุ่ม อปพร. ซึ่ง นาย ช. เป็นผู้ก่อตั้งและได้เข้าร่วมในการเป็นสมาชิก อปพร. ด้วยและดำรงตำแหน่งประธาน อปพร. ตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งการจัดตั้ง กลุ่ม อปพร. นั้นจะต้องเปิดให้มีการอบรมสมาชิกให้มีทักษะให้มีความรู้ความสามารถในการทำงานช่วยเหลือสังคมให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการอบรมในครั้งนี้มีผู้ที่อาสาเข้ารับการอบรมเป็น อปพร. จากทุกหมู่บ้านในตำบลเป็นจำนวนมาก จากการสะสมทุนทางสังคมเช่นนี้ ทำให้นาย ช. เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของคนในตำบลมากยิ่งขึ้นและเป็นที่ยอมรับของในตำบลและในส่วนราชการ (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อกลุ่ม อปพร. เป็นรูปร่างมั่นคงและภายในกลุ่มมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว นาย ช. นายกเทศมนตรีตำบลขณะนั้น ก็ยังไม่หยุดสร้างฐานทางสังคมและฐานคะแนนเสียงของตน โดยเริ่มมีการเข้ามาสนับสนุน กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่ม

เกษตรแปรรูปผลไม้ กลุ่มทำน้ำสำรอง กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นต้น โดย นาย ช. นายกเทศมนตรี ได้นำงบประมาณลงมาช่วยเหลือกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ จัดหาวิทยากรผู้มีความรู้ ความสามารถมาอบรม ให้ความรู้แก่ชาวบ้านให้ชาวบ้านได้มีรายได้เสริมนอกจากการทำสวนผลไม้ ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ ครอบคลุมผู้คนเกือบทั้งตำบล เป็นการสะสมทุนทางสังคม สร้างฐานทางสังคมที่ยอดเยี่ยม (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ทุนการเมืองของกลุ่มอำนาจอดีตนายก

ฐานด้านการเมือง หมายถึงการมีหรือเคยมีตำแหน่งและประสบการณ์การเมืองระดับต่าง ๆ มาก่อน ซึ่งประสบการณ์และตำแหน่งทางการเมืองที่มีหรือเคยมีนี้ นอกจากจะสะท้อนถึงทักษะทางการเมืองแล้วยังเป็นตัวชี้แสดงส่วนหนึ่ง ว่าผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งจะมีโอกาสแพ้หรือชนะมากกว่า เพราะสามารถดูได้จากฐานคะแนนเสียง คะแนนนิยมหรือดูได้จากความมีประสบการณ์และความกว้างขวางของการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นมาก่อน (พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. 2537 : 42)

ในส่วนของกลุ่มอำนาจอดีตนายกนั้น โดยการนำของ นาย ช. นั้น มีฐานด้านการเมือง ในลักษณะที่เป็น “ผู้สมัครแบบผูกขาด” หมายถึง ผู้สมัครที่เคยได้รับการเลือกตั้งมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป ผู้สมัครประเภทนี้กล่าวได้ว่าเป็นนักการเมืองที่เปรียบประดุจผู้รับสัมปทานการเมือง ลงสมัครเลือกตั้ง ครั้งไหนก็มักจะได้รับการเลือกตั้งทุกครั้งไป เป็นผู้มีฐานการเมือง ฐานเสียงมั่นคงแน่นอนหนาแน่น ผู้สมัครประเภทนี้มักมีอำนาจและอิทธิพลภายในชุมชนและท้องถิ่น มีอิทธิพลเหนือเจ้าหน้าที่ราชการ จึงทำให้เหล่าข้าราชการเกิดความเกรงใจหรืออาจจะเล่ห์หน้าทีในการทำงานได้ จึงต้องช่วยเหลือผู้สมัคร เหล่านี้อยู่ตลอด (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ความมีชื่อเสียงในฐานะทุนทางสังคมและความมั่นคงทางด้านฐานเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มอำนาจอดีตนายกในขณะนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้มีบารมี มีอำนาจและประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและการดำรงชีวิต และเป็นที่ยอมรับของคนในตำบลและมีชื่อเสียงออกไปในตัวจังหวัด ทำให้กลุ่มอำนาจอดีตนายกมีโอกาสรู้จักและสนิทสนมกับกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นด้วยกันมากขึ้น มีการร่วมมือระหว่างกันกับ อบต.และเทศบาลต่าง ๆ มากขึ้นเกิดเป็นเครือข่ายทางการเมืองขึ้นและที่สำคัญได้ร่วมงานกับ อบจ.หลายครั้งหลายหนจนมีความสนิทสนมกับ นาย ก. (นามสมมติ) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด จนเกิดความร่วมมือกันหลายด้านและช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาโดยตลอด นอกจากนั้น โดยเฉพาะกลุ่มนักการเมืองระดับชาติได้มีโอกาสรู้จักกับ ส.ส. ป. (นามสมมติ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแห่งหนึ่ง ในนาม พรรคไทยรักไทย (ในสมัยนั้น ตอนนี้อยู่เป็น พรรคเพื่อไทย) ส.ส. ป. จำเป็นต้องหาหัวคะแนนในท้องถิ่น เพื่อรักษาฐานคะแนนเสียงของตนเอง จำเป็นต้องมีเครือข่ายทางการเมืองเป็นผู้บริหารท้องถิ่นต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับ นาย ช. ก็ต้องการหาคนที่มียุทธิพล มีบารมี มีอำนาจ ในการที่จะรักษาฐานคะแนนเสียงของตนเอง

เช่นกัน จึงเกิดเกิดผลประโยชน์ต่างตอบแทนขึ้นกันระหว่างทั้งสองฝ่าย (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

2. กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน เป็นการรวมตัวของกลุ่มนักการเมืองฝ่ายท้องถิ่นนำโดยกำนัน ป. (นามสมมติ) หรือ นาย ป. (นามสมมติ) และอดีตรองนายกเทศมนตรีและเครือข่ายนักการเมืองในท้องถิ่นของตำบล ที่เคยอยู่กลุ่มอำนาจอดีตนายกแล้วได้ย้ายข้างมาอยู่กับกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน เช่น อดีตสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมัยที่ยังเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ และอดีตสมาชิกเทศบาลตำบลในสมัยที่เพิ่งหมดวาระที่ผ่านมา เป็นกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมของตำบล ของ นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรี และเครือข่ายนักการเมืองท้องถิ่น เช่น อดีตผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน มีฐานทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญ

การก้าวเข้าสู่เส้นทางการเมืองท้องถิ่น

นาย ป. (นามสมมติ) ภูมิลำเนาเป็นคนในตำบลแห่งหนึ่งโดยกำเนิดเป็นคนเชื้อสายของชนเผ่าดั้งเดิมของคนแถบอำเภอแห่งหนึ่งซึ่งมีอยู่มากในเขตตำบลแห่งหนึ่ง โดยเกิดจากบิดาชื่อ นาย ว. (นามสมมติ) และมารดาชื่อ นาง บ. (นามสมมติ) ซึ่งต่อมาบิดาของ นาย ป. ได้ออกบวชที่วัดแห่งหนึ่งในตำบล จนกระทั่งได้เป็นเจ้าอาวาสวัดแห่งนั้นและได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งหลวงพ่อก็เป็นที่รู้จักนับถือและเป็นที่ศรัทธาของคนในตำบลแห่งหนึ่ง (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

นาย ป. ได้เข้าศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนแห่งหนึ่งจนจบชั้นประถมศึกษา แต่ไม่ได้ศึกษาต่อในชั้นมัธยม เพราะฐานะการเงินของที่บ้านในขณะนั้นไม่ค่อยจะดีนักและเนื่องจากบิดาออกบวชจึงไม่มีใครช่วยมารดาทำสวนผลไม้จึงตัดสินใจไม่ศึกษาต่อ และได้ออกมาช่วยมารดาทำสวนผลไม้และรับจ้างตัดยางของคนในบริเวณนั้น ต่อมาพอทำงานจนฐานะเริ่มดีขึ้นก็ได้เข้าศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จนจบชั้นมัธยมศึกษาจนได้วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 6

ด้วยความที่บิดาของ นาย ป. ออกบวชเป็นที่รู้จักและนับถือของชาวบ้าน และ นาย ป. ได้ไปช่วยงานที่วัดที่บิดาเป็นเจ้าอาวาสและช่วยงานในหมู่บ้านอยู่บ่อยครั้ง จึงเริ่มถูกชักชวนจากผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ในขณะนั้นให้ช่วยเข้ามาทำงานในหมู่บ้านจนได้รับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นการก้าวเข้าสู่เส้นทางการเมืองครั้งแรกของ นาย ป. ต่อมาผู้ใหญ่บ้านคนเก่าได้ลาออก นาย ป. ก็ลงรับสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านและได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านจนได้รับการเลือกตั้ง เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลแห่งหนึ่ง เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2539

เมื่อได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลแห่งหนึ่งแล้ว ทำงานในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านได้เพียง 4 ปี ด้วยความที่เป็นคนขยันหมั่นเพียรตั้งใจทำงานจึงเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่บ้านด้วยกันจนได้รับเลือกจากผู้ใหญ่ด้วยกันเองให้ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลแห่งหนึ่ง ในปี 2542 ในการดำรงตำแหน่งกำนันของนาย ป. ทำงานด้วยความมุ่งมั่น พากเพียร มาโดยตลอด เป็นที่รู้จักดีของคนในตำบล

และในอำเภอแห่งหนึ่ง จนทำให้ นาย ป. ได้รางวัลกำนันยอดเยี่ยม ได้รับมอบทองคำในระดับจังหวัด 1 ครั้งและระดับอำเภออีก 2 ครั้งด้วยกัน (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ทุนเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอุดมการณ์

ฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอุดมการณ์ มีฐานเศรษฐกิจที่ไม่แตกต่างกับกลุ่มอำนาจอุดมการณ์ คือการทำเกษตรกรรมและการเป็นนักการเมืองอาชีพเป็นหลัก แต่อาชีพนักการเมืองในที่นี้ของกลุ่มอำนาจอุดมการณ์ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักการเมืองฝ่ายท้องถิ่นที่มากกว่านักการเมืองฝ่ายท้องถิ่น โดยกลุ่มอำนาจอุดมการณ์มีฐานเศรษฐกิจคือการทำอาชีพเกษตรกรรมเช่นเดียวกับกลุ่มอำนาจอุดมการณ์ เพราะอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ในจังหวัดแห่งหนึ่งและมีมากในเขตอำเภอแห่งหนึ่ง ซึ่งการทำเกษตรกรรมในที่นี้ คือการทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะและปลูกลูกยาง เป็นต้น และในกลุ่มอำนาจอุดมการณ์ ยังมีส่วนหนึ่งที่ทำอาชีพค้าขายหรือที่เรียกว่า “ร้านชำ” ซึ่งเป็นรายได้เสริมจากการทำสวน

ในกลุ่มอำนาจอุดมการณ์นั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีฐานะที่ร่ำรวยและมั่นคงในตำบลจากการที่มีฐานะที่มั่นคงจึงทำให้ถูกทาบทามเข้าสู่เส้นทางการเมือง เพราะเห็นว่ามีฐานทางเศรษฐกิจที่ดี ฐานะมั่นคง มีทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การที่จะลงเล่นการเมืองเป็นอย่างดี ดังนั้น กลุ่มอำนาจอุดมการณ์จึงเริ่มชักชวนกลุ่มคนเหล่านี้ให้มาเข้ากับกลุ่มตนเองเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กลุ่มของตนมีฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงแข็งแรงพร้อมไปสู่อำนาจอำนาจอุดมการณ์ (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ฐานะด้านเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอุดมการณ์

กลุ่มอำนาจอุดมการณ์ นั้นเป็นกลุ่มการเมืองที่สถาปนาขึ้นมาใหม่หลังเกิดความขัดแย้งขึ้น โดยฐานะด้านเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอุดมการณ์นั้น มีลักษณะประเภท “เงินน้อยแต่ถูกหิว” เป็นผู้สมัครที่อยู่ภายใต้สังกัดของผู้มีชื่อเสียงในพรรคการเมืองหรือภายใต้เงินทุนของพรรค หรือนักการเมืองระดับท้องถิ่น อาทิ นายกองค้ำการบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชื่อเสียงของผู้สมัครเป็นประเภทนี้ในหมู่ประชาชนก็พอมืออยู่บ้าง ซึ่งในกลุ่มอำนาจอุดมการณ์นั้นตัวอุดมการณ์ ผู้ลงชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีนั้น ได้รับการช่วยเหลือด้านเงินทุนจาก อดีต ส.ส. ป. (นามสมมติ) และ สจ. ในอำเภอแห่งหนึ่ง และเงินทุนจากกลุ่มเสื้อแดง ในการลงทุนแทนอุดมการณ์ที่ฐานะทางการเงินไม่ค่อยจะดีนักแต่ตัวอุดมการณ์เป็นคนมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับพอสมควร จึงได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มการเมืองต่างๆ ทำให้ฐานะด้านเศรษฐกิจและเงินทุนของกลุ่มอำนาจอุดมการณ์อยู่ในระดับที่มั่นคง (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ทุนสังคมของกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน

เมื่อมีฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงแล้ว กลุ่มอำนาจอดีตกำนันก็จำเป็นต้องมีฐานทางสังคม ทุนทางสังคม สร้างบทบาททางสังคมที่แข็งแกร่งด้วย ในการที่จะลงชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีกับนาย ช. ซึ่งในสมัยการทำงานของ นาย ป. การสร้างบทบาททางสังคมในช่วงแรก ๆ ในการเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นของอดีตกำนันนั้น จะใช้การอาศัยงานบุญ งานศพ งานบวช งานประเพณีของชาวบ้านเป็นเวทีในการเปิดตัวทางการเมืองโดยอาศัยการพูดคุยในลักษณะกลุ่มย่อย ๆ ฤกษ์ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันกับชาวบ้าน หรือเข้าไปคุยในแบบส่วนตัวใช้ความใกล้ชิดสนิทสนม ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกใกล้ชิดเป็นบันไดก้าวแรกในการสร้างคะแนนนิยมให้ตนเอง (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ส่วนในตอนที่เป็นกำนันอยู่นั้น ยังได้ดำรงตำแหน่งประธานชมรมผู้สูงอายุของตำบลแห่งหนึ่งด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งในองค์กรชมรมผู้สูงอายุนั้นมีสมาชิกมากแทบจะทุกครัวเรือนทุกบ้านของตำบลที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ จึงเป็นช่องทางและเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของ นาย ป. ที่จะอาศัยผู้สูงอายุในสะสมทุนทางสังคมและการสร้างฐานทางสังคมของกลุ่มของตน เพราะผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลต่อลูกหลาน กล่าวคือพ่อสั่งสอนลูก ปู่ย่าสั่งสอนหลาน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมของคนไทยคือคนไทยจะมีนิสัยนอบน้อมต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และผู้ที่มีอายุมากกว่า ให้ความเคารพนับถือจึงจำเป็นต้องรับฟังความจากผู้ที่สูงอายุกว่า และอุปนิสัยของ นาย ป. นั้นเป็นคนทีสุภาพอ่อนโยน เข้าหาผู้ใหญ่ พูดจาไพเราะ จึงเป็นที่รักของผู้สูงอายุในตำบล ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้ นาย ป. มั่นใจในฐานเสียงของชมรมผู้สูงอายุที่ตนมีอยู่จึงตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีในครั้งนี้ และฐานทางสังคม ทุนทางสังคมที่สำคัญของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันอีกอย่างที่สำคัญ คือ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า “อสม.” โดยการนำของ สจ. ที่ให้การสนับสนุน นาย ป. มาตลอด เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ฐานทางสังคมของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น โดย สจ. คนนี้ดำรงตำแหน่งประธาน อสม. ของตำบลแห่งหนึ่งอยู่จึงใช้ความใกล้ชิดในการทำงานช่วยเหลือฝ่ายกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในการช่วยหาหัวคะแนนในกลุ่ม อสม. เมื่อลงพื้นที่ในหมู่บ้านก็ให้ช่วยหาคะแนนเสียง เป็นต้น ซึ่งการทำงานระหว่างกลุ่มชมรมผู้สูงอายุและกลุ่ม อสม. ทำงานควบคู่กันมาช่วยเหลือกันมาตลอด ซึ่งตลอดการทำงานทั้งสองกลุ่มได้แบ่งตัวหัวคะแนนไปสร้างหัวคะแนนของกลุ่มของตนไว้ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ไว้เพื่อใช้ในการเลือกตั้ง สิ่งนี้เองจึงเป็นสิ่งสำคัญของการสะสมทุน การสร้างฐานทางสังคมที่สำคัญของกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ทุนการเมืองของกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน

กลุ่มอำนาจอดีตกำนันนั้น โดยการนำของ นาย ป. มีฐานด้านการเมืองในลักษณะที่เป็น “พวกหน้าใหม่” หมายถึงเป็นกลุ่มการเมืองที่สถาปนาอำนาจขึ้นมาใหม่ภายหลังเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มอำนาจอดีตนายก ซึ่งในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีนั้นถือเป็นการลงเล่นการเมือง

ในสนามท้องถิ่นเป็นครั้งแรกของอดีตกำนัน แต่ถึงอดีตกำนันจะเป็น “พวกหน้าใหม่” ในการลงเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น แต่ไม่ใช่ใหม่ในระดับท้องถิ่นหรือฝ่ายปกครอง กล่าวคือ เป็นกำนันตำบลแห่งหนึ่งอยู่ 2 สมัย ทำให้มีฐานการเมืองพอสมควร แต่ก็ไม่กว้างขวางมากนักเพราะฐานเช่นนี้จะมีลักษณะเฉพาะจุดไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่หรือทั่วตำบล อย่างไรก็ตาม การมีฐานเช่นนี้ อาจทำให้พวกเขาได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากพรรคหรือนักการเมืองหรือจากนักธุรกิจในพื้นที่ ตลอดจนข้าราชการฝ่ายปกครองหรือท้องถิ่น ที่เคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกันเข้ามาช่วยเหลือ ทำให้มีฐานที่มั่นคงขึ้น (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อมีฐานทางเศรษฐกิจ ฐานทางสังคมและทุนทางสังคมที่มั่นคงแล้ว กลุ่มอำนาจอดีตกำนันมองว่าไม่เพียงพอกับการที่จะลงชิงชัยต่อสู้กับ นาย ช. ได้ ถ้ายังไม่มีความเชื่อใจทางการเมืองที่แข็งแกร่งพอและคอยช่วยสนับสนุนกลุ่มของตน จึงเริ่มมองหากลุ่มการเมืองที่จะเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มของตน ซึ่งในช่วงแรกนั้นมีเพียง สจ. ในเขตอำเภอแห่งหนึ่งเท่านั้นที่ช่วยเหลือ นาย ป. มาตลอดตั้งแต่สมัย นาย ป. ดำรงตำแหน่ง กำนัน เพราะมีความสนิทสนมกันมานาน ทำงานร่วมกันมาโดยตลอดในชมรมผู้สูงอายุและในชมรม อสม. โดยมีผลประโยชน์ที่เอื้อเพื่อต่อกันเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนเกิดขึ้นเสมอ และต่อมาก็ได้มีกลุ่มนักการเมืองระดับชาติติดต่อให้เป็นหัวคะแนน นั่นคือ ส.ส. ป. (นามสมมติ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดแห่งหนึ่ง ซึ่ง ส.ส. ป. เป็นผู้สนับสนุน นาย ช. ด้วยเช่นกัน แต่เนื่องจาก ส.ส. ป. จำเป็นต้องหาหัวคะแนน หาฐานเสียงให้ตนมีความมั่นคงเพราะในระยะหลังกระแสของพรรคประชาธิปัตย์เริ่มมาแรงในจังหวัดแห่งหนึ่ง จึงจำเป็นต้องสร้างหัวคะแนน สร้างฐานเสียงของตนเองให้มาก ๆ จึงเข้ามาสนับสนุน นาย ป. ด้วย (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

และเครือข่ายทางการเมืองที่สำคัญของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันและเป็นตัวแปรที่สำคัญกับการเลือกตั้งในครั้งนี้ คือการได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเสื้อแดง หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “กลุ่ม นปช.” หรือที่เรียกกันอย่างเป็นทางการว่า “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ” มีชื่อเดิมว่า “แนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ” เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี และเป็นองค์กรหลักของกลุ่มคนเสื้อแดง โดยมีสัญลักษณ์หลักคือ สีแดง และเสื้อสีแดง โดยการนำเข้ามาของ สจ. เป็นรู้จักกันในอำเภอแห่งหนึ่งว่า สจ. ท่านนี้เป็นแกนนำของกลุ่มเสื้อแดง โดยการเข้ามาช่วยเหลือของกลุ่มเสื้อแดงในครั้งนี้ มิได้ช่วยประสานงานคนเสื้อแดงในตำบลเท่านั้น แต่มีการช่วยสนับสนุนเงินทุนในการหาเสียงอีกด้วย ซึ่งเงินทุนเป็นสิ่งสำคัญมากในการเลือกตั้งในปัจจุบัน ดังนั้น เมื่อกลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีความพร้อมทั้งทางด้านฐานทางเศรษฐกิจ ฐานทางสังคม ทุนทางสังคมที่มีความมั่นคงและเครือข่ายอำนาจทางการเมืองที่แข็งแกร่งแล้ว จึงพร้อมที่จะลงชิงชัยในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ความสัมพันธ์ระหว่างทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองกับกระบวนการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก

กระบวนการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยแบบทางอ้อม (indirect democracy) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกตัวแทนของตนเข้ามาดำรงตำแหน่งต่างๆ โดยส่วนใหญ่จะหมายถึง ตำแหน่งทางการเมือง และการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสรรหาตัวผู้ปกครองกระบวนการหนึ่งในรัฐเสรีประชาธิปไตย การเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการแต่งตั้งผู้ซึ่งจะเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรผู้แต่งตั้งแสดงเจตนาออกเสียงลงคะแนนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง คะแนนเสียงดังกล่าวจะได้รับการนับและนำมาคำนวณเพื่อให้ได้ผลว่าบุคคลใด จะเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเลือกตั้งเป็นวิธีการหนึ่งในหลายวิธีการในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองเคียงคู่ไปกับวิธีการอื่นๆ เช่น การให้ประชาชนมาออกเสียงแสดงประชามติในการตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ เป็นต้น

นอกจากการเลือกตั้งจะเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างหลักเสียงข้างมากกับหลักการคุ้มครองเสียงข้างน้อยแล้ว การเลือกตั้งยังเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนซึ่งเป็นการปกครองที่ได้รับความยินยอมจากประชาชนอีกด้วย ที่ว่าเป็นการปกครองที่ได้รับความยินยอมจากประชาชน ก็เนื่องจากประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐโดยตรง แต่ประชาชนซึ่งเป็นผู้ทรงอำนาจแห่งรัฐให้ความยินยอมผู้แทนของตนใช้อำนาจรัฐได้ตามระยะเวลา หรือตามวาระที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยมีขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อให้มีการแข่งขันกัน ในทางนโยบายระหว่างกลุ่มหรือพรรคการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนทางการเมืองที่ดี เพื่อให้มีการโอนความเชื่อถือไว้วางใจของประชาชนไปยังบุคคลผู้ได้รับเลือกตั้ง

ปัจจุบันการเลือกตั้งในแต่ละครั้งมักมีเสียงสะท้อนออกมาเสมอว่ามีการทุจริตการเลือกตั้ง มีการซื้อ-ขายเสียง มีความขัดแย้งของโครงสร้างอำนาจ โดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับชาติหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมาเป็นที่รับรู้ในแวดวงสาธารณชนว่าเป็นการเลือกตั้งที่มีการซื้อ-ขายเสียงมากที่สุด จนทำให้การซื้อ-ขายเสียงถูกสถาปนาขึ้นเป็นสถาบันและวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทหนึ่ง ความเป็นสถาบัน หมายถึง ลักษณะนามธรรมและรูปธรรมของสรรพสิ่งใดๆ ซึ่งมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีความเป็นระบบสูง มีความมั่นคงถาวร มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลเป็นจำนวนมาก และถูกยอมรับให้เป็นแบบแผนทางสังคม และเมื่อผนวกกับความเป็นวัฒนธรรมเข้าไปด้วยแล้วนั้นก็หมายความว่า การซื้อ-ขายเสียงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองที่ได้รับการยอมรับและผนึกแน่นอยู่ในวิถีคิด (Way of Thinking) และวิถีชีวิต (Way of Life) ของคนในสังคม ดังนั้นเมื่อพูดถึงการเลือกตั้งก็มักจะคิดถึงทุจริตการเลือกตั้ง การซื้อ-ขายเสียง ควบคู่กันไป (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2537 : 49)

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาอย่างเป็นระบบรอบด้านแล้ว การซื้อ-ขายเสียง เป็นเพียงด้านหนึ่งของระบบการทุจริตเลือกตั้ง ซึ่งประกอบด้วย การทุจริตหาเสียง การทุจริตซื้อ-ขายเสียง และการทุจริตลงคะแนนเสียง ทั้งสามประเภหมีแนวทางที่แตกต่างกัน แต่โดยทั่วไป บุคคลมักจะเหมารวมและเข้าใจว่าการทุจริตเลือกตั้งมีแนวทางการซื้อ-ขายเสียงเพียงแนวทางเดียว เราจึงต้องพยายามทำความเข้าใจระบบการทุจริตเลือกตั้งซึ่งเกี่ยวพันกับส่วนต่างๆของสังคมอย่างซับซ้อนโดยละเอียด รวมทั้ง ศึกษากระบวนการสร้างอำนาจในท้องถิ่น ความขัดแย้งในท้องถิ่น ให้เป็นระบบจะทำให้เข้าใจการเลือกตั้งในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

การศึกษาถึงการเมืองท้องถิ่นของกระบวนการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้จะต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองกับกระบวนการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นจะต้องศึกษาพฤติกรรมเลือกตั้งที่ผ่านมาของเทศบาลแห่งหนึ่งเสียก่อน ทำความเข้าใจระบบการทุจริตเลือกตั้งระบบโครงสร้างอำนาจภายในเทศบาลและความขัดแย้งภายใน โครงสร้างอำนาจ ซึ่งการจะทำความเข้าใจพฤติกรรมและระบบโครงสร้างอำนาจจำเป็นต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีเป็นเครื่องมือเพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบหรือมิติต่าง ๆ ที่เป็นบ่อเกิดแห่งพฤติกรรมทุจริตนั้น ๆ จากการศึกษาการเลือกตั้งของเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้ พบว่ามีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีที่มาจากกาเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงที่ผ่านมามีทั้งหมดรวม 3 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2548

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งแรกขององค์การบริหารส่วนตำบลที่นำการใช้ระบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงมาใช้ในการเลือกผู้บริหารท้องถิ่นเป็นครั้งแรก การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง คือระบบการปกครองท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถเลือกตั้งผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตท้องถิ่นของตนได้โดยตรง ตามที่ได้มีการแก้ไขกฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2546 - 2547 ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดของไทยต้องใช้ระบบการเลือกตั้งบริหารท้องถิ่นโดยตรงทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และ เมืองพัทยา ดังนั้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา กฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบของไทย กำหนดให้ใช้วิธีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงแล้วทั้งสิ้น

ในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงขององค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง มีผู้สมัครลงเลือกตั้งในตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพียงท่านเดียว คือ นาย ช. (นามสมมติ) และมีทีมงานที่ลงสมัครเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลลงเป็นทีมร่วมกัน ซึ่งในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครคนอื่น ผู้สมัครที่ลงสมัครต้องได้คะแนนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 20% ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ซึ่งผลการเลือกตั้งในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 นี้ นาย ช. ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้ทำหน้าที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในทีมก็ได้การรับเลือกได้รับความไว้วางใจรับใช้ประชาชน แบบยกทีม (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ครั้งที่ 2 วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2551

องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ได้ดำเนินการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นเทศบาลตำบล โดยที่กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งมีสภาพเหมาะสมสมควรให้ยกฐานะให้จัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ประกาศ ณ วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา

เหตุเนื่องมาจากการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบล ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลนั้น ทำให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และฝ่ายบริหารต้องสิ้นสุดลงด้วย ทำให้ นาย ช. นายกเทศมนตรีองค์การบริหารส่วนตำบลบริหารงานในตำแหน่งได้เพียง 3 ปีเศษเท่านั้น จึงต้องมีการจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ เพื่อจะหาคนที่จะมาเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล และสมาชิกสภาเทศบาลตำบลต่อไป

ซึ่งการเลือกตั้งเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งครั้งแรกมีเพียง นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีองค์การบริหารส่วนตำบลลงรับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลเพียงท่านเดียว ไม่มีผู้สมัครคนอื่นลงแข่งขัน ซึ่งนาย ช. และทีมงานผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในนามทีมเดิมลงรับเลือกตั้งในครั้งนี้ โดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลจะแบ่งเขตการเลือกตั้งเป็น 2 เขตการเลือกตั้ง โดยแต่ละเขตจะมีสมาชิกเขตละ 6 คน สมาชิกสภาเทศบาลตำบลในทีมของ นาย ช. นามสมมติ ในเขตที่ 1 ไม่มีผู้สมัครอิสระคนอื่นมาสมัครแข่งขัน แต่ในเขตที่ 2 มีผู้สมัครอิสระลงแข่งขัน 3 คน

ผลการเลือกตั้งในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2551 นี้ นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล และผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลในทีม นาย ช. ก็ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนทั้งสองเขตแบบยกทีมเช่นกัน(นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ข้อสังเกตจากการเลือกตั้งที่ผ่านมาทั้ง 2 ครั้ง

จากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงทั้งสองครั้งที่ผ่านมามีข้อสังเกตได้ว่ามีผู้สมัครลงชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเพียงท่านเดียว คือ นาย ช. นั้น เกิดจากปัจจัยที่สำคัญหลายปัจจัย อาทิเช่น ผลงานต่าง ๆ ที่เคยทำงานมาซึ่งจะเห็นได้ชัดจากการเข้ามาทำงานของ นาย ช. ในสมัยที่ดำรงตำแหน่ง

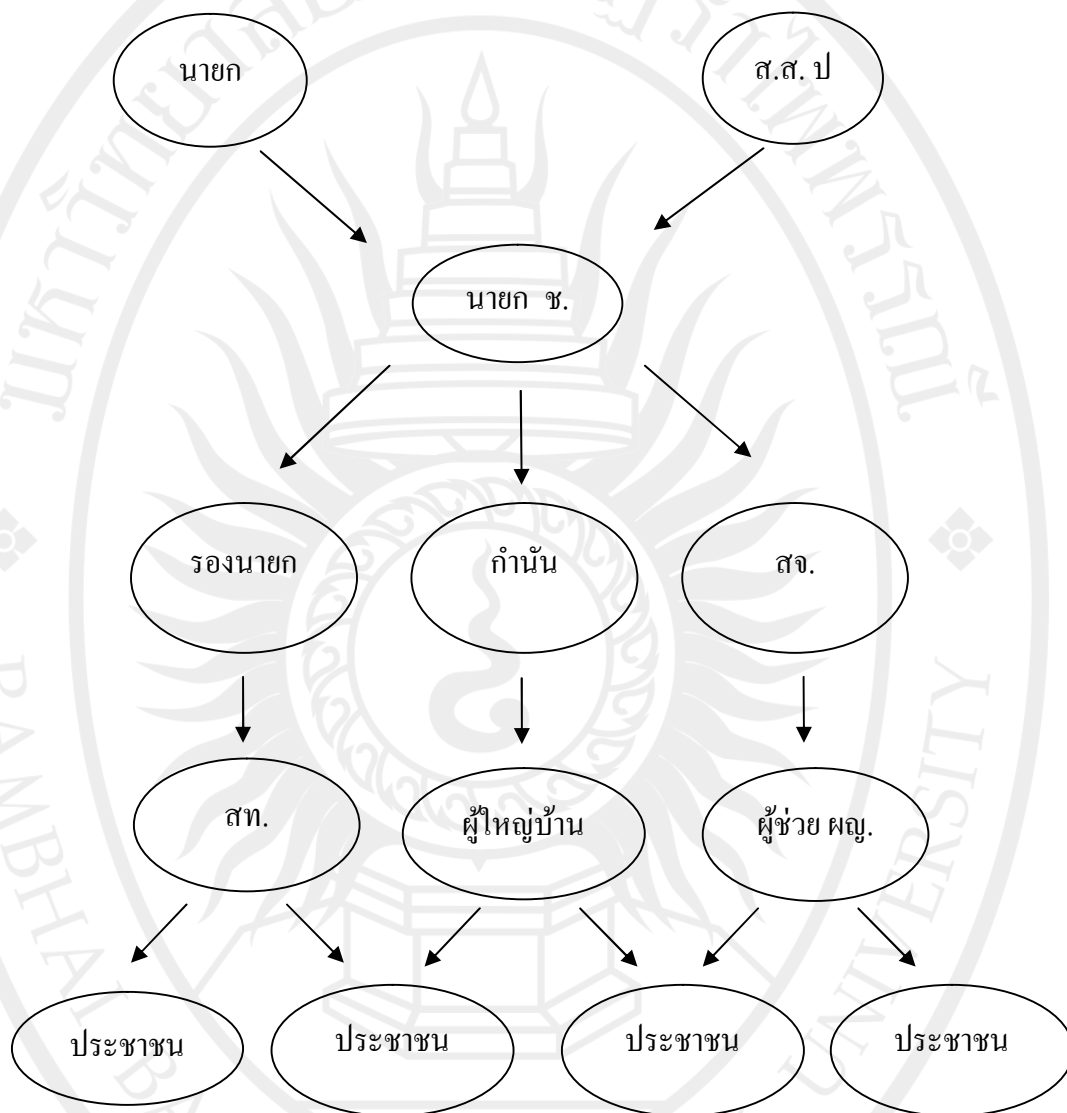
ในการบริหาร ซึ่งประชาชนในเขตตำบลแห่งหนึ่งให้การยอมรับ เช่น การสร้างถนนลาดยางและถนนคอนกรีต การพัฒนาระบบน้ำดิบ การส่งเสริมด้านการศึกษาและกีฬาต่อเยาวชนที่คลาดแคลนและมีความสามารถ

และที่สำคัญในการลงเลือกตั้งแต่ละครั้งของ นาย ช. จะมีการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์วางแผนการรณรงค์หาเสียง กำหนดเป้าหมายร่วมกันภายในทีมหรือภายในกลุ่มร่วมกันเป็นประจำอยู่เสมอ โดยในการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์นั้น เนื่องจากในตอนนั้นโครงสร้างอำนาจในตำบลเป็นกลุ่มอำนาจเดียว คือ กลุ่มอำนาจนายก เมื่อไม่มีคู่แข่งหรือกลุ่มอำนาจอื่นนั้น ในการรวบรวมคนที่มีความรู้ ความสามารถเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ชาวบ้านให้การนับถือเข้าร่วมทีมนี้ จึงไม่ใช่เรื่องยาก จึงเริ่มจากหาตัวผู้สมัครในตำแหน่งรองนายก เป็นผู้ที่กว้างขวางในเขตพื้นที่ ที่แต่ละคนมีชาวบ้านนับถืออยู่และกว้างขวางในเขตพื้นที่แต่ละเขตของตน เข้ามาช่วยคัดสรร คัดกรองคนที่เข้ามาดำรงตำแหน่งคนที่เข้าสมาชิกสภาให้เหมาะสมครอบคลุมพื้นที่และครอบคลุมฐานเสียงของตำบลไว้ได้อย่างทั่วถึง โดยการสรรหานั้นต้องมีการตกลงแบ่งผลประโยชน์กันให้ลงตัวเพื่อที่จะไม่เกิดความขัดแย้งขึ้นในภายหลังได้

จากนั้นจึงกำหนดยุทธศาสตร์ของผู้สมัครและทีมงานจะใช้ยุทธศาสตร์ในการรณรงค์หาเสียงในพื้นที่หรือเขตที่เป็นฐานเสียงที่หนาแน่นของตนเองก่อน จากนั้นจึงค่อยขยายอาณาบริเวณไปสู่เขตพื้นที่ต่าง ๆ รอบบริเวณพื้นที่ฐานเสียงของตน จนทำให้ครอบคลุมไปทั่วพื้นที่ตำบล ถือว่าเป็นกลยุทธ์การสร้างทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคมและทุนทางการเมืองที่เป็นรากฐานสำคัญของกลุ่มอำนาจนายก เป็นการสร้างฐานเสียงที่มั่นคงหนาแน่นของกลุ่มอำนาจนายก จนต่อมาจึงไม่มีใครลงสมัครแข่งกับ นาย ช. และเนื่องจากไม่มีผู้สมัครอื่นลงสมัครรับเลือกตั้งระบบทุจริตการเลือกตั้งจึงยังไม่เกิดขึ้นกับการเลือกตั้งที่ผ่านมาทั้งสองครั้ง

แต่ปัจจัยสำคัญที่การเลือกตั้งทั้งสองครั้งของตำบลแห่งหนึ่ง ไม่มีผู้สมัครลงแข่งขันกับนาย ช. คือ ทุนการเมืองของกลุ่มอำนาจนายก ปัจจัยด้านโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นและปัจจัยเครือข่ายอำนาจทางการเมือง ซึ่งปัจจัยทั้งสามปัจจัยนี้เป็นเรื่องผลประโยชน์ต่างตอบแทนทางการเมืองทั้งสิ้น โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยเอง สามารถวิเคราะห์ออกมาได้ดังนี้ (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นเดิมของตำบลแห่งนี้

ภาพประกอบ 3 โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นเดิมของตำบลแห่งนี้

จากโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของตำบลแห่งนี้ที่เห็นดังภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่าโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของตำบลแห่งนี้เป็นโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นแบบหัวอำนาจเดียว

โครงสร้างอำนาจการเมืองแบบหัวเดียว หมายถึงแบบแผนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในท้องถิ่นที่อำนาจอยู่ในมือกลุ่มชนชั้นนำและเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองเพียงกลุ่มเดียว และมีลักษณะผูกขาดอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นไว้อย่างเบ็ดเสร็จ กลุ่มชนชั้นผู้มีอำนาจทางการเมืองเหล่านี้จะมีฐานเศรษฐกิจการเมืองที่เข้มแข็ง เหนือกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดหรือ

ในท้องถิ่นจนไม่มีกลุ่มใดมีศักยภาพเพียงพอที่จะแข่งขันช่วงชิงอำนาจในสนามการเมือง ทำให้กลุ่มชนชั้นนำเพียงกลุ่มเดียวผูกขาดอำนาจทางการเมืองและทรงอิทธิพลทางการเมืองสูงสุดในจังหวัดหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

กลุ่มชนชั้นนำจะมีเครือข่ายอุปถัมภ์ที่กว้างขวางและคอยสนับสนุนคนในเครือข่ายของกลุ่มเข้าสู่สนามการเมืองทุกระดับในจังหวัด ทั้งนี้กลุ่มชนชั้นนำจะมีสายสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับกลุ่มข้าราชการในจังหวัด และนักการเมืองระดับชาติทำให้กลายเป็นผู้บารมีและทรงอิทธิพลในการผูกขาดอำนาจการเมือง (Monopolistic Politics) ไว้ในกลุ่มเดียวและจะมีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงในกลุ่มเครือข่าย ในทางการเมืองการจัดการและการตัดสินใจทางการเมืองทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นเป็นการตัดสินใจจากผู้มีอำนาจสูงสุดในกลุ่มชนชั้นนำเพียงผู้เดียว

จากโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของตำบลดังภาพจะเห็นได้ว่า นายเทศมนตรีตำบล คือ นาย ช. (นามสมมติ) ในขณะนั้น ได้รับการอุปถัมภ์จากกลุ่มเครือข่ายการเมืองทั้งในระดับการเมืองระดับชาติ และระดับการเมืองท้องถิ่น (อบจ.) ในการที่จะช่วยระหว่งกันในการช่วยเหลือแต่ละฝ่ายในการที่จะช่วยดูแลและรักษาฐานเสียงของแต่ละฝ่าย เป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนระหว่างกัน

โดยฝ่ายการเมืองระดับชาติ คือ ส.ส. ป. (นามสมมติ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก ในสมัยนั้น ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มโครงสร้างอำนาจหรือกลุ่มเครือข่ายอำนาจในเขตตำบลแห่งหนึ่ง จะถูกระบบอุปถัมภ์ของการเมืองระดับชาติเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งในสมัยนั้นพรรคไทยรักไทย โดยการนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้รับความนิยมาจากประชาชนรากหญ้าหรือชนบทเป็นอย่างมาก ซึ่งดูจากผลการเลือกตั้งที่ชนะขาดลอย ทำให้ ส.ส. ป. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้น มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดแห่งหนึ่งเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อการเลือกตั้งนายเทศมนตรีองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งด้วยเช่นกัน (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ส่วนฝ่ายการเมืองท้องถิ่นที่เข้ามาสนับสนุน นาย ช. คือ นาย ก. (นามสมมติ) นายกองกิจการบริหารส่วนจังหวัดแห่งหนึ่ง ซึ่งการเลือกตั้ง อบจ. เป็นการเลือกตั้งท้องถิ่นแต่เป็นการเลือกตั้งของทั้งจังหวัด ผู้ลงสมัครใครมีฐานเสียงมากกว่ากันจึงเป็นฝ่ายได้เปรียบ ทำให้ นาย ก. ต้องทำการสนับสนุนนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลและนายเทศมนตรีเทศบาลต่าง ๆ ในจังหวัดเพื่อสร้างฐานเสียงและรักษาฐานเสียงของตนเองต่อไป รวมถึงการสนับสนุน นาย ช. ด้วย (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ นาย ช. ไม่มีคู่แข่งที่จะชิงตำแหน่งนายกองกิจการบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง และอีกปัจจัยหนึ่งคือ การที่ชนชั้นนำหรือกลุ่มโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของ

ตำบลหรือกลุ่มเครือข่ายอำนาจในเขตตำบลแห่งหนึ่งนั้นยังคงเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันอยู่ โดยที่ยังไม่เกิดปมความขัดแย้งกันขึ้น ซึ่งกลุ่มเครือข่ายอำนาจของ นาย ช. ก็ถูกแบ่งสรรตำแหน่งตามที่เหมาะสม ทุกคนทำให้ทุกคนพอใจจึงไม่มีเหตุความขัดแย้งในการช่วงชิงอำนาจเกิดขึ้น (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

การก่อรูปของความขัดแย้งระหว่างนายกเทศมนตรีกับอดีตกำนัน

ในปี พ.ศ. 2554 นาย ป. (นามสมมติ) ในฐานะดำรงตำแหน่งกำนันตำบลแห่งหนึ่ง ได้หมดวาระการทำงานลงเนื่องด้วยจากครบวาระ 5 ปี จึงต้องมีการเลือกกำนันตำบลแห่งหนึ่งขึ้นใหม่ ซึ่งการเลือกกำนันนั้นจะให้สิทธิของผู้ใหญ่บ้านตำบลนั้น ๆ เลือกกำนันขึ้นมาตนเอง ซึ่งการเลือกกำนันตำบลครั้งนี้ นาย ป. ก็ลงชิงตำแหน่งเช่นเดิม

แต่ครั้งนี้มีคู่แข่งคือ นาย อ. (นามสมมติ) ลงแข่งด้วย ซึ่งนาย อ. ได้รับการสนับสนุนจาก นาย ช. นายกเทศมนตรี ในการลงชิงตำแหน่งครั้งนี้ ซึ่งผลการเลือกกำนันตำบลแห่งหนึ่ง ฝ่าย นาย อ. ชนะไปด้วยคะแนนโหวต 4 ต่อ 2 คะแนน จากผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้านในตำบล ซึ่งตัว นาย ป. กับนาย อ. มิได้ออกเสียงในการลงคะแนน จึงทำให้นาย อ. ได้เป็นกำนันคนใหม่ของตำบลแห่งหนึ่ง (นาย อ. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ซึ่งด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้เกิดการก่อรูปของความขัดแย้งกันระหว่าง นาย ป. อดีตกำนันกับ นาย ช. นายกเทศมนตรี ความขัดแย้งครั้งนี้เป็นความขัดแย้งเรื่องการเมืองท้องถิ่นระหว่างฝ่ายผู้นำท้องถิ่น และฝ่ายผู้ปกครองท้องถิ่น กล่าวคือนักการเมืองฝ่ายผู้นำท้องถิ่น เข้ามามีอิทธิพลและเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการฝ่ายผู้ปกครองท้องถิ่นในการสรรหากำนันที่หมดวาระลง โดยฝ่ายผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่าการที่ตนสนับสนุน นาย อ. ขึ้นมาเป็นกำนันตำบลแห่งหนึ่งนั้น เห็นว่าจะทำให้การทำงานระหว่างฝ่ายท้องถิ่นและฝ่ายท้องถิ่นที่เกิดการทำงานที่คู่ขนานประสานกัน ได้ดีกว่าตอนที่ทำงานร่วมกับอดีตกำนันคนก่อน เพราะนาย อ. เป็นคนที่มีฐานะร่ำรวยในตำบลและพร้อมเสียสละในการเข้ามาทำงาน พร้อมช่วยเหลือชาวบ้านเสมอเวลาที่ชาวบ้านเดือดร้อน เป็นที่รู้จักดีของชาวบ้าน ดังนั้น ฝ่ายผู้นำท้องถิ่นจึงเข้ามาสนับสนุน นาย อ. โดยในการช่วยเหลือนั้นทำในรูปแบบการลอบบี้อุปการะผู้ใหญ่บ้านที่เป็นฝ่ายของตนให้ช่วยเลือก นาย อ. จนทำให้นาย อ. ได้เป็นกำนันในที่สุด (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

แต่แล้วด้วยเหตุการณ์นี้ส่งผลให้ภายในกลุ่มโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของตำบลแห่งหนึ่งเกิดความขัดแย้งเป็นจุดแตกหักของโครงสร้างอำนาจเกิดความไม่พอใจตัวของนาย ช. นายกเทศมนตรี ที่ทำตัวไม่เป็นกลาง ทำให้ตอนนี้โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของตำบลเกิดการแบ่งกลุ่มแบ่งฝ่ายเป็นสองฝ่ายขึ้น โดยฝ่ายที่สนับสนุนอดีตกำนัน นำโดย สจ. ที่พร้อมจะสถาปนากลุ่มอำนาจใหม่อยู่แล้ว ด้วยเหตุการณ์นี้เองจึงทำให้เข้าทาง สจ. ในการชักชวนและสนับสนุนอดีตกำนันให้สถาปนากลุ่มอำนาจใหม่ขึ้นมาสู้กับกลุ่มอำนาจเก่าของกลุ่มนายก เพราะ สจ. มีความใกล้ชิดและสนิทสนมกับ

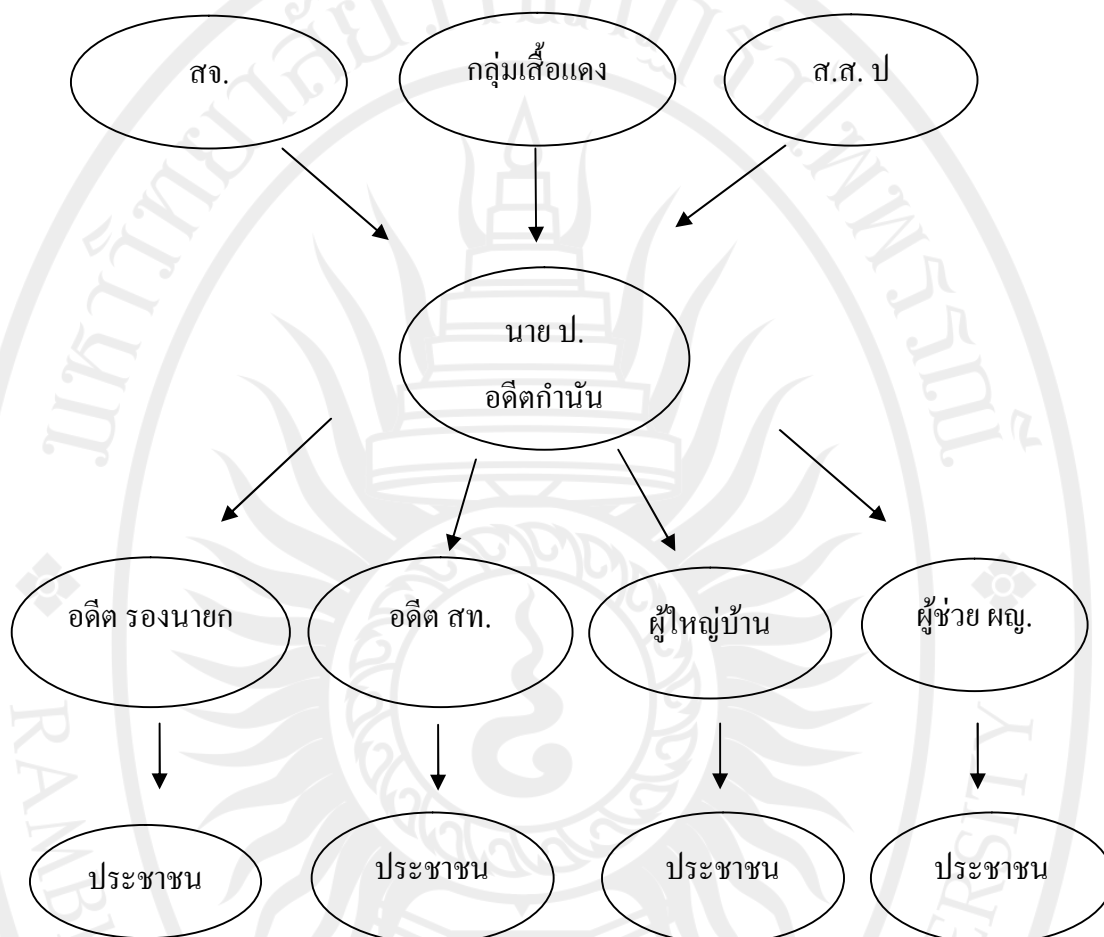
อดีตกำนันเป็นพิเศษอยู่แล้ว เพราะทำงานด้านผู้สูงอายุและชมรม อสม. มาด้วยกัน และมองเห็นว่า อดีตกำนันคนนี้แหละที่พอมีบารมี และด้วยความเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนเข้ากับชาวบ้านได้ง่าย เหมาะสมที่สุด ที่จะสนับสนุนมาต่อสู้อิทธิพลตำแหน่งนายกเทศมนตรีกับ นาย ช. ตอนนี่จึงทำให้ โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของตำบลเกิดขึ้นเป็นสองกลุ่มชั่วคราวเมืองขึ้นจากความขัดแย้งดังกล่าว (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ครั้งที่ 3 วันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555

นาย ช. (นามสมมติ) นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง และสมาชิกสภาเทศบาลตำบล หมดวาระการบริหารงาน เพราะครบวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดยต้องจัดการเลือกตั้งกันใหม่ ซึ่งในการเลือกตั้งครั้งนี้ นาย ช. ลงเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรีเช่นเดิม แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ได้มีอดีตกำนัน คือนาย ป. (นามสมมติ) ลงสมัครแข่งขันแย่งชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งกับ นาย ช. ซึ่งเป็นอดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลในสมัยที่ผ่านมา (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

การลงสมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของอดีตกำนัน นาย ป. ในครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดการสถาปนาอำนาจของกลุ่มการเมืองใหม่ในตำบลแห่งหนึ่งขึ้น โดยการนำของ นาย ป. ซึ่งการสถาปนาอำนาจของกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ได้รับการช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย

การสถาปนาอำนาจของกลุ่มการเมืองใหม่

ภาพประกอบ 4 การสถาปนาอำนาจของกลุ่มการเมืองใหม่

การสถาปนาอำนาจของกลุ่มการเมืองใหม่

การสถาปนาอำนาจของกลุ่มการเมืองใหม่นั้น เกิดจากสาเหตุปมความขัดแย้งในการเลือกกำนันทำให้เกิดความแตกแยกของกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมที่บางคนไม่พอใจในเรื่องดังกล่าว ทำให้กลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมที่เป็นกลุ่มชั่วคราวอำนาจเดียวกันแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย

โครงสร้างอำนาจกลุ่มการเมืองใหม่นั้น นำโดยอดีตกำนัน คือนาย ป. เป็นผู้นำกลุ่มในฐานะผู้สมัครชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง โดยการตัดสินใจชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในครั้งนี้ สาเหตุหลักมาจากปมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการเลือกกำนันที่นาย ป. แพ้การเลือกตั้งกำนัน ไม่ได้เป็นกำนันต่อเพราะสาเหตุที่นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีไปสนับสนุนนาย อ. จนชนะได้เป็นกำนัน นี่คือนิวาสเหตุหลักของปมความขัดแย้ง (นาย ป. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

แต่จากสาเหตุความขัดแย้งข้างต้นอาจมิใช่แรงผลักดันที่ทำให้ นาย ป. ตัดสินใจลงชิงชัย ตำแหน่งนายกเทศมนตรีกับ นาย ข. ได้ เพราะรู้ว่า นาย ข. มีฐานคะแนนเสียงมากเป็นที่รักของชาวบ้าน ในตำบล ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ที่ตนจะชนะการเลือกตั้งได้ แต่จากสาเหตุความขัดแย้งข้างต้น ทำให้ โครงสร้างอำนาจเดิมแตกออกเป็นสองฝั่งอย่างชัดเจน โดยมี สจ. ที่เป็นตัวแปรสำคัญในการเลือกตั้ง ครั้งนี้ โดย สจ. เป็นผู้ที่ผลักดันและสนับสนุน นาย ป. อย่างเต็มตัว เพราะ สจ. มีความสนิทสนมและ ทำงานร่วมกับ นาย ป. ด้วยกันบ่อยครั้ง โดยทำงานร่วมกันในชมรมผู้สูงอายุที่ นาย ป. เป็นประธาน ชมรมอยู่และ สจ. เป็นที่ปรึกษาของชมรมอยู่ และ สจ. ก็เปรียบเสมือนเป็นมันสมองให้ นาย ป. มาตลอดเสมอมา คอยเป็นคนช่วยคิด ช่วยแก้ปัญหาให้ นาย ป. มาตลอด ซึ่งเหตุผลที่ สจ. สนับสนุน นาย ป. เพราะถ้านาย ป. ชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้ สจ. ซึ่งเป็นมันสมองของนาย ป. ก็สามารถควบคุม การทำงานและเข้ามาแทรกแซงการทำงานของ นาย ป. ได้ ผลประโยชน์ต่าง ๆ ก็จะเข้ามาหาตัว สจ. นั่นเอง เพราะในสมัยการทำงานของนาย ข. นั้น สจ. ไม่มีบทบาทอะไรในตำบลเลยและทำให้คะแนน เสียงของตนเองเริ่มลดน้อยลง สจ. จึงตัดสินใจที่จะแตกหักกับ นาย ข. ซึ่งนับถือกันเหมือนพี่ชายมา สนับสนุนนาย ป. ในที่สุด (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

ในการเข้ามาสนับสนุน โครงสร้างอำนาจใหม่ซึ่งนำโดย นาย ป. ของ สจ. นั้น ได้นำเอากลุ่ม การเมืองที่มีความขัดแย้งกันในระดับชาติเข้ามาช่วยสนับสนุน นาย ป. ในการลงสมัครรับเลือกตั้ง ครั้งนี้ คือกลุ่มเสื้อแดง หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “กลุ่ม นปช.” หรือที่เรียกกันอย่างเป็นทางการว่า “แนวร่วม ประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ” โดยการนำเข้ามาของ สจ. ซึ่งเป็นรู้กันดีในอำเภอแห่งหนึ่ง ว่า สจ. ท่านนี้เป็นแกนนำของกลุ่มเสื้อแดง โดยการเข้ามาช่วยเหลือของกลุ่มเสื้อแดงในครั้งนี้ มิได้ ช่วยประสานงานคนเสื้อแดงในตำบลเพื่อช่วยในการหาเสียงหรือฐานเสียงเท่านั้น แต่รวมถึงการช่วย สนับสนุนด้านเงินทุนในการหาเสียงอีกด้วยซึ่งเงินทุนเป็นสิ่งสำคัญมากในการเลือกตั้งในปัจจุบัน

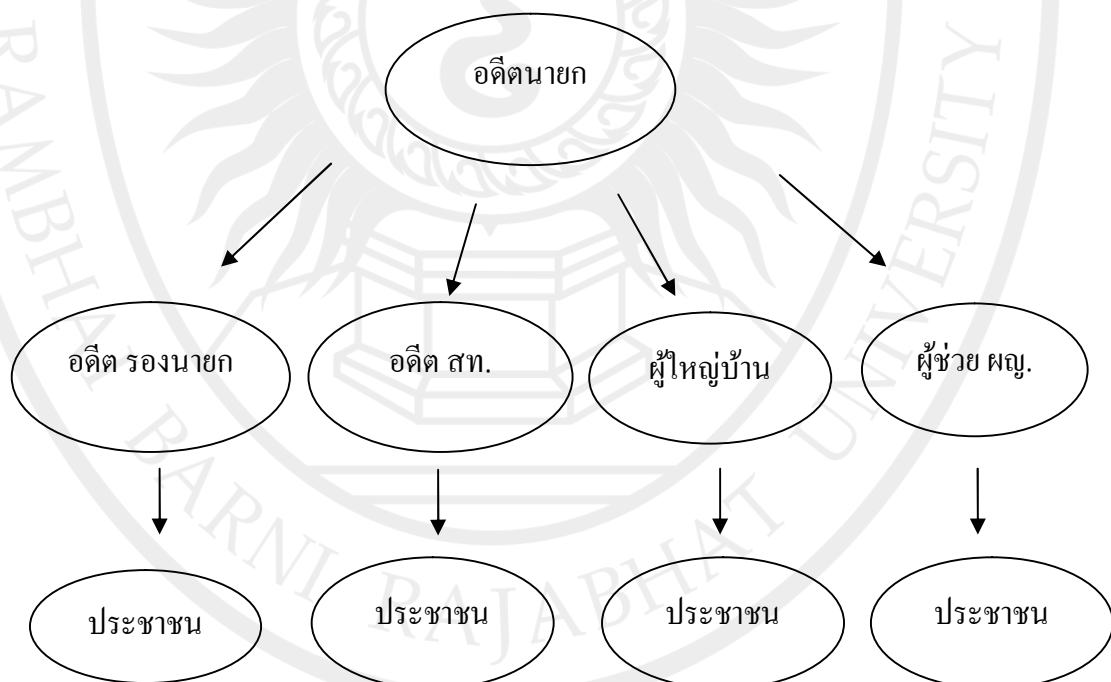
และผู้สนับสนุนนาย ป. อีกท่านคือ ส.ส. ป. (นามสมมติ) แต่การช่วยเหลือนี้มิได้มีการ แสดงออกอย่างเปิดเผย เป็นความช่วยเหลือที่กระทำอย่างลับ ๆ ไม่เปิดเผยตัว เพราะ ส.ส. ป. เคยเป็น ผู้สนับสนุนนาย ข. มาก่อนหน้านี้ เพื่อไม่ให้เป็นที่ครหา หรือเป็นที่พุดกันของคนในสังคมว่าทำตัว ไม่เป็นกลางจึงไม่สามารถแสดงตัวได้ว่าช่วยข้างใดข้างหนึ่งอยู่ ส.ส. ป. จึงประกาศตัวให้คนในตำบล รู้ว่าจะทำตัวเป็นกลางไม่ให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายใด

แต่ในความเป็นจริงนั้นเป็นที่รู้กันดีของกลุ่มอำนาจอดีตนายกว่า ส.ส. ป. ได้ให้การสนับสนุน นาย ป. อยู่ลับ ๆ โดยเหตุผลที่ ส.ส. ป. เข้ามาช่วยเหลือ เพราะว่า มีความสนิทสนมเป็นอย่างมากกับ นาย สบ. (นามสมมติ) ที่ปรึกษาของนาย ป. ซึ่งแต่ก่อนนั้นสมัยที่ ส.ส. ป. ลงเล่นการเมืองใหม่ ๆ นั้น ได้รับความช่วยเหลือจากนาย สบ. เป็นอย่างมาก โดยนาย สบ. ได้ช่วยเหลือในการเป็นหัวคะแนนให้ ส.ส. ป. ในการดูแลและหาฐานเสียงของ ส.ส. ป. ในเขตพื้นที่อำเภอแห่งหนึ่ง เพราะนาย สบ. เป็นคน

ที่กว้างขวางในอำเภอแห่งหนึ่ง เพราะฉะนั้น นาย ป. อดีตกำนัน จึงไปทาบทามให้ นาย สบ. ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา และนาย สบ. เห็นว่าถ้าจะให้ชนะการเลือกตั้งได้ต้องมีฐานเสียงและเงินทุนที่มั่นคง จึงได้เข้าไปขอความช่วยเหลือจาก ส.ส. ป. ให้มาเข้าสนับสนุนกลุ่มของตน (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อได้รับความช่วยเหลือจาก สจ. กลุ่มเสื้อแดง และ ส.ส. ป. ทำให้กลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีฐานเสียง ฐานคะแนนและเงินทุนที่ใช้ในการหาเสียงที่แข็งแกร่งมั่นคงขึ้นมาก จึงได้เริ่มหาผู้สมัครที่จะลงสมัครสมาชิกสภาเทศบาลตำบล โดยได้มีการทาบทามรองนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลที่เคยทำงานกับกลุ่มอำนาจอดีตนายกเข้ามาเป็นพวกของตนเข้ามาอยู่ฝ่ายของตนได้หลายคน โดยมีการเสนอผลประโยชน์ให้แก่มีกมีการแบ่งสรรตำแหน่งกันได้อย่างลงตัวเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่ทุกฝ่ายต่างยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีในครั้งนี้ นาย ป. พร้อมทุกด้านทั้งด้านการเงินและทรัพยากรบุคคล (นาย ส. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

โครงสร้างอำนาจของกลุ่มอำนาจอดีตนายกหลังก่อรูปความขัดแย้ง

ภาพประกอบ 5 โครงสร้างอำนาจของกลุ่มอำนาจอดีตนายกหลังก่อรูปความขัดแย้ง

โครงสร้างอำนาจของกลุ่มอำนาจอดีตนายทหลังก่อรูปความขัดแย้ง

หลังจากเกิดความขัดแย้งภายในตำบลแห่งหนึ่งขึ้นระหว่างนาย ช. (นามสมมติ) ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีอยู่ในขณะนั้น กับอดีตกำนัน ป. (นามสมมติ) ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นกลุ่มหัวอำนาจเดียวกันหรือกลุ่มโครงสร้างอำนาจชั่วคราวเดียวกันของตำบลแห่งหนึ่ง แต่มีสาเหตุที่ทำให้ทั้งสองคนเกิดความขัดแย้งขึ้น ทำให้หัวอำนาจหรือกลุ่มโครงสร้างอำนาจของตำบลได้มีการแบ่งแยกกันออกเป็นสองกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการสถาปนาอำนาจของกลุ่มการเมืองใหม่ขึ้นมาโดยการนำของ อดีตกำนัน ป. จนทำให้ภายในตำบลมีกลุ่มการเมืองเกิดขึ้นสองกลุ่มการเมืองหรือมีโครงสร้างอำนาจแบบสองหัวอำนาจอยู่ในตำบล

เมื่อมีการสถาปนาอำนาจใหม่ขึ้น ทำให้โครงสร้างอำนาจเดิมของตำบลแห่งหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น เช่น มีการย้ายทรัพยากรบุคคล ไปอยู่กลุ่มอำนาจใหม่ หรือกลุ่มที่เป็นเครือข่ายทางการเมืองหรือผู้ให้การสนับสนุนเปลี่ยนไปสนับสนุนกลุ่มอำนาจใหม่ เป็นต้น จนเป็นเหตุให้ในการเลือกตั้งครั้งนี้กลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมขาดแคลนผู้สนับสนุน ขาดแคลนทรัพยากรบุคคลและเงินทุน

โครงสร้างอำนาจของกลุ่มอำนาจอดีตนายทหลังก่อรูปความขัดแย้งนั้น กล่าวคือเป็นกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมของตำบลแห่งหนึ่งนำโดยอดีตนายกเทศมนตรี นายช. หรือนายช. แต่โครงสร้างอำนาจเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปหลังมีการสถาปนาอำนาจใหม่ขึ้นมา

โดยในกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมหรือกลุ่มโครงสร้างอำนาจอดีตนายทนั้น แต่เดิมในการเลือกตั้งที่ผ่านมาเครือข่ายหรือมีนักการเมืองระดับชาติ และการเมืองระดับท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนโดยตลอด แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีการแบ่งหัวการเมืองออกเป็นสองหัวอำนาจการเมือง ทำให้ผู้ให้การสนับสนุนเดิมไม่กล้าให้การสนับสนุนกลุ่มการเมืองใดกลุ่มการเมืองหนึ่งจึงวางตัวเป็นกลางไม่สนับสนุนฝ่ายใดเลย เพราะจะยิ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกับทั้งสองฝ่ายได้ทำให้ส่งผลกระทบต่อฐานคะแนนเสียงของตน แต่ก็มีผู้สนับสนุนบางท่านที่ไปให้การสนับสนุนกลุ่มการเมืองใหม่แบบลับ ๆ ไม่แสดงตัวมาก เพราะไม่อยากจะขัดแย้งกับอีกฝ่าย แต่ก็เกรงใจอีกฝ่ายจึงต้องให้การสนับสนุนแบบไม่ออกตัวไม่แสดงตัวมาก ทำให้การเลือกตั้งในครั้งนี้นักกลุ่มโครงสร้างอำนาจอดีตนายท ไม่มีนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้สนับสนุนที่เคยให้การสนับสนุนเข้ามาสนับสนุน ทำให้ฐานเสียงของผู้สนับสนุนเหล่านี้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย มีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนกลุ่มเดิมและฝ่ายที่สนับสนุนกลุ่มการเมืองใหม่จึงทำให้การเลือกตั้งในครั้งนี้นักกลุ่มโครงสร้างอำนาจอดีตนายทต้องลงเลือกตั้งโดยลำพัง ไม่มีเครือข่ายทางการเมือง ไม่มีผู้ให้การสนับสนุนต้องอาศัยฐานคะแนนเสียงเดิมที่ตนเองสร้างไว้ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีอยู่เท่านั้นในการสู้การเลือกตั้งครั้งนี้ (นายช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

โครงสร้างอำนาจกลุ่มอำนาจอดีตนายก โครงสร้างภายในตำบลยังคงเป็นกลุ่มโครงสร้างเดิมเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือทีมงานที่เคยเป็นรองนายกเทศมนตรีที่ดำรงตำแหน่งรองนายกทำงานร่วมกับนาย ช. มาด้วยกันหลายสมัยก็ยังเข้ามาเป็นทีมงาน โครงสร้างอำนาจเดิมอยู่ แต่มีรองนายกอีกท่านได้ย้ายไปอยู่กลุ่มอำนาจใหม่ ส่วนทีมงานสมาชิกสภาเทศบาลนั้น เทศบาลตำบลแห่งหนึ่งแบ่งเขตการเลือกตั้ง 2 เขต โดยแต่ละเขตมีสมาชิก 6 ท่าน ในโครงสร้างอำนาจของกลุ่มอดีตนายกนั้น สมาชิกสภาเทศบาลในเขตที่ 1 นั้น สมาชิกเทศบาลที่เคยดำรงตำแหน่งในการเลือกตั้งครั้งก่อนมีเหลืออยู่เพียง 2 ท่าน ส่วนใหญ่ย้ายข้างไปอยู่ในกลุ่มอำนาจใหม่ เพราะตัวอดีตกำนัน ป. อาศัยอยู่ในหมู่บ้านซึ่งอยู่ในเขตการเลือกตั้งที่ 1 จึงชักชวนอดีตสมาชิกเทศบาลที่เคยอยู่ใน โครงสร้างอำนาจเดิมให้ย้ายไปอยู่กลุ่มอำนาจใหม่ได้ง่ายเพราะเป็นฐานคะแนนเสียงของ นาย ป. ส่วนในเขตเลือกตั้งที่ 2 นั้น เป็นฐานคะแนนเสียงของ นาย ช. ซึ่งโครงสร้างอำนาจกลุ่มอดีตนายกในเขตเลือกตั้งที่ 2 นี้เป็นกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมเป็นกลุ่มอดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลชุดเดิมทั้งหมด (นาย ช. นามสมมติ. สัมภาษณ์. 2557)

กระบวนการเลือกตั้งเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียง

การเลือกตั้ง (Election) เป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตน เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาลเป็นกลไก แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องและสนับสนุนให้มีการกระทำหรือละเว้นการ กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมี ผลกระทบต่อประชาชน นอกจากนี้ การเลือกตั้งหมายถึงการที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ คัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนของตน โดยอิสระเสรีและสุจริต จุดมุ่งหมายที่สำคัญ ของการเลือกตั้ง คือ การหาผู้แทนปวงชนส่วนใหญ่ไปบริหารประเทศหรือไปควบคุมการ บริหารประเทศ ใช้อำนาจตามที่กฎหมายกำหนดแทนประชาชน

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนง หรือความต้องการของประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับระบบการเมือง และการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนในระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้มีตัวแทนไปทำหน้าที่สำคัญแทนพวกเรา เช่น ปกป้องผลประโยชน์ และดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องถิ่น ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี เรียกร้องให้แก้ไขปัญหาคาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งหากไม่มีผู้แทนก็จะไม่มีผู้นำเสนอปัญหาเหล่านั้นก็จะไม่ได้รับการแก้ไข

ในกระบวนการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งระบบผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นครั้งที่ 3 ของตำบล ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555 นับเป็นครั้งแรกของ

เทศบาลตำบลแห่งหนึ่งที่ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีมีผู้สมัครลงแข่งขันชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรี ดังนั้นเมื่อมีการแข่งขันเกิดขึ้นจึงเกิดการต่อสู้ระหว่างผู้สมัครชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรี โดยการลงเลือกตั้งแต่ละฝ่ายมีการสร้างสะสมทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมือง ที่มีลักษณะคล้ายกันและแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับเตรียมความพร้อมและการวางแผนของแต่ละฝ่าย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองกับกระบวนการเลือกตั้งเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร โดยจะทำการศึกษาแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ 1. การเตรียมความพร้อม 2.การรณรงค์หาเสียง 3.การลงคะแนนเสียง

1. การเตรียมความพร้อม

คำว่า “พร้อม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความไว้ว่าเป็นคำวิเศษณ์ที่มีความหมายว่า ครบถ้วน ส่วนคำว่า “ความพร้อม” เป็นคำนามซึ่งจะมีความหมายว่าความครบครันหรือมีทุกอย่างครบแล้ว ดังนั้นหากจะแปลความหมายของความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาแล้ว ก็น่าจะให้ความหมายว่า สภาพที่มีทุกสิ่งทุกอย่างครบครันที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ได้

กล่าวโดยสรุป ความพร้อม หมายถึง สภาพที่เตรียมพร้อมในการปฏิบัติ หรือดำเนินกิจกรรมนั้นๆให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นผลมาจากการเตรียมตัวไว้แล้วสำหรับกิจกรรมนั้นๆ

ในกระบวนการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง หลังการก่อรูปความขัดแย้งขึ้นระหว่าง นาย ข. นายกเทศมนตรี กับ นาย ป. อดีตกำนัน และภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางด้านทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนการเมือง และโครงสร้างอำนาจ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งอย่างเด่นชัด ซึ่งหลังจากการก่อรูปความขัดแย้งขึ้นมานั้นได้มีการสถาปนากลุ่มโครงสร้างอำนาจทางการเมืองขึ้นใหม่อีกหนึ่งกลุ่ม จากแต่เดิมที่มีเพียงกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดียว โดยกลุ่มการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง แบ่งเป็นกลุ่มโครงสร้างอำนาจทางการเมืองใหญ่ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มอำนาจอดีตนายก 2. กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน

จากสาเหตุปมความขัดแย้งในการเลือกกำนันในตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2554 ซึ่งส่งผลให้ นาย ป. อดีตกำนันมิได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งกำนันต่อไป ทำให้เกิดความขัดแย้งและความแตกแยกของกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมที่บางคนไม่พอใจในเรื่องดังกล่าว ทำให้กลุ่มโครงสร้างอำนาจเดิมที่เป็นกลุ่มหัวอำนาจเดียวกันแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย

เมื่อ นาย ป. อดีตกำนัน ตัดสินใจที่จะลงสมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นาย ป. มีเวลาเตรียมความพร้อมในการที่จะลงแข่งขันเลือกตั้งเพื่อชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีกับ นาย ข. นายกเทศมนตรี โดยประมาณ 1 ปีกว่าๆ เพราะ นาย ข. นายกเทศมนตรี จะหมดวาระในการดำรงตำแหน่งในปี พ.ศ. 2555

โดยการเตรียมความพร้อมของ นาย ป. อดีตกำนัน ได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่ายด้วยกัน โดยเฉพาะได้รับความช่วยเหลือจาก สจ. เขตอำเภอแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่คอยช่วยเหลือ นาย ป. ตั้งแต่สมัยที่ นาย ป. ดำรงตำแหน่งกำนันของตำบลแห่งหนึ่ง โดยที่ สจ. เป็นเหมือนมันสมองคอยคิดวางแผนกลยุทธ์ต่างๆและเป็นคนหาทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองให้แก่ นาย ป. อดีตกำนัน

การเตรียมความพร้อมทางทุนเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันที่นำโดย นาย ป. อดีตกำนันนั้น มีทุนเศรษฐกิจที่เป็นเครื่องมือในการลงสู้ศึกเลือกตั้ง คือ การทำอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งการทำเกษตรกรรมในที่นี้ คือ การทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะและปลูกลูกยาง เป็นต้น ซึ่ง นาย ป. อดีตกำนันนั้นฐานะทางการเงินไม่ค่อยจะดีนักแต่ตัวอดีตกำนันเป็นคนมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านจึงได้รับการสนับสนุน แต่ในกลุ่มอำนาจอดีตกำนันนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มิฐานะที่ร่ำรวยจากการทำสวนผลไม้ เพราะในปัจจุบันราคาผลไม้มีราคาที่สูงขึ้นทำให้ฐานะของชาวสวนผลไม้ในปัจจุบันดีขึ้นกว่าแต่ก่อน จากการที่มีฐานะที่มั่นคงจึงทำให้ถูกทาบทามเข้าสู่เส้นทางการเมือง เพราะเห็นว่ามีทุนทางเศรษฐกิจที่ดี ฐานะมั่นคง มีทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การที่จะลงเล่นการเมืองเป็นอย่างดี จึงถูกชักชวนให้ลงเล่นการเมืองโดยการชักชวนของ สจ. และจากการที่ได้รับความช่วยเหลือจาก สจ. นั้น สจ. ซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มเสื้อแดงในเขตอำเภอแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้นำเงินทุนจากกลุ่มเสื้อแดงเข้ามาช่วยเหลือ นาย ป. ทำให้ทุนเศรษฐกิจหรือเงินทุนของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันอยู่ในระดับที่มั่นคง

การเตรียมความพร้อมทางทุนสังคมของกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในสมัยการทำงาน of นาย ป. ตอนที่ดำรงตำแหน่งกำนันอยู่นั้น การสร้างบทบาททางสังคมในช่วงแรกๆในการเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นของอดีตกำนันนั้น จะใช้การอาศัยงานบุญ งานศพ งานบวช งานประเพณีของชาวบ้าน หรือเข้าไปคุยในแบบส่วนตัวใช้ความใกล้ชิดสนิทสนม ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกใกล้ชิดเป็นกันเอง และในสมัยที่ นาย ป. เป็นกำนันได้ดำรงตำแหน่งประธานชมรมผู้สูงอายุของตำบลแห่งหนึ่งด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งในองค์กรชมรมผู้สูงอายุนั้นมีสมาชิกมากแทบจะทุกครัวเรือนทุกบ้านในตำบลที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ จึงเป็นช่องทางและเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของ นาย ป. ที่จะอาศัยผู้สูงอายุในสะสมทุนสังคมและการสร้างฐานทางสังคมของกลุ่มของตน และทุนสังคมที่สำคัญอีกอย่างของกลุ่มอดีตกำนัน คือ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือที่เรียกกันสั้นๆว่า “ อสม. ” โดยการนำของ สจ. ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ นาย ป. เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ทุนสังคมของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

และการที่ นาย ป. เป็นคนในท้องถิ่นเดิมของท้องถิ่น บิดามารดาเกิดและโตมาในท้องถิ่น ตำบลแห่งหนึ่งเป็นชนเผ่าดั้งเดิมโดยมีเชื้อสายของมาตั้งแต่เกิด ซึ่งประชาชนในเขตอำเภอแห่งหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นคนที่มีเชื้อสายของ เป็นคนในท้องถิ่นเดิมที่มีมากอยู่ในแถบนี้ ซึ่งผลจากการที่ประชาชน ในตำบลแห่งหนึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายของ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางชาตินิยมเกิดขึ้น ซึ่ง นาย ป. ที่มีเชื้อสายของเช่นเดียวกันกับชาวบ้านส่วนใหญ่ในตำบลจึงเกิดความช่วยเหลือทางการเมืองเกิดขึ้น เพราะกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด การที่สนับสนุนคนที่มีเชื้อสาย เชื้อชาติ เดียวกันจึงถือว่าเป็นการสนับสนุนความยิ่งใหญ่ของชนชาติตนเองนั่นเอง การได้รับความช่วยเหลือ จากชนชาติเดียวกันจึงเป็นทุนสังคมที่สำคัญของกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน

การเตรียมความพร้อมทางทุนการเมืองของกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน นาย ป. เป็นกำนัน ตำบลแห่งหนึ่งอยู่ 2 สมัย ทำให้มีทุนการเมืองพอสมควร แต่ก็ไม่กว้างขวางมากนัก เพราะทุนเช่นนี้ จะมีลักษณะเฉพาะจุดไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่หรือทั่วตำบล อย่างไรก็ตาม การมีทุนเช่นนี้อาจทำให้ นาย ป. ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากพรรคหรือนักการเมืองหรือจากนักธุรกิจในพื้นที่ ตลอดจนข้าราชการฝ่ายปกครองหรือท้องถิ่น ที่เคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกันเข้ามาช่วยเหลือบ้างเล็กน้อย แต่ก็ไม่มากในการลงสู้ศึกเลือกตั้งได้ แต่จากการที่ได้รับความช่วยเหลือจาก สจ. ในเขตอำเภอแห่ง หนึ่ง ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ได้นำพาการสนับสนุนจากกลุ่มเสื้อแดง หรือเรียกสั้นๆว่า “กลุ่ม นปช.” หรือที่เรียกกันอย่างเป็นทางการว่า “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ” เป็นกลุ่ม เคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อดีต นายกรัฐมนตรี โดยการนำเข้ามาของ สจ. ซึ่งเป็นรู้จักกันในอำเภอแห่งหนึ่ง ว่า สจ. ท่านนี้เป็นแกนนำ ของกลุ่มเสื้อแดง โดยการเข้ามาช่วยเหลือของกลุ่มเสื้อแดงในครั้งนี้ มิได้ช่วยผลงานคนเสื้อแดง ในตำบลเท่านั้น แต่มีการช่วยสนับสนุนเงินทุนในการหาเสียงอีกด้วยซึ่งเงินทุนเป็นสิ่งสำคัญมากใน การเลือกตั้งในปัจจุบัน และได้มีการทาบทามนักการเมืองท้องถิ่นจากกลุ่มอำนาจอดีตนายกเข้า มาร่วมกลุ่มของตน ทำให้ได้นักการเมืองท้องถิ่นเดิมที่มีฐานเสียงมั่นคงอยู่แล้วมาร่วมกลุ่มอีกด้วย ดังนั้น เมื่อกลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีความพร้อมทางทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนการเมืองที่มีความ มั่งคั่งและแข็งแกร่งแล้ว จึงพร้อมที่จะลงชิงชัยในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี

จากเหตุความขัดแย้งระหว่าง นาย ป. อดีตกำนัน และ นาย ช. นายกเทศมนตรี ส่งผลให้ เกิดการสถาปนากลุ่มอำนาจใหม่ขึ้นภายในตำบล เมื่อ นาย ช. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่ง หนึ่ง และสมาชิกสภาเทศบาล หมควาระการบริหารงาน เพราะครบวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดย ต้องจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ ซึ่ง นาย ช. ได้ลงเลือกตั้งในตำแหน่งนายกเทศมนตรีเช่นเดิม แต่ในการ เลือกตั้งครั้งนี้มี นาย ป. อดีตกำนัน ลงสมัครแข่งขันแย่งชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีกับ นาย ช. ซึ่ง การเลือกตั้งที่ผ่านมา นาย ช. ไม่เคยมีคู่แข่งทางการเมืองมาก่อน ดังนั้น ในการเลือกตั้งครั้งนี้ นาย ช. จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทางทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคมและทุนการเมืองให้พร้อมสำหรับการลงชิง ชัยในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเพื่อต่อสู้กับกลุ่มอำนาจใหม่

การเตรียมความพร้อมทางทุนเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่นที่นำโดย นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีนั้น ทุนเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่น มีทุนเศรษฐกิจอยู่ที่ การทำเกษตรกรรม และการเป็นนักการเมืองอาชีพเป็นหลัก ซึ่งการทำเกษตรกรรมในที่นี้ คือ การทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะและปลูกลูกยาง เป็นต้น มีลักษณะทุนทางเศรษฐกิจคล้ายกันกับกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน เพราะ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ในจังหวัดแห่งหนึ่งและมีมากในเขตอำเภอแห่งหนึ่ง ซึ่งรายได้จากการทำสวนผลไม้ต่อปีขึ้นอยู่กับราคาสินค้าและปริมาณของผลไม้ว่ามีมากน้อยเพียงใด ถ้าปีไหนผลไม้ออกสู่ตลาดเยอะจนทำให้ล้นตลาดก็จะทำให้ราคาผลผลิตต่ำลง แต่ถ้าปีไหนมีผลผลิตออกมาน้อยก็จะทำให้ผลผลิตมีราคาสูง ซึ่งค่าเฉลี่ยรายได้ต่อปีเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มอยู่ที่ 500,000 – 1,200,000 บาทต่อปี กลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่นเป็นกลุ่มนักการเมืองอาชีพ นักการเมืองอาชีพของกลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่น ส่วนใหญ่จะเป็นนักการเมืองฝ่ายท้องถิ่นที่ผ่านการเลือกตั้งท้องถิ่นมาหลาย ๆ สมัยร่วมกับ นาย ช. ซึ่งการเลือกตั้งที่ผ่านมากกลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่นได้รับความช่วยเหลือทางทุนเศรษฐกิจจากนักการเมืองระดับชาติอยู่บ้าง เพราะนักการเมืองระดับชาติต้องการหาหัวคะแนนเพื่อสร้างฐานเสียงของตน จึงเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนและด้วยที่แต่ก่อนเดิมกลุ่ม โครงสร้างอำนาจภายในตำบล เป็นกลุ่มโครงสร้างอำนาจเดียวการช่วยเหลือสนับสนุนจึงไม่เกิดปัญหาความขัดแย้ง แต่ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเกิดการสถาปนากลุ่มอำนาจใหม่ขึ้นมา นักการเมืองที่เคยสนับสนุนไม่กล้าที่สนับสนุน เพราะกลุ่มอำนาจใหม่ ก็เป็นหัวคะแนนของตนด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุที่กลัวเกิดความขัดแย้งความแตกแยกทำให้ฐานคะแนนของตนเสีย จึงไม่ได้สนับสนุนกลุ่มใดเลย ทำให้กลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่นต้องพึ่งพาตนเองในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยที่ภายในกลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่น ระดมเงินทุนกันเองเพราะเป็นกลุ่มนักการเมืองอาชีพที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีโดยที่ นาย ช. อดีตนายกรุ่น ออกเงินทุนมากกว่าคนอื่น เพราะเป็นแกนนำกลุ่มและเพื่อช่วยประคองลูกทีมภายในทีมของตนที่อาจมีเงินทุนไม่เพียงพอในการใช้หาเสียง

การเตรียมความพร้อมทางทุนสังคมของกลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่น กลุ่มอดีตนายกรุ่นได้ทำการสร้างทุนสังคม บทบาททางสังคม โดยการนำของ นาย ช. ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีอยู่ในขณะนั้น ก็ได้สร้างฐานทางทุนสังคมไว้มากในขณะดำรงตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงินช่วยเหลือชาวบ้านที่ยากจนและขาดแคลน บริจาคเงินช่วยเหลือที่ประสบภัยน้ำท่วม ช่วยงานวัดต่างๆ ในตำบลเป็นประธานในการทอดกฐินทอดผ้าป่า เป็นต้น

ทุนสังคมหรือบทบาททางสังคมที่สำคัญของกลุ่มอำนาจอดีตนายกรุ่นที่มีบทบาทในสังคมนั้น ระยะเวลาแรก คือ การก่อตั้งกลุ่ม อปพร. ซึ่ง นาย ช. เป็นผู้ก่อตั้งและได้เข้าร่วมในการเป็นสมาชิก อปพร. ด้วยและดำรงตำแหน่งประธาน อปพร. ตำบลแห่งหนึ่ง โดยกลุ่ม อปพร. โดยการนำของ นาย ช. ทำงานช่วยเหลือชาวบ้านและช่วยเหลือสังคมมาโดยตลอด ยิ่งตอนที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมภายใน

จังหวัดแห่งหนึ่งและอำเภอแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก อปพร. โดยการนำของ นาย ช. ได้เข้าช่วยเหลือชาวบ้านอย่างเต็มที่ด้วยตนเอง ทำให้ นาย ช. เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของคนในตำบลมากยิ่งขึ้นและเป็นที่น่าหน้าถือตาของตำบลและในส่วนราชการระดับอำเภอและจังหวัด

นาย ช. นายกเทศมนตรีตำบลขณะนั้น ก็ยังไม่หยุดสร้างทุนสังคมและฐานคะแนนเสียงของตน โดยเริ่มมีการเข้ามาสนับสนุน กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มเกษตรแปรรูปผลไม้ กลุ่มทำน้ำสำรอง กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นต้น โดย นาย ช. นายกเทศมนตรี ได้นำงบประมาณลงมาช่วยเหลือกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ จัดหาวิทยากรผู้มีความรู้ ความสามารถมาอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านให้ชาวบ้านได้มีรายได้เสริมนอกจากการทำสวนผลไม้ ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ครอบคลุมผู้คนเกือบทั้งตำบล เป็นการสะสมทุนทางสังคม สร้างฐานทางทุนสังคมที่ยอดเยี่ยม

การเตรียมความพร้อมทางทุนการเมืองของกลุ่มอำนาจอดีตนายก โดยการนำของ นาย ช. นั้น นาย ช. เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาแล้วมากมายตั้งแต่สมัยที่ก่อตั้งสภาตำบล เป็นสมาชิกสภาตำบล พอยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลก็ดำรงตำแหน่งเลขานุการสภาจนขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานสภาตำบล และได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนสมาชิกในสภาให้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งที่สูงที่สุดในตำบล จากนั้นเป็นต้นมา นาย ช. ก็ดำรงตำแหน่งบริหารมาตลอดจนองค์การบริหารส่วนตำบลได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล และได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น “นายกเทศมนตรี” ตลอดระยะเวลา 10 กว่าปี นาย ช. ได้ดำรงตำแหน่งผู้นำท้องถิ่นมาโดยตลอด ซึ่ง นาย ช. เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้ที่มีบารมี มีอำนาจและประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและการดำรงชีวิตและเป็นที่ยอมรับของคนในตำบลและมีชื่อเสียงออกไปในตัวจังหวัด ทำให้มีโอกาสรู้จักและสนิทสนมกับกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นด้วยกันมากขึ้น มีการร่วมมือระหว่างกัน มีความช่วยเหลือกันบ้างแต่ไม่มากนัก แต่ทุนการเมืองที่สำคัญแต่ก่อนเดิมของกลุ่มอำนาจอดีตนายก คือ ได้รับความช่วยเหลือจาก ส.ส. ป. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแห่งหนึ่ง ในนามพรรคไทยรักไทย (ตอนนี้เปลี่ยนมาเป็น พรรคเพื่อไทย) ซึ่ง ส.ส. ป. จำเป็นต้องหาหัวคะแนนในท้องถิ่น เพื่อรักษาฐานคะแนนเสียงของตนเอง จำเป็นต้องมีเครือข่ายทางการเมืองเป็นผู้บริหารท้องถิ่นต่างๆ เช่นเดียวกับกับ นาย ช. ก็ต้องการหาคนที่มียศมีบารมี มีอำนาจ ในการที่จะรักษาฐานคะแนนเสียงของตนเองเช่นกัน จึงเกิดผลประโยชน์ต่างตอบแทนขึ้นกันระหว่างทั้งสองฝ่าย แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ส.ส. ป. ไม่ได้ช่วยเหลือกลุ่มอำนาจอดีตนายก เพราะ กลุ่มอำนาจอดีตนายกนั้น ก็เป็นฐานคะแนนเสียงของ ส.ส. ป. เช่นกัน ดังนั้น ส.ส. ป. กลัวฐานคะแนนเสียงจะเกิดความขัดแย้งแตกแยกกันจึงไม่ได้ช่วยเหลือกลุ่มใดๆเลย ทำให้การเลือกตั้งในหนนี้กลุ่มอำนาจอดีตนายกจึงต้องใช้ทุนการเมืองที่ตนเองเคยสร้างฐานคะแนนเสียง เคยสร้างบารมีไว้ในขณะที่ดำรงตำแหน่งในการสู้ศึกเลือกตั้งหนนี้

2. การรณรงค์หาเสียง

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของนักการเมือง และเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมตัดสินใจว่าจะมาเป็นผู้ปกครองของตนเอง นอกจากนี้การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งยังเป็นการให้สิทธิกับประชาชน ในการกำหนดแนวโน้มของนโยบายที่จะมีผลต่อทั้งชีวิตส่วนตัวและส่วนรวมของประชาชน

การรณรงค์เลือกตั้งมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน 4 เรื่อง คือ

2.1 เรื่องแรก เป็นยุทธศาสตร์ของการรณรงค์ ซึ่งเปรียบเสมือนแผนแม่บทในการรณรงค์การหาเสียงเลือกตั้ง หากผู้สมัครกำหนดแผนยุทธศาสตร์ผิดพลาด และไม่สามารถปรับได้อย่างทันท่วงที โอกาสความพ่ายแพ้ในสนามย่อมมีสูงขึ้น

ในสนามเลือกตั้งของสังคมไทยนั้น มีกลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์อยู่ 3 ลักษณะ คือ กลุ่มแรกเป็นมวลชนในยุทธศาสตร์เขตเรา กลุ่มสองเป็นมวลชนในยุทธศาสตร์เขตเขา และกลุ่มที่สามเป็นมวลชนที่เป็นกลาง

ผู้สมัครเลือกตั้งนายเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีตนายก และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ต่างมีฐานมวลชนในเขตยุทธศาสตร์ของตนกล่าวคือ กลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีฐานมวลชนอยู่ในเขตเลือกตั้งเขตที่ 1 คือ พื้นที่ในหมู่ที่ 1,2,4,7 เพราะอดีตกำนันป. มีถิ่นฐานบ้านเกิดอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ในตำบลแห่งหนึ่ง ส่วนกลุ่มอำนาจอดีตนายก มีฐานมวลชนอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 2 คือ พื้นที่ในหมู่ที่ 3,5,6,8 เพราะอดีตนายก ข. มีถิ่นฐานบ้านเกิดอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ในตำบลแห่งหนึ่ง การแบ่งกลุ่มเป้าหมายในเขตยุทธศาสตร์ของแต่ละฝ่ายจึงถูกแบ่งออกกันอย่างชัดเจน

เมื่อมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในเขตยุทธศาสตร์ของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ในการรณรงค์หาเสียงนั้นผู้สมัครส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเริ่มจากเขตยุทธศาสตร์ที่ตนเองมีฐานเสียงหนาแน่นก่อน จากนั้นจึงค่อยขยายอาณาบริเวณไปสู่เขตเป็นกลาง และรุกคืบไปสู่เขตคู่แข่งต่อไป

2.2 เรื่องที่สอง เป็นยุทธวิธีการปฏิบัติการรณรงค์ ซึ่งจะต้องกำหนดแนวทางตามยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกัน นั่นหมายถึงยุทธวิธีต้องขึ้นอยู่กับยุทธศาสตร์และรับใช้ยุทธศาสตร์มีหลายคนละเลยประเด็นนี้และกำหนดแนวทางอย่างสะเปะสะปะอย่างไรทิศทาง

เมื่อกำหนดเขตยุทธศาสตร์อันได้แก่พื้นที่เป้าหมาย และกลุ่มเป้าหมายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้สมัครก็จะกำหนดยุทธวิธีในการรณรงค์ต่อไปเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ จากความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบันยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียงสามารถจำแนกวิธีการที่ผู้สมัครใช้ออกเป็น 2 วิธีการหลักคือ

2.2.1. ยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียงด้านกว้าง

ได้แก่ วิธีการที่มุ่งเข้าไปสู่บุคคลทั้งหมดในเขตเลือกตั้งโดยไม่จำกัดกลุ่ม ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารจึงต้องมีลักษณะทั่วไป วิธีการเหล่านี้ อย่างเช่น คัทเอ้า โปสเตอร์ แผ่นใบปลิว แผ่นพับ สปอร์ตโฆษณา ตลอดจนการใช้สื่อทางวิทยุและโทรทัศน์ รวมไปถึงการปราศรัยด้วย

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีตนาย และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ทั้งสองกลุ่มการเมืองมีการดำเนินการหาเสียงด้านกว้างด้วยกันทั้งสองกลุ่ม โดยดำเนินการรณรงค์หาเสียงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยการใช้คัทเอ้าเป็นหลัก ในการใช้คัทเอ้าเพราะมีขนาดใหญ่ที่เห็นชัด ชาวบ้านจะเห็นหน้าค่าตาของผู้สมัครได้ชัดเจน โดยที่ทั้งสองกลุ่มเน้นการติดตั้งคัทเอ้าในพื้นที่เป้าหมายของตนเองไม่มากนัก เพราะเขตเป้าหมายของตนชาวบ้านรู้จักกันเป็นอย่างดี แต่จะเน้นติดตั้งคัทเอ้าในเขตเป้าหมายของกลุ่มมากกว่าเพื่อหวังผลคะแนนจากกลุ่มเขตพื้นที่เป้าหมายของกลุ่มนั่นเอง ซึ่งกลุ่มอำนาจอดีตกำนันด้วยความที่มีทุนเศรษฐกิจมีเงินทุนที่มากกว่ากลุ่มอำนาจอดีตนาย จึงมีการสั่งทำคัทเอ้าติดตั้งเป็นจำนวนมากทั่วทั้งตำบล เพราะกลุ่มอำนาจอดีตกำนันส่วนใหญ่ลงการเมืองท้องถิ่นเป็นครั้งแรกถือเป็นกลุ่มการเมืองใหม่ ทำให้ประชาชนยังไม่รู้จักเท่าที่ควรจึงติดตั้งคัทเอ้าเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ชาวบ้านเห็นหน้าค่าตาผู้สมัครลงเลือกตั้ง และทั้งสองกลุ่มได้มีการขึ้นรถแห่หาเสียงไปทั่วทั้งตำบลมีการเดินแจกแผ่นพับเพื่อแนะนำตนเองให้ชาวบ้านได้รู้จัก

2.2.2. ยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียงด้านลึก

เป็นยุทธวิธีซึ่งผู้สมัครใช้โดยพยายามมุ่งตรงเข้าหากลุ่มเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง ในลักษณะเฉพาะเจาะจงแบบตีสันทประชิดตัวบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่หวังผลในคะแนนเสียง การรณรงค์ในลักษณะนี้มีความละเอียดสูงที่จะแปรเปลี่ยนสภาพจากการรณรงค์หาเสียงแบบสุจริตไปสู่การรณรงค์หาเสียงแบบทุจริต

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีตนาย และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน จะทำการรณรงค์หาเสียงด้านลึกโดยใช้วิธีคล้าย ๆ กัน คือ การจัดเลี้ยงเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละประมาณ 7 – 10 คน ซึ่งการจัดเลี้ยงเป็นกลุ่มย่อยเช่นนี้จะทำให้ไม่เป็นที่สงสัยของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งวิธีการจัดเลี้ยงผู้สมัครจะให้เงินแก่หัวหน้าคณะของแต่ละกลุ่ม จัดหาซื้อเหล้าไปแจกจ่ายกลุ่มย่อยๆ นั้น เพื่อเป็นการดึงดูดให้คนรวมกันเป็นกลุ่มก้อน และเป็นการดึงดูดคะแนนเสียงอีกด้วย

2.3 เรื่องที่ตามมา

การกำหนดเป้าหมาย เป้าหมายเป็นจุดหมายที่ผู้สมัครจะต้องไปให้ถึงการกำหนดเป้าหมายการชนะเป็นสิ่งที่ยกให้รู้ว่าหน่วยเลือกตั้งแต่ละหน่วยเราต้องได้คะแนนเท่าไรจึงจะชนะ

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ผู้สมัครที่หวังได้รับชัยชนะทุกคนจำเป็นต้องประเมินว่า หากจะได้รับชัยชนะนั้นควรจะต้องทำอะไรได้สักเท่าไร? คะแนนดังกล่าวเรียกว่าเป้าคะแนน ชนะ โดยปกติผู้สมัครมักจะถือตามผลคะแนนของการเลือกตั้งครั้งก่อนมาเป็นพื้นฐานการคิดคำนวณ ผนวกกับการนำเอาสถานการณ์การเมืองในช่วงนั้นๆเข้ามาเปรียบเทียบ แล้วจึงสรุป ประเมินออกมาว่า เป้าชนะของการเลือกตั้ง มีแนวโน้มจะลดลงกว่าเดิม เท่าเดิม หรือสูงกว่าเดิม การกำหนดเป้าชนะนี้ เป็นหนทางที่ผู้สมัครใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมคะแนนเสียงอย่างมีประสิทธิภาพทำให้พวกเขาเห็นว่าหมู่บ้าน ไหน ตำบล ไหน อำเภอ ไหน ควรจะได้รับคะแนนเท่าไรจึงสามารถทำให้ได้รับชัยชนะ พร้อมๆกันนั้นก็ยังสามารถที่จะกำหนดได้ว่าควรตัดตอนและช่วงชิง คะแนนของฝ่ายคู่แข่งมากน้อยขนาดไหน จึงจะไม่มีผลต่อชัยชนะของตนเอง

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีต นายก มีการประเมินกำหนดเป้าหมายในการที่จะได้รับชัยชนะโดยมีการนำคะแนนการเลือกตั้งครั้ง ก่อนมาเป็นพื้นฐานการประเมิน โดยเอาคะแนนจากการเลือกตั้งครั้งก่อนนำมาลบครึ่งว่าเหลือ คะแนนเท่าไร? เมื่อได้คะแนนที่ทราบแล้ว จึงนำมาคำนวณว่าจะต้องหาอีกกี่คะแนนเสียงถึงจะ ได้รับชัยชนะ โดยการคำนวณคะแนนเสียงเลือกตั้งกลุ่มอำนาจอดีตนายกจะนำรายชื่อของผู้ที่มีสิทธิ์ เลือกตั้งทั้งหมด นำมาวิเคราะห์และประเมินมาเป็นตัวเลขคร่าวๆก่อน ส่วนกลุ่มอำนาจอดีตกำหนด จะใช้วิธีการกำหนดเป้าหมายที่จะชนะในเขตพื้นที่เป้าหมายของตนเองเป็นสำคัญ เพราะมั่นใจใน พื้นฐานเสียงของตนเอง จากนั้นจึงนำรายชื่อผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งมาเป็นตัวในการวิเคราะห์เช่นเดียวกันกับ กลุ่มอำนาจอดีตนายก

2.4 เรื่องที่สี่ ห้วงเวลาการรณรงค์ เป็นจังหวะก้าวการเคลื่อนไหวซึ่งห้วงเวลาแต่ละ ช่วง มีความเหมาะสมในการที่จะนำแนวแบบแผนใดไปปฏิบัติ ทั้งในแผนปฏิบัติการเคลื่อนไหว เพื่อระดมคะแนน หรือแผนการเคลื่อนไหวเพื่อสกัดกั้นฝ่ายคู่แข่ง

โดยทั่วไปเราสามารถแบ่งห้วงเวลาการเลือกตั้งออกเป็น 2 ห้วงใหญ่ๆ คือ

2.4.1. ห้วงก่อนฤดูการรณรงค์

เป็นห้วงเวลาที่การรณรงค์เลือกตั้งอย่างเป็นทางการยังไม่ดำเนินไปหรือ อีกนัยหนึ่งคือเป็นเวลาปกติก่อนที่จะกำหนดการเลือกตั้ง โดยทั่วไปผู้สมัครหรือผู้ที่คิดสมัครจะใช้ ห้วงเวลานี้เพื่อปูฐานคะแนนนิยม โดยลงไปพบปะพูดคุยถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับชาวบ้าน และอาจมี บางคนเริ่มดำเนินการหาเงินพืชโดยการสร้างสาธารณูปโภค แจกจ่ายสิ่งของ ทุนการศึกษา เป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการสร้างความผูกพันผูกมัดจิตใจชาวบ้าน

กลุ่มอำนาจอดีตนายก โดยการนำของ นาย ช. อดีตนายกเทศมนตรีในสมัย ที่ดำรงตำแหน่งนั้น ได้มีความช่วยเหลือชาวบ้านที่ยากจนไม่มีบ้าน โดยมีการสร้างบ้านเอื้ออาทรเพื่อ

เป็นที่อยู่อาศัยให้ชาวบ้าน มีการแจกจ่ายสิ่งของ แจกทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนในตำบลที่เรียนดีแต่ขาดทุนการศึกษาในทุกๆปี เป็นต้น ส่วนกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน จะใช้วิธีการไปออกตามงานบุญหรืองานศพเพื่อเป็นการแนะนำตัวว่าจะลงเลือกตั้งเพื่อให้ชาวบ้านได้รู้ โดยจะใช้วิธีการพูดคุยถามไถ่สารทุกข์สุขดิบเพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกเป็นกันเอง

2.4.2. ห้วงฤดูกาลรณรงค์

เป็นห้วงเวลาที่นับจากวันสุดท้ายของการรับสมัครเลือกตั้ง ซึ่งผู้สมัครแต่ละคนต่างก็ทราบถึงสถานภาพของตนเองและคู่แข่งเรียบร้อยแล้ว จนถึงวันเลือกตั้ง ห้วงฤดูกาลนี้เรายังสามารถจำแนกออกเป็น 3 ห้วงย่อย ๆ คือ

1) ห้วงต้นฤดูกาลรณรงค์ เป็นช่วงเวลาที่นับจากวันสุดท้ายของการสมัครไปประมาณ 2-3 สัปดาห์ ห้วงเวลานี้มักจะเป็นช่วงการจัดกระบวนการรณรงค์ และกำหนดยุทธศาสตร์วิธีการรณรงค์หาเสียงเพื่อเป็นการหึงเหิงคู่แข่ง

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีตนายก และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในช่วงเวลาเริ่มต้นฤดูกาลหาเสียงทั้งสองกลุ่มดำเนินการรณรงค์หาเสียงแบบทั่วไป คือ การเดินแจกแผ่นพับหรือขึ้นรถแห่รอบตำบล ในช่วงแรกจะเป็นการดูคู่แข่งมากกว่าว่าคู่แข่งจะมีแผนหรือกลยุทธ์อย่างไรบ้าง แต่ในช่วงแรกทั้งสองกลุ่มจะส่งคนออกไปสืบว่าแต่ละกลุ่มมีการดำเนินการไปในทางใดบ้างเพื่อที่จะได้แก้เกมได้ทัน

2) ห้วงกลางฤดูกาลรณรงค์

นับช่วงเวลาสัปดาห์ที่ 4-5 ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ในระยะนี้ยุทธวิธีต่าง ๆ ของผู้สมัครจะถูกปล่อยออกมา แต่ละคนต่างก็จัดเอาวิธีการทุกประเภทเข้าประชันขันแข่งกัน นอกจากนั้นในห้วงเวลานี้ผู้สมัครแต่ละฝ่ายต่างพยายามปรับปรุงแก้ไขยุทธวิธีของตนเองให้เข้มแข็งรัดกุมยิ่งขึ้น และพร้อมกันนี้ก็ได้ออกแผนกำหนดแนวทางปฏิบัติที่จะใช้ในปลายฤดูกาลหาเสียงเลือกตั้ง

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีตนายก และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในระยะช่วงเวลานี้ทั้งสองกลุ่มเริ่มจัดกลยุทธ์เอาวิธีการทุกประเภทเข้าประชันขันแข่งกันมากขึ้น โดยกลยุทธ์ที่ทั้งสองกลุ่มกระทำเหมือนกัน คือการจัดเลี้ยง ซึ่งมีลักษณะการจัดเลี้ยงที่คล้ายกัน คือ เป็นการจัดเลี้ยงที่ไม่ใช่กลุ่มใหญ่ จะใช้วิธีการเป็นกลุ่มย่อย ๆ มีคนเพียงกลุ่มละ 7-10 คน การจัดเลี้ยงดำเนินไปต่อเนื่องแต่การจัดเลี้ยงจะเน้นกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3) ห้วงปลายฤดูกาลรณรงค์ หรือช่วง 10 วันสุดท้ายก่อนการเลือกตั้ง

ในช่วงห้วงเวลานี้เป็นการประชันหน้าทางยุทธวิธีดำเนินไปอย่างดุเดือดเข้มข้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง “โรมรันพันตู” หรือ 2-3 วันก่อนลงคะแนนเสียง

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีตนายก และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ห้วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดในการรณรงค์หาเสียง เพราะสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา ผู้สมัครทั้งสองกลุ่มจึงจัดทุกวิถีเพื่อให้ได้รับชัยชนะ ไม่ว่าจะเป็นวิธีที่ถูกกฎหมายหรือวิธีที่ผิดกฎหมายหรือที่เรียกว่า “ การทุจริตเลือกตั้ง ” ในช่วงสัปดาห์สุดท้ายของก่อนการเลือกตั้งกระแสะคะแนนนิยมมาอยู่ทางฝั่งกลุ่มอำนาจอดีตนายก กลุ่มอำนาจอดีตนายกใช้วิธีการใช้ขบวนรถกระบะ 10-20 คัน และใช้มอเตอร์ไซค์ร่วม 30 คัน เคลื่อนทัพหาเสียงไปทั่วตำบลโดยไปทั้งทีมเขต 1 และทีมเขต 2 เข้าไปเคาะประตูหน้าบ้านแจกแผ่นพับ ใบปลิว แอปทุกหลังคาเรือน ส่วนกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ใช้วิธีการขึ้นรถกระบะเช่นกันแต่ไปเพียงแค่นับหรือสองคัน โดยแบ่งแยกเป็นสองทีมเขตใครเขตมัน ส่วนตัว นาย ป. หัวหน้าทีมจะแวะไปช่วยลูกทีมหาเสียงทั้งสองทีม ไม่ได้ไปทั้งทีมเหมือนกลุ่มอำนาจอดีตนายก ทำให้กระแสะคะแนนของกลุ่มอำนาจอดีตนายกค่อนข้างดีกว่าอีกกลุ่ม ทำให้ช่วงระยะเวลา 2 วันก่อนการเลือกตั้งการทุจริตเลือกตั้งจึงเริ่มเข้มข้นมากยิ่งขึ้น โดยที่กลุ่มอำนาจอดีตกำนันรู้ว่ากระแสะคะแนนเป็นรองช่วง 2 วันสุดท้ายจึงเริ่มกลยุทธ์เจาะเข้าตามบ้านเคาะประตูเข้าหาตามบ้านเพื่อเสนอข้อเสนอด่าง ๆ ให้แก่ชาวบ้าน ส่วนคนที่สนับสนุนกลุ่มอำนาจอดีตนายกก็จะใช้วิธีซื้อบัตรประชาชนเก็บไว้เป็นการตัดคะแนนเสียงของฝ่ายตรงข้าม กลุ่มอำนาจอดีตนายกก็ใช้วิธีการนี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ช่วง 2 วันสุดท้ายจึงเป็นการช่วงชิงคะแนนเสียงโดยใช้การทุจริตการเลือกตั้งเข้ามาเพื่อให้ได้คะแนนเสียงมากยิ่งขึ้น

3. การลงคะแนนเสียง

การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเสมอในระบอบประชาธิปไตยและมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองสูงมาก เนื่องจากการเลือกตั้งนี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนของประชาชน หรือเป็นแรงกดดันที่ประชาชนแสดงออกให้รัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองเห็นว่าจำเป็นต้องปรับนโยบายการดำเนินงานบางประการ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงของบุคคล อาจจะมีได้ เป็นไปโดยเหตุด้วยผลดังกล่าวข้างต้น โดยอาจจะเป็นไปเพื่อตอบแทนความสัมพันธ์เชิงการอุปถัมภ์กัน หรือเป็นการตัดสินใจตามกระแสะของสังคม หรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดการตัดสินใจของตนก็ได้ กระนั้นเรายังยอมรับว่าการเลือกตั้งเป็นวิถีทางทางการเมืองอันหนึ่งที่น่าไปสู่การเป็นตัวแทนของประชาชน

ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มอำนาจอดีตนายก และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในวันก่อนการเลือกตั้ง ทั้งสองกลุ่มต้องการคะแนนเสียงเพื่อให้กลุ่มของตนเองได้รับชัยชนะ ในช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งจึงเป็นช่วงเวลาที่การซื้อ-ขายเสียงเข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญ ในการซื้อเสียงของ

กลุ่มอำนาจอดีตนายคและกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในช่วงแรกของการซื้อเสียงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จะอยู่ที่ประมาณคนละ 500 บาท ต่อมาเมื่อการแข่งขันคะแนนเสียงเริ่มสูสีกันมากขึ้นก็มีการขึ้นราคาเป็นคนละ 700-1000 บาทแล้วแต่กรณี หรือมีการซื้อเสียงแบบเหมาจ่าย กล่าวคือ ถ้าบ้านหลังนี้มีผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งอยู่ 4 เสียง ก็จะเหมาจ่ายทั้งบ้านเป็นเงิน 3,000 บาทต่อหนึ่งหลังคาเรือน เป็นต้น ในช่วงโค้งสุดท้ายของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง กลุ่มอำนาจอดีตนายคเน้นการใช้รถแห่หาเสียงเป็นขบวน 20-30 คัน ไปรอบตำบลซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชาวบ้าน ทำให้กระแสคะแนนไปอยู่ฝั่งกลุ่มอำนาจอดีตนายค กลุ่มอำนาจอดีตกำนันที่มีฐานด้านเงินทุนมากกว่าจึงใช้วิธีการให้ผู้สมัครหรือหัวหน้าคะแนนจะเข้าตามบ้านให้รายละเอียด 1,000-1,500 บาท และในบางรายที่เป็นฝ่ายของกลุ่มอำนาจอดีตนายคที่ซื้อคะแนนเสียงไว้แต่ไม่แน่ใจว่าจะเลือกตน ก็จะใช้วิธีการจ่ายเงินแล้วยึดบัตรประชาชนไว้ไม่ให้ออกไปใช้สิทธิเป็นการตัดคะแนนฝ่ายตรงข้าม

และในวันเลือกตั้งทั้งกลุ่มอำนาจอดีตนายคและกลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีการจัดตั้งหน่วยแซะขึ้นทั้งสองฝ่าย ทีมแซะจะจัดรถสำหรับไว้บริการไว้สำหรับรับส่งคนที่อยู่ห่างไกลจากหน่วยเลือกตั้ง การจัดยานพาหนะไว้สำหรับบริการเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้ชาวบ้านออกมาใช้เสียงมากยิ่งขึ้น แต่จุดที่ทำให้การเลือกตั้งนี้เกิดจุดพลิกผัน คือ ในการหาเสียง ในการซื้อ-ขายเสียง กลุ่มอำนาจอดีตนายค ไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยคุม เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามแย่งคะแนนเสียงของตนไป ตัวอย่างเช่น ในคืนสุดท้ายก่อนการเลือกตั้ง กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน มีเงินทุนที่มากกว่าได้จะเข้าตามบ้านที่ฝ่ายกลุ่มอำนาจอดีตนายคได้เข้าไปซื้อ-ขายเสียงแล้ว โดยการให้เงินที่มากกว่าที่กลุ่มอำนาจอดีตนายคให้ เช่น กลุ่มอำนาจอดีตนายคให้ไป 1,000 บาทต่อคน กลุ่มอำนาจอดีตกำนันก็ให้ทวีไปอีกเป็น 1,500-2,000 บาท เมื่อไม่มีหน่วยคอยเฝ้าควบคุมคะแนนเสียง คอยป้องกันคะแนนก็จะทำให้คะแนนที่เคยเป็นของตนหายไปก็เป็นได้ ซึ่งในการเลือกตั้งระดับชาติมีบทเรียนที่ต้องทำให้เจ็บปวดให้เห็นกันอยู่หลาย ๆ ครั้ง

ระบบการทุจริตเลือกตั้ง : กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก

ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งระบบผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นครั้งที่ 3 ของตำบล ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555 นับเป็นครั้งแรกของเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งที่ไม่มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีมีผู้สมัครลงแข่งขันชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรี นับว่าเป็นการเกิดการแข่งขันทางการเมืองเป็นครั้งแรกเกิดขึ้น ซึ่งในการแข่งขันชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีในครั้งนี้ทำให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นหลายอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เพราะการเลือกตั้งที่ผ่านมามีผู้สมัครเพียงท่านเดียว การเลือกตั้งที่ผ่านมายังไม่มีปัญหาอะไรมากมายนัก

แต่การเลือกตั้งในครั้งล่าสุดเกิดปรากฏการณ์ที่ต้องศึกษาหลายอย่าง อาทิเช่น ระบบการทุจริตการเลือกตั้ง การทุจริตหาเสียง การทุจริตซื้อ-ขายเสียง การทุจริตลงคะแนนเสียง การได้รับ

ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนจากผู้สมัคร การใส่ร้ายป้ายสีอีกฝ่ายให้เสียหาย การพนันกับการเลือกตั้ง บังคับต่าง ๆ เช่นนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตำบลแห่งหนึ่ง ทำให้ต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง

แทบจะกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งในประเทศไทยปัจจุบันนี้ ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นนักการเมืองในระดับชาติหรือนักการเมืองในระดับท้องถิ่นนั้น มีน้อยมากหรือไม่มีเลยก็ได้ ที่ใช้แนวทางการรณรงค์หาเสียงแบบสุจริตน้ำดีทั้งหมด โดยไร้กรรมวิธีแบบน้ำเน่าเข้าไปเกี่ยวข้องแต่ระดับความมากน้อยของการใช้อาจแตกต่างกัน บางคนอาจใช้เพียงเล็กน้อยในบางกรรมวิธีเท่านั้น แต่บางคนก็อาจใช้วิธีการแบบน้ำเน่านี้เป็นหลักโดยเฉพาะการเลือกตั้งในระยะหลัง ๆ แนวโน้มการใช้วิธีการทุจริตดูเหมือนจะกลายเป็นกระแสหลักของการเลือกตั้งในสังคมไทยไปแล้ว (พิชาย รัตนดิถ ฦ กุเก็ด. 2537 : 38)

เราอาจสรุปเป็นการเกณฑ์ทั่วไปได้แล้วว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งในสังคมไทยมีแนวโน้มยอมรับว่าการทุจริตเลือกตั้งนั้น เป็นปรากฏการณ์ธรรมดา ๆ ที่จะต้องเกิดขึ้นเสมอเมื่อมีการเลือกตั้ง เหมือนกับการที่นักธุรกิจยอมรับว่าการใช้เงินได้ไต่ะ แก่ข้าราชการประจำที่รับผิดชอบงาน โครงการที่ตนจะทำเพื่อผลักดันเร่งรัดให้โครงการเกิดขึ้นตามความต้องการ เหตุการณ์ทุจริตเลือกตั้งคงเหมือนกับอีกหลาย ๆ เรื่องในสังคมไทย ที่ไม่สามารถแก้ให้ตกไปได้ในระยะสั้น ๆ ลักษณะปัญหาเช่นนี้เรียกว่า “ปัญหาเชิงวัฒนธรรม” (พิชาย รัตนดิถ ฦ กุเก็ด. 2537 : 40)

ประชาชนในระบบทุจริตเลือกตั้งอยู่ในฐานะผู้ขาย สินค้าที่เขาขาย คือ “สิทธิพลเมือง” หรือที่รู้จักกันในนาม “สิทธิเลือกตั้ง” คำถามก็คือ ทำไมพวกเขาถึงขายสิทธิก็งตอบว่าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย (พิชาย รัตนดิถ ฦ กุเก็ด. 2537 : 40)

การระบุโดยตรงในเชิงปัจเจกชนว่าชาวบ้านคนใดทุจริตเลือกตั้ง แม้สามารถวิเคราะห์แยกแยะออกมาได้โดยใช้ทฤษฎี แต่ไม่นิยมกันเพราะจำนวนตัวอย่างมีมากเกินไป จนกระทั่งเกิดความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ ดังนั้นหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์จึงใช้ลักษณะชุมชน หมู่บ้านเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ร่วมกับลักษณะกลุ่มชนชั้นอาชีพประชากร (พิชาย รัตนดิถ ฦ กุเก็ด. 2537 : 40)

ลักษณะชุมชน อาชีพของประชากรในเขตตำบลแห่งนี้นั้น มีลักษณะที่เป็นชุมชนผสมผสานระหว่างอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง ชุมชนประเภทนี้ได้รับอิทธิพลจากความเป็นเมืองเข้าไป ทำให้ความหลากหลายในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น แต่ยังประกอบอาชีพหลัก คือเกษตรกรรม ขณะเดียวกันอาจมีอยู่ถึงเกือบครึ่งที่ประกอบอาชีพแรงงานภาคเกษตรและรับจ้างทั่วไป เนื่องจากมีความหลากหลายในเชิงอาชีพ ดังนั้นการซื้อเสียง โดยผู้สมัครคนใดคนหนึ่งทั้งหมู่บ้านเป็นเรื่องที่กระทำได้ดีค่อนข้างลำบาก กล่าวได้ว่าชุมชนในอาณาบริเวณรอบ ๆ เขตเมืองหรือไม่ไกลจากตัวอำเภอหรือตัวจังหวัดแทบจะเป็นชุมชนในลักษณะนี้ทั้งสิ้น ซึ่งตำบลแห่งนี้ก็เป็นเช่นนี้ด้วยความหลากหลายด้านอาชีพ

อย่างไรก็ตามเงื่อนไขการขายเสียงของกลุ่มอาชีพนี้ ก็ยังคงมีแนวโน้มที่ค่อนข้างสูงและเป็นไปอย่างกว้างขวาง

โครงสร้างทางสังคมก็เป็นตัวช่วยในการวิเคราะห์พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนได้ พัฒนาการของโครงสร้างสังคมของชุมชนไทยนั้นมีการแบ่งออกเป็น 3 ระดับ เริ่มจากระบบเครือญาติพัฒนาไปสู่ระบบอุปถัมภ์และก้าวไปสู่ระบบฝักฝ่าย และกระจายออกไปในเชิงปัจเจกชนซึ่งหลุดพ้นจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง ภายใต้อำนาจชั้นของอำนาจสามารถวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของตำบลแห่งนี้ ออกมาว่าเป็นลักษณะชุมชนที่มีโครงสร้างสังคมแบบระบบอุปถัมภ์ ชุมชนลักษณะนี้พัฒนามาจากชุมชนแบบระบบเครือญาติ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนนั้นหาได้มีความเป็นเนื้อเดียวกันแต่อย่างใด แต่มีลักษณะขึ้นอยู่กับผู้นำหลายคนตามลักษณะอุปถัมภ์ที่ตนสังกัดอยู่ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล 2 กลุ่มขึ้นไป โดยกลุ่มหนึ่งจะเป็นเสมือนลูกพี่ และอีกกลุ่มเป็นเสมือนลูกน้อง การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ภายในกลุ่มหาได้กระทำภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมประเภทหมู่ไปไ้เท่าแต่อย่างใด แต่เป็นการแลกเปลี่ยนภายใต้ระบบอุดมการณ์ศักดินา ภายใต้ระบบความสัมพันธ์เชิงบุญคุณ หรือที่เรียกว่า “ความกตัญญูรู้คุณ” (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2537 : 41)

ในชุมชนหนึ่ง ๆ หรือหมู่บ้านหนึ่ง ๆ อาจมีกลุ่มอุปถัมภ์หลายกลุ่มด้วยกัน แต่ละกลุ่มอาจมีฐานทรัพยากรในการแลกเปลี่ยนแตกต่างกันออกไปและรวมทั้งมีสมาชิกในกลุ่มไม่เท่ากันด้วย ขึ้นอยู่กับว่าลูกพี่เป็นผู้ที่มีอำนาจบารมีและฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไร

การเลือกตั้งเกิดขึ้น นักการเมืองที่ตลาดชาตยสนามและเข้าถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เข้าไปใช้กลไกระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านให้เป็นประโยชน์ ผู้นำกลุ่มอุปถัมภ์ในแต่ละกลุ่ม จะแปรสภาพเป็นหัวคะแนนให้กับนักการเมืองเหล่านั้น เกิดเป็นระบบอุปถัมภ์กันขึ้นระหว่างนักการเมืองกับหัวคะแนน โดยนักการเมืองจะอาศัยจำนวนหัวคะแนนและอาศัยจำนวนเหล่าลูกน้องหัวคะแนนที่ตนควบคุมได้เป็นฐานคะแนนเสียงของตนในการลงสมัครลงเลือกตั้ง (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2537 : 42)

อย่างไรก็ตาม การมีผู้สมัครหรือผู้นำหลายคนทำให้คะแนนเสียงแตกกระจาย การชักจูงหรือลากพายากยิ่งขึ้น หรือหากทำได้ก็เพียงส่วนหนึ่งของคนในชุมชน ยิ่งกว่านั้นการชักจูงหรือลากพาก็ทำให้เกิดความขัดแย้งในการดำเนินการได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้นำกลุ่มอุปถัมภ์แต่ละกลุ่มไม่ลงรอยกันหรือเป็นหัวคะแนนให้กับผู้สมัครต่างกัน ซึ่งความขัดแย้งเช่นนี้จะมีให้เห็นกันอยู่เสมอ ในหน้าหนังสือพิมพ์ ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลแห่งนี้ในครั้งนี้ก็เช่นกัน มีความพยายามแย่งชิงหัวคะแนนซึ่งเป็นกลุ่มอุปถัมภ์หลายฝ่ายหลายกลุ่มในตำบล มีการพยายามใส่ร้ายป้ายสีฝ่ายตรงข้าม จนเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นระหว่างผู้สมัคร การมีกลุ่มอุปถัมภ์หลายกลุ่มในหมู่บ้าน จึงไม่เป็นผลดีกับนักการเมือง นักซื้อเสียงมากนัก เพราะไปทำให้การทุจริตเลือกตั้งเป็นไปได้อย่างยากลำบากและแต่ละฝ่ายก็หวาดระแวงกันอยู่ตลอดเวลา (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2537 : 42)

จากกรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งและจากการศึกษาระบบการทุจริตเลือกตั้งของอาจารย์พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต พบว่า แนวทางการทุจริตเลือกตั้งในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของตำบลแห่งหนึ่งนั้น ผู้วิจัยพอจะสรุปออกเป็นแนวทางใหญ่ ๆ ได้ออกเป็น 2 แนวทาง

1. กรรมวิธี กลไก และกระบวนการทุจริตหาเสียง

1.1 การทุจริตหาเสียง หมายถึง การที่สมัครรับเลือกตั้งและทีมงานดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ในห้วงเวลาหรือฤดูกาลเลือกตั้งเพื่อให้เป็นที่จูงใจประชาชนในเขตเลือกตั้ง ใ้รู้จักชื่อเสียง อันนำไปสู่ความไว้วางใจและความประทับใจเป็นปฐมบทของการตัดสินใจต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนต่อ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการไปนั้นอาจเป็นกิจกรรมที่ถูกระบุลงในกฎหมายเลือกตั้งว่าผิดกฎหมาย หรือถูกกฎหมายก็ได้ แต่กรณีกิจกรรมนี้อาจแปรสภาพเป็นตรงกันข้ามเมื่อผู้สมัครใช้จ่ายเงินงบประมาณเลือกตั้งเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดเอาไว้

ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่มีผู้แข่งขันเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อมีการแข่งขันเกิดขึ้น ทำให้แต่ละฝ่ายต้องการที่จะชนะการเลือกตั้ง เพราะเป็นแหล่งผลประโยชน์ที่มีมากมายจากการได้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี จึงทำให้การเลือกตั้งครั้งนี้ ต่างฝ่ายต่างหาวิธีการที่จะทำให้ฝ่ายของตนชนะการเลือกตั้ง ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างก็หาเสียงตามที่กฎหมายได้วางกรอบอำนาจของผู้สมัครไว้ แต่ในความเป็นจริงการหาเสียงที่ถูกต้องตามกรอบของกฎหมายนั้นเป็นเพียงการสร้างภาพของนักการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งการหาเสียงเลือกตั้งในปัจจุบันเป็นที่รู้กันดีว่าแทบจะไม่มีให้เห็นว่าการเลือกตั้งเป็นไปด้วยดีตามกรอบของกฎหมายเลย เพราะฉะนั้น วิธีการที่จะทำให้ผู้สมัครแต่ละฝ่ายชนะการเลือกตั้งได้จึงมีแต่เพียงการทุจริตหาเสียงเท่านั้น ที่จะเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้สมัครชนะการเลือกตั้งได้โดยง่าย ซึ่งจากกรณีศึกษาเทศบาลตำบลแห่งนี้ พบว่า ในการทุจริตหาเสียงในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งนั้น ผู้สมัครทั้งสองฝ่าย ทั้งกลุ่มอำนาจอดีตนายคกับกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน จะใช้วิธีการทุจริตหาเสียง 3 รูปแบบ คือ

1.1.1 การหว่านพืช หมายถึงการที่ผู้สมัครกระทำพฤติกรรม “แจกจ่ายสิ่งของเครื่องใช้ ทั้งต่อตัวปัจเจกบุคคลหรือต่อชุมชน” โดยการกระทำนี้ผู้สมัครมิได้บีบบังคับหรือสัญญาชัดเจนกับชาวบ้านว่า เมื่อตนเองให้แล้วชาวบ้านจะต้องเลือกตนเอง ด้วยพฤติกรรมเช่นนี้เอง จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เพราะภายใต้โลกทัศน์ของชาวบ้านนั้น บุคคลผู้ให้สิ่งของแจกจ่ายแก่ผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนนั้น ถือได้ว่าเป็นคนดีที่แท้จริง และผู้ซึ่งรับของที่แจกจ่ายแล้วก็ถือว่าตนเองเป็นหนี้บุญคุณต่อเขาและหากมีโอกาสก็จะหาทางตอบแทน ดังนั้น ผู้สมัครประเภทนี้จึงมักครองใจชาวบ้านได้เป็นเวลานาน

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง กลุ่มอำนาจอดีตนายคในการหาเสียงเลือกตั้งนั้น มีการใช้วิธีการหว่านพืช อยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เพราะเป็นเรื่องที่เคยทำมา

ตลอดตั้งแต่สมัยที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี เช่นการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน หรือยากจนเป็นการซื้อใจและความคิดจิตใจของผู้ปกครองได้ไม่น้อยทีเดียว หรือการทำโครงการพัฒนา ซึ่งเป็นสิ่งที่นิยมกันมากที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งโครงการส่วนใหญ่ที่ใช้ในการหว่านพืช จะเหมือน ๆ กัน คือการทำถนนหรือซ่อมแซมถนน ซึ่งกลุ่มอำนาจอดีตนายกาใช้วิธีหว่านพืชในลักษณะข้างต้นอยู่เช่นเดิม

ส่วนผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาล กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในการหาเสียงเลือกตั้งนั้นจะใช้วิธีการหว่านพืชอย่างชัดเจน เพราะเป็นการลงเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นครั้งแรก ในการลงพื้นที่หาเสียงจึงจะต้องอาศัยการหว่านพืชหรือสัญญากับชาวบ้านว่าจะให้สิ่งนั้นหรือให้สิ่งนี้แก่ชาวบ้านเป็นการตอบแทนถ้าเลือกตน ซึ่งสิ่งที่หว่านพืชหรือสิ่งที่สัญญากับชาวบ้านไว้ ส่วนใหญ่ ก็จะเป็นเรื่องถนน เพราะสภาพถนนในตำบลแห่งนี้ยังมีอีกจำนวนมากที่ยังเป็นถนนลูกรังจึงเป็นหนทางที่จะใช้หาเสียงได้ดี ดังนั้นกลุ่มอำนาจอดีตกำนันจึงสัญญากับชาวบ้านว่าถ้าตนชนะจะทำถนนเข้ามาซอยนั้นซอยนี้ เป็นต้น

1.1.2 การจัดงานเลี้ยงเลือกตั้งในสังคมไทยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปเสมอทันทีที่เสียงปี่กลองของการเลือกตั้งดังขึ้น มหกรรมกินเลี้ยงก็ได้เปิดฉากขึ้นเช่นกัน

โดยปกติในบริบทวัฒนธรรมของสังคมไทย ชาวบ้านจะจัดงานกินเลี้ยงเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ ๆ ต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น การเลี้ยงในสังคมไทยนั้นมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ทางสังคมหลายอย่าง กล่าวคือเป็นการแสดงให้เห็นถึงบารมีและความมีน้ำใจของผู้จัด หากงานใดมีผู้เข้าร่วมมากย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าผู้จัดมรสถานภาพทางสังคมเป็นผู้กว้างขวางอย่างยิ่งในเขตพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนั้นยังเป็นการวัดระดับความมั่นคงของผู้จัดอีกด้วย

งานเลี้ยงเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองได้อย่างไร บทบาทของงานเลี้ยงในฐานะที่เป็นกลไกส่วนหนึ่งของการรณรงค์เลือกตั้งนั้น ได้มีการดัดแปลงจากรูปแบบที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านไปไม่น้อย หน้าที่หลักทางการเมืองของงานเลี้ยง คือ เป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประการหนึ่งก็เป็นเครื่องมือในการดึงดูดคนให้รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ด้านการสร้างภาพลักษณ์นั้น ผู้สมัครต้องการแสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง มีน้ำใจต่อผู้อื่น พร้อมกันนั้นเมื่อมีชาวบ้านมารวมตัวกันมากในงานเลี้ยงก็จะถือโอกาสขึ้นกล่าวปราศรัยหาเสียง

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลแห่งหนึ่ง ทั้งกลุ่มอำนาจอดีตนายกา และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในการหาเสียงเลือกตั้งนั้นทั้งสองกลุ่มมีการจัดงานเลี้ยงเหมือนกัน ทั้งสองกลุ่ม ซึ่งมีลักษณะการจัดเลี้ยงที่คล้ายกัน คือ เป็นการจัดเลี้ยงที่ไม่ใช่กลุ่มใหญ่ จะใช้วิธีการ

เป็นกลุ่มย่อย ๆ มีคนเพียงกลุ่มละ 7-10 คน ซึ่งการจัดเลี้ยงเป็นกลุ่มย่อยเช่นนี้จะทำให้ไม่เป็นที่สงสัยของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งวิธีการจัดเลี้ยงผู้สมัครจะให้เงินแก่หัวหน้าคณะของแต่ละกลุ่ม จัดหาซื้อเหล้าไปแจกจ่ายกลุ่มย่อย ๆ นั้น เพื่อเป็นการดึงดูดให้คนรวมกันเป็นกลุ่มก้อน และเป็นการดึงดูดคะแนนเสียงอีกด้วย

1.1.4 การแจกเงินและสิ่งของแก่ครอบครัวและรายบุคคล หลายคนอาจสงสัยว่าทำไมการแจกเงินหรือสิ่งของแก่ครอบครัวและชาวบ้านรายบุคคลยังคงอยู่ในหัวข้อเรื่องการทุจริตหาเสียง แทนที่จะไปอยู่ในเรื่องการทุจริตซื้อ-ขายเสียง เหตุนี้เนื่องจากว่า วิธีการนี้ผู้สมัครแจกจ่ายทรัพย์สินของตนเองอย่างไม่เป็นระบบและไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าชาวบ้านจะเลือกตนเองมากน้อยขนาดไหน เพราะเมื่อเงินทองสิ่งของหลุดจากมือผู้สมัครหรือตัวแทนไปสู่อำนาจชาวบ้าน ผู้สมัครไม่มีวิถีทางใด ๆ ที่จะไปบังคับให้ชาวบ้านลงคะแนนให้เขาได้ การตัดสินใจว่าจะเลือกหรือไม่เลือกของชาวบ้านนั้นขึ้นกับความพอใจและสมัครใจของชาวบ้านเองเป็นหลัก

ส่วนทุจริตซื้อ-ขายเสียงนั้น ผู้สมัครมีกลไกการตลาดที่ชัดเจนแน่นอนถึงขนาดว่าจ่ายลงทุนไปเท่าใดจึงจะคุ้มทุน หัวหน้าคณะเปรียบเสมือนพนักงานขาย หากกำหนดได้ถึงเป้าหมายหรือทะลุเป้าก็ยังมีโบนัสให้อีกเป็นการสร้างแรงจูงใจ ดังนั้นวิธีการนี้จึงแตกต่างกับวิธีการทุจริตหาเสียง

การหาเสียงโดยการแจกสิ่งของนั้นมีพัฒนาการที่ยาวนานพอสมควรและเกิดขึ้นในการเลือกตั้งของประเทศไทยหลายยุคหลายสมัยแล้ว วิธีการในช่วงแรก ๆ อาจจะพื้น ๆ โบราณ ๆ เช่น การแจกน้ำปลา ปลาหู หรือรองเท้าน้ำ เป็นต้น เทคนิคในการแจกก็ทำแปลก ๆ เช่น บางคนแจกรองเท้าไปข้างเดียว หลังเลือกตั้งหากได้ตำแหน่งก็จะให้ชาวบ้านไปอีกข้างหนึ่ง หรือบางคนฉีกธนบัตรเป็นสองท่อนแล้วให้มารับอีกท่อนหลังเมื่อไปลงคะแนนมาแล้ว เป็นต้น เทคนิคเหล่านี้อาจจะหลงเหลืออยู่บ้างแต่ก็คงไม่มากนัก

การเลือกตั้งในระยะหลังได้พัฒนาการแจกสิ่งของไปมาก เช่น แลบจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้สมัครบางคนนำพระมาแจก มีทั้งพระเครื่องและพระพุทธรูป ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้สมัครพยายามแสวงหาสิ่งของที่ชาวบ้านรับไปแล้วไม่กล้าทรยศ เพราะหากไม่ลงคะแนนก็เหมือนว่าไม่เคารพบูชาพระ

แม้ว่าผู้สมัครบางส่วนยังใช้วิธีการแจกสิ่งของอยู่ แต่นั่นไม่ใช่วิธีการหลักที่จะทำให้ได้คะแนนขึ้นมา ผู้สมัครแต่ละคนใช้วิธีการหาเสียงและแจกสิ่งของต่างกัน ตามกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เป้าหมาย อย่างไรก็ตามมีอยู่สิ่งหนึ่งที่ดูเหมือนว่าจะจะเป็นสิ่งสากลสามารถใช้ได้ทั้งเขตในเมืองและชนบท คือผู้สมัครสามารถใช้เงินเป็นเครื่องมือผ่านมิติทางวัฒนธรรมและพื้นที่ได้ เงินจึงเป็นกลไกเครื่องมือในการแสวงหาคะแนนนิยมที่มีบทบาทสำคัญต่อการเลือกตั้งของสังคมไทยในปัจจุบัน

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง กลุ่มอำนาจอดีตนาย และกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในการหาเสียงเลือกตั้งนั้นจะไม่นิยมใช้วิธีการนี้มากนัก เพราะเป็นการลงทุนที่สูง แต่ผลที่ได้มีน้อยนักไม่คุ้มกับการลงทุน กล่าวอีกนัย คือไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าชาวบ้านจะเลือกตนเองหรือไม่ เพราะเมื่อเงินทองหรือสิ่งของหลุดจากมือผู้สมัครหรือหัวหน้าจะไปสู่ชาวบ้าน ผู้สมัครไม่มีวิถีทางใด ๆ ที่จะไปบังคับให้ชาวบ้านลงคะแนนให้เขาได้ การตัดสินใจว่าจะเลือกหรือไม่เลือกของชาวบ้านนั้นขึ้นกับความพอใจและสมัครใจของชาวบ้านเองเป็นหลัก จึงไม่เป็นวิธีการที่นิยมใช้ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลแห่งหนึ่ง

2. การทุจริตซื้อ-ขายเสียง

การทุจริตซื้อ-ขายเสียง เป็นวิธีการหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้งของสังคมไทยจนอาจกล่าวได้ว่าแทบจะไม่มีผู้สมัครคนใดเลยที่ได้รับเลือกตั้งโดยปราศจากการซื้อ-ขายเสียง วิธีการนี้ได้ระบาดแผ่ไปในทุกภาคทุกจังหวัด ด้วยกรรมวิธีที่เหมือนกันบ้างแตกต่างกันบ้าง การคิดค้นและประยุกต์ใช้วิธีนี้นั้นได้กระทำกันอย่างแพร่หลาย ส่วนรูปแบบการใช้ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่

การซื้อ-ขายเสียงนี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยเจตจำนงของผู้ซื้อและสามารถผลักดันให้เกิดสัญญาแลกเปลี่ยนอย่างแน่นอน ผู้ขายมีโอกาสน้อยมากที่จะบิดพลิ้ว เพราะกลไกในการควบคุมกำกับของผู้ซื้อโดยส่วนมากจะทำงานได้อย่างค่อนข้างมีประสิทธิภาพ

จากกรณีศึกษาเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง พบว่าการทุจริตซื้อ-ขายเสียง ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งนั้น ผู้สมัครทั้งสองฝ่าย ทั้งกลุ่มอำนาจอดีตนายกับกลุ่มอำนาจอดีตกำนันจะใช้วิธีการทุจริตซื้อ-ขายเสียง 3 รูปแบบ คือ

2.1 กรรมวิธีตกเขียวคะแนน ศัพท์คำว่าตกเขียวคะแนนนี้อามาจากรื่องแนวคิดของการตกเขียวของนายทุนที่ทำกับชาวนาไทยโดยทั่วไป เป็นเพียงแต่เปลี่ยนเรื่องมาในทางการเมืองของการเลือกตั้ง โดยผู้สมัครเปรียบเสมือนนายทุน ส่วนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเปรียบเสมือนชาวนา

กรรมวิธีตกเขียวเป็นแนวทางการหาเสียงต่อกลุ่มคนหรือต่อชุมชนคล้าย ๆ กับการหวานพืชแตกต่างกันที่การมีข้อผูกมัดและไม่มีข้อผูกมัดเท่านั้น ผลของการมีสัญญาผูกมัดระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย จึงทำให้การตกเขียวคะแนนกลายเป็นรูปแบบกรรมวิธีของการซื้อ-ขายเสียงอีกอย่างหนึ่ง

สิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการตกเขียวคือ “เหยื่อตกเขียว” ได้แก่วัสดุอุปกรณ์และสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ เงื่อนไขเวลาของการตกเขียวมักเกิดในช่วงต้นหรือกลางฤดูการหาเสียง โดยผู้สมัครจะส่งแกนหัวหน้าหลักของตนไปพบปะกับผู้นำชาวบ้าน แล้วเสนอเงื่อนไขที่ผู้สมัครจะกระทำให้หมู่บ้าน เช่นจะซ่อมถนนให้หรือจะขุดสระน้ำให้หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ชุมชนต้องการซึ่งมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือส่วนรวมของหมู่บ้านเป็นหลัก

ภายหลังเมื่อผู้นำหมู่บ้านรับข้อเสนอแล้วก็จะนำไปปรึกษาหารือกัน หากตกลง บรรดาผู้นำก็จะกลายเป็นหัวคะแนนให้กับผู้สมัครและนำสิ่งเหล่านี้ไปพูดคุยกับชาวบ้าน โดยโน้มน้าว จูงใจให้ชาวบ้านเห็นว่าหากเลือกผู้สมัครคนนี้ได้ชาวบ้านจะได้อะไรตอบแทนบ้าง

เมื่อตกลงแลกเปลี่ยนกันเสร็จแล้วผู้สมัครก็จะส่งคนลงไปดำเนินการตามที่ได้ สัญญาชาวบ้าน แต่อาจจะทำให้ในลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไปก่อน จนกระทั่งเมื่อรู้ผลคะแนนแล้ว จึงจะตัดสินใจว่าจะดำเนินการให้ลุล่วงไปหรือจะทิ้งไว้แค่นั้น เมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลง ผู้สมัคร จะส่งคนลงไปตรวจสอบคะแนนตามหน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ หมู่บ้านใดที่ทำคะแนนเข้าเป้าก็จะทำใน สิ่งที่สัญญาไว้ให้เสร็จสิ้น ส่วนหมู่บ้านใดที่คะแนนไม่เข้าเป้าก็อาจจะถูกละเลยไป

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรี กลุ่มอำนาจอดีตนายกและกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในการหาเสียงเลือกตั้งนั้นมีการใช้วิธีการตกเขี้ยวอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ตัวอย่างเช่นกลุ่มอำนาจอดีต นายกมีการตกลงเสนอแก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลแห่งหนึ่งว่าจะเอาหินไปใส่ถนนลูกรังในซอย หนึ่งหมู่ที่ 1 ตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งมีการเอาหินไปใส่แล้วส่วนหนึ่งก่อนการเลือกตั้ง แต่ตกลงกันว่า ถ้าคะแนนออกมาดีจะเอาไปใส่ให้ทั้งถนน เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่กลุ่มอำนาจอดีตนายก จะให้สัญญาหรือ ข้อเสนอแก่ผู้นำหมู่บ้านหรือชาวบ้านนั้นจะเป็นข้อเสนอที่สามารถทำได้จริงไม่เพ้อฝัน เพราะเคยทำงาน บริหารมาหลายสมัย จึงรู้ว่าการที่จะหางบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านไม่สามารถกระทำได้ง่าย เช่น การสร้างถนน ในแต่ละปีจะสามารถสร้างถนนคอนกรีตได้ปีละ 1-2 สายเท่านั้นแล้วแต่งบประมาณ ที่ อบจ.จะสนับสนุนมาช่วย

ส่วนกลุ่มอำนาจอดีตกำนันนั้น ใช้วิธีการนี้ตกเขี้ยวในลักษณะ เช่น เสนอเงื่อนไข แก่กำนันและผู้ใหญ่บ้านในตำบล ว่าถ้าตนชนะการเลือกตั้งจะเสนองบประมาณสร้างถนนให้หรือ ซ่อมแซมถนนที่เสียหายให้ และในการหาเสียงของกลุ่มอำนาจอดีตนายกมีการรณรงค์หาเสียงกับ ชาวบ้านโดยสัญญาว่าถ้าชนะจะทำถนนเข้าหมู่บ้านให้มาโดยตลอด ซึ่งเป็นข้อเสนอที่เพ้อฝัน ทำให้ โน้มน้าวจูงใจชาวบ้านได้มาก ซึ่งสิ่งที่สัญญาไว้กับชาวบ้านแล้วไม่สามารถทำได้ ในการเลือกตั้ง ครั้งต่อไปก็จะทำให้ชาวบ้านไม่เลือก

2.2 การเล่นพนันและห่วยผู้สมัคร สังคมไทยกับการเล่นพนันมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยง อย่างลึกซึ้งซึ่งเรียกได้ว่าแทบทุกอย่างที่มีการแข่งขันจะต้องมีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องคนไทยส่วนใหญ่ ต่างก็มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งนั้น เพียงแต่ว่าขนาดความมากน้อยอาจจะแตกต่างกันออกไป

การพนันที่นิยมกันมากคงไม่มีอะไรเกินไปกว่าห่วยใต้ดิน เป็นผลพวงจากล็อตเตอรี่ นั้นเอง สังคมชาวบ้านไม่ว่าจะตามชนบทหรือเมืองมีอาชีพอะไรก็ตาม คงยากที่จะปฏิเสธได้ว่าเคย ซื้อล็อตเตอรี่หรือห่วยใต้ดิน ส่วนการพนันอื่น ๆ ที่นิยมรอง ๆ ลงมาในปัจจุบันก็คงไม่พ้นเรื่องการ แข่งขันชกมวยโดยเฉพาะเมื่อสื่อทางโทรทัศน์สามารถชอนไชไปได้ทุกหมู่บ้านทุกตำบล ทั้งวัยรุ่น

วัยทำงาน และวัยกลางคนต่างก็เฝ้าอยู่หน้าโทรทัศน์ และส่งเสียงเชียร์ตลอดจนต่อรองเอาแพ้ชนะกัน โขมงโงมง

ปรากฏการณ์ที่หิบบกมานี้แสดงให้เห็นว่าสังคมไทย ได้ส่งเสริมการเล่นพนัน และการเล่นพนันได้ฝังอยู่ในสายเลือดอยู่ในจิตใจของคนไทยอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การพนันกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย และก่อรูปกันมาข้ามชั่วอายุคน

การพนันเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างไร การเลือกตั้งมีทั้งความเหมือนและแตกต่าง จากการแข่งขันประเภทอื่น ๆ ส่วนที่เหมือนกันคือมีทั้งผู้แพ้และผู้ชนะอันเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปของการแข่งขัน ส่วนด้านที่ต่างกันคือผลแพ้ชนะมีผลต่อกระทบอย่างสูงต่อผู้แข่งขัน และผู้ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนจึงทำให้ผู้เข้าแข่งขันทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองชนะการแข่งขันให้ได้ ดังนั้นผู้สมัครบางคน จึงใช้เทคนิคของการพนัน ในวิถีชีวิตของชาวบ้านเข้ามาเชื่อมโยงและทำให้กลายเป็นคะแนนเสียงได้

วิธีเล่นเพื่อให้ได้คะแนนเสียงนั้นใช้การต่อรอง โดยหิบบกมาจากการต่อรองในวงกรมวยมาใช้ กล่าวคือผู้สมัครจะให้ตัวแทนแทนหัวคะแนนของตนออกไปต่อรองกับชาวบ้านโดยผู้สมัครที่ใช้วิธีนี้ จะสร้างสถานการณ์ให้คู่แข่งเป็นต่อหรือเสียดีกว่า ส่วนตัวเองนั้นมีสภาพเป็นรอง หัวคะแนนก็ทำทีไปต่อกับชาวบ้านในอัตรา 2 ต่อ 1 บ้าง 3 ต่อ 1 บ้าง และในอัตราอื่น ๆ ซึ่งขึ้นกับสภาพของพื้นที่ และเมื่อชาวบ้านผู้สมัครคนนั้นไว้ ผู้อยากให้คนที่ตนเองชนะเพราะจะได้เงินคืนกลับมา 2-3 เท่า จึงพยายามไปชักชวนเพื่อนฝูงและเพื่อนบ้านมาร่วมเล่นและร่วมหาเสียงไปในตัว กล่าวให้ชัดผู้ที่เล่นการพนัน โดยเล่นในฐานะผู้รองนี่จะเป็นผู้ลงคะแนนเสียงแก่ผู้สมัครที่ตนรองไว้อย่างค่อนข้างแน่นอน

การที่จะทำได้คะแนนเสียงมาก หัวคะแนนจึงต้องเข้าไปคลุกคลีและต่อรองกับชาวบ้านให้ได้จำนวนมากที่สุด อย่างไรก็ตามการต่อรองผู้สมัครนั้นหาใช่เรื่องที่จะทำได้โดยง่ายแต่อย่างใด จะต้องทำอย่างมีศิลปะและดูกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด จึงจะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ ถ้าหากทำอย่างไม่ระมัดระวังและฝ่ายคู่แข่งสามารถจับทิศทางได้ โอกาสที่จะถูกเล่นกลับโดยคู่แข่งก็มีสูง วิธีการเล่นกลับก็คือ การสร้างอัตราต่อรองใหม่ หากทำสำเร็จทิศทางคะแนนก็จะเปลี่ยนไป

ด้วยเหตุนี้เอง การต่อรองของผู้สมัคร โดยทั่วไปมักนิยมทำกันเป็นระยะ ๆ เพื่อหยั่งเชิงบางทีก็แกล้งปล่อยข่าวลือ ส่วนการทำอย่างจริงจังและหนักหน่วงนั้นจะกระทำกันที่ปลายฤดูกาลแข่งขันช่วง 5-7 วันสุดท้ายก่อนวันเลือกตั้ง ส่วนพื้นที่เป้าหมายที่ผู้สมัครมุ่งใช้วิธีนี้นั้นมักจะเป็นพื้นที่ของคู่แข่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สร้างความปั่นป่วนวุ่นวายสับสนแก่มวลชนคู่แข่ง และทำให้มวลชนของคู่แข่งเข้าสู่วงจรของการพนันเลือกตั้งนี้ให้ได้

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรี กลุ่มอำนาจอดีตนายกและกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในการหาเสียงเลือกตั้งนั้นใช้วิธีการพนันเลือกตั้งค่อนข้างน้อย ซึ่งวิธีการนี้ส่วนมากจะใช้กับกลุ่ม

ชนชั้นนำ กลุ่มนักธุรกิจและกลุ่มผู้มีฐานะร่ำรวยในตำบลเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเป็นกลุ่มที่รู้จักกันมากในตำบล มีเพื่อนฝูงมาก และควบคุมเสียงของชนชั้นล่างไว้มาก เพราะชนชั้นล่างเหล่านี้บางคนทำงานหรือเป็นลูกจ้างทำงานในสวนกับกลุ่มชนชั้นนำเหล่านั้น ซึ่งในการต่อรองผู้สมัครเลือกตั้งจะใช้ความสัมพันธ์สนมกับชนชั้นนำเหล่านี้ ซึ่งบางคนเป็นผู้สนับสนุนของแต่ละกลุ่มในการเป็นตัวนำในการต่อรองคะแนนกัน โดยผู้สมัครจะคอยควบคุมอีกที ซึ่งตัวผู้สมัครจะไม่ออกตัวเอง เพราะจะทำให้อีกฝ่ายจับทางได้ การเล่นพนันกับการเลือกตั้งนั้นมึกลไกและการเล่นที่ค่อนข้างซับซ้อนจึงหวังผลได้ยาก จึงทำให้ไม่เป็นที่นิยมของผู้สมัครมากเท่าใดนัก

2.3 ขบวนการลากพาและการยิงกระสุน การซื้อ-ขายเสียง โดยใช้เงินนั้นเราใช้ศัพท์โดยรวมเรียกว่า ขบวนการลากพา เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า การดำเนินการมีการร่วมมือกันระหว่างบุคคลหลายกลุ่ม มีความเกี่ยวเนื่องกันของกิจกรรมแต่ละประเภทอย่างเป็นกระบวนการนั่นเอง

ผู้สมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรี กลุ่มอำนาจอดีตนายกและกลุ่มอำนาจอดีตกำนันในการหาเสียงเลือกตั้งนั้นขบวนการลากพาและการยิงกระสุนเป็นวิธีการทุจริตซื้อ-ขายเสียงที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลในครั้งนี้ การซื้อเสียงแบบนี้กล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการหลักที่บรรดาผู้สมัครนิยมใช้กัน และมีพัฒนาการมาโดยตลอด ขึ้นตอนต่าง ๆ จะมีองค์ประกอบ ดังนี้

2.3.1 ขึ้นสำรวจรายชื่อผู้ที่เป็นเป้าหมายในการลากพา ผู้สมัครจะใช้หวัคะแนนของตนเองในแต่ละพื้นที่แต่ละชุมชน สำรวจรายชื่อผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนว่ามีจำนวนเท่าใด และหวัคะแนนผู้นั้นสามารถควบคุมกำกับให้ชาวบ้านลงคะแนนตามที่ได้รับคำสั่งมาได้หรือไม่ ถ้าได้ ๆ ก็หวัคะแนนเมื่อได้ผลที่แน่นอนแล้ว หวัคะแนนในแต่ละกลุ่ม แต่ละหมู่บ้าน ก็จะถือรายชื่อชาวบ้านเหล่านั้นเอาไว้เพื่อที่จะนำไปเบิกเงินจากหวัคะแนนหลักหรือจากผู้สมัครต่อไป

กลุ่มอำนาจอดีตนายกและกลุ่มอำนาจอดีตกำนันใช้วิธีการขึ้นสำรวจรายชื่อในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือผู้สมัครและทีมงานหรือหวัคะแนนกลุ่มอำนาจอดีตนายกมีฐานเสียงส่วนใหญ่อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 2 ตำบลแห่งหนึ่ง ส่วนผู้สมัครกลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีฐานเสียงส่วนใหญ่อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 1 ตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งวิธีการขั้นแรกผู้สมัครแต่ละฝ่ายและทีมงานจะใช้รายชื่อผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งว่ามีจำนวนเท่าใด และดูจากรายชื่อผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งว่าในเขตพื้นที่ฐานเสียงของตนนั้นสามารถควบคุมหวัคะแนนเสียงได้เท่าไร ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ซึ่งเป็นฐานเสียงหลักอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องใช้เงินในการซื้อเสียง แต่รายชื่อที่ไม่สามารถควบคุมได้ทั้งในพื้นที่ฐานเสียงของตนและรายชื่อของคนในเขตพื้นที่ของฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ใช่ฐานเสียงของผู้สมัครอีกฝ่าย ผู้สมัครและทีมงานหวัคะแนนในแต่ละกลุ่ม แต่ละหมู่บ้านจะกำหนดเป้าหมายและส่งรายชื่อให้ผู้สมัครต่อไป ซึ่งส่วนใหญ่การกำหนดเป้าหมายรายชื่อนั้นผู้สมัครจะเป็นผู้คัดกรองด้วยตนเองร่วมกับทีมงาน

2.3.2 การเตรียมกระสุน กระสุนในที่นี้ หมายถึงเงินนั่นเอง รูปแบบของกระสุนในยุคแรก ๆ ใช้ธนบัตรโดยตรง โดยที่ทีมงานของผู้สมัครจะนับเงินใส่ซองไว้เป็นอย่างดี บางคนละเอียดถึงขนาดใส่ชื่อผู้รับไว้บนซองด้วย วิธีการเตรียมกระสุนนี้มีหลากหลาย ผู้สมัครบางคนอาจใช้หมายเลขธนบัตรเรียงไปเลย การเตรียมกระสุน มักจะทำในช่วงกลางฤดูเลือกตั้ง เมื่อทราบข้อมูลผู้ลงคะแนนเสียงเป็นที่แน่นอนแล้ว และสำหรับพื้นที่ซึ่งมีการแข่งขันสูง กระสุนที่จะนำไปยิงอาจต้องเตรียมไว้ถึง 3 รอบ

ในขั้นตอนการเตรียมกระสุนนั้น กลุ่มอำนาจอดีตนายจะค่อนข้างเสียเปรียบ กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน เพราะในการเลือกตั้งครั้งนี้กลุ่มอำนาจอดีตกำนันเตรียมการวางแผนสู้ศึกเลือกตั้งมาอย่างดี ได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุนจากหลายฝ่าย เช่น สจ., ส.ส. ป. (นามสมมติ) และที่สำคัญเงินทุนที่ได้มาจากกลุ่มเสื้อแดง(นปช.) ทำให้ในขั้นตอนการเตรียมกระสุนของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันยิ่งได้ไม่มีหมด ส่วนกลุ่มอำนาจอดีตนายในการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่มีผู้สนับสนุนด้านเงินทุน ใช้ทุนของตนเองในการหาเสียง จึงน้อยกว่ากลุ่มอำนาจอดีตกำนัน

2.3.3 การยิงกระสุน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะหากยิงไม่ดีไม่เข้าเป้าก็อาจจะทำให้กระสุนด้าน ไม่ก่อให้เกิดผลอะไร หรือผู้สมัครบางคนเตรียมกระสุนไว้พร้อมแล้วแต่ยังไม่ออก เพราะถูกสกัดกั้นไว้ก่อนหรือกระสุนไปกองอยู่ที่หัวคะแนนถูกหัวคะแนนโก่งไปบ้างก็มี การโก่งในลักษณะนี้มักนำไปสู่การตายของหัวคะแนนหลายรายแล้วตามข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ การยิงกระสุนให้ได้ผลนั้น ผู้สมัครต้องมีไกลจากยิงหรือหัวคะแนนที่เอาการเอางานสูงมีระดับอิทธิพลค่อนข้างสูง และที่สำคัญต้องมีความซื่อตรงซื่อสัตย์ต่อผู้สมัคร

เมื่อกระสุนถูกเป้าหรือเงินถึงมือผู้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งแล้ว ก็หาใช่ว่ากระบวนการจะสิ้นสุดลงเพียงเท่านั้น เมื่อถึงวันเลือกตั้งจะมีหน่วยปฏิบัติงานของผู้สมัครอย่างน้อย 2 หน่วย เพื่อทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือการแซะ และการคุม

ในวันเลือกตั้งชาวบ้านบางส่วนเมื่อรับเงินไปแล้วก็ใช้ว่าจะไปลงคะแนนเสียง การทำให้ชาวบ้านออกจากบ้าน ไปลงคะแนนเสียงจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของหน่วยแซะ หากหน่วยเลือกตั้งอยู่ห่างไกลจากบ้านผู้ลงคะแนนเสียง ทีมแซะอาจจะจัดรถสำหรับไว้บริการ การจัดงานพาหนะไว้สำหรับบริการนั้นเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการแซะให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

นอกจากหน่วยแซะแล้ว ผู้สมัครจะใช้คนอีกจำนวนหนึ่งเรียกว่า หน่วยคุม เพื่อเป็นตัวป้องกันไม่ให้ฝ่ายตรงข้าม แย่งคนที่ตนเองแซะมาไปลงคะแนนให้ผู้อื่น กรณีการขาดทีมงานหน่วยคุมนั้นสำหรับผู้สมัครบางคน มีบทเรียนที่ต้องทำให้เจ็บปวดมาหลายครั้งแล้ว เพราะเมื่อให้คนของตัวเองไปแซะชาวบ้านออกมาได้แล้ว เมื่อมาถึงหน้าหน่วยเลือกตั้งไม่มีคนคอยคุมนอกรีตชาวบ้านว่าจะต้องกาบทบาทหมายเลขใด ผู้สมัครฝ่ายตรงข้ามบางคนก็จะใช้หัวคะแนนของตนไปหลอกชาวบ้าน

ให้กากบาทหมายเลขของตนได้ ผู้ที่ชะงะมาก็เสียรู้ให้ฝ่ายตรงข้ามไป และทำให้คะแนนเสียงน้อยลง จนอาจเป็นเหตุนำไปสู่ความพ่ายแพ้ได้

ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งนั้น ขั้นตอนการยิงกระสุนนั้นนิยมทำกันช่วงอาทิตย์สุดท้ายของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และมีการยิงกระสุนอย่างหนัก ในวันสุดท้ายก่อนการเลือกตั้งเมื่อรู้ว่ากระแสคะแนนของฝ่ายคนไม่ดี ในการยิงกระสุนของกลุ่มอำนาจอดีตนายกและกลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ในช่วงแรกของการยิงกระสุนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จะอยู่ที่ประมาณคนละ 500 บาท ต่อมาเมื่อการแข่งขันคะแนนเสียงเริ่มสูสีกันมากขึ้นก็มีการขึ้นราคาเป็น คนละ 700-1000 บาทแล้วแต่กรณี หรือมีการยิงกระสุนแบบเหมาจ่าย กล่าวคือ ถ้าบ้านหลังนี้มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยู่ 4 เสียง ก็จะเหมาจ่ายทั้งบ้านเป็นเงิน 3,000 บาทต่อหนึ่งหลังคาเรือน เป็นต้น และในช่วงโค้งสุดท้ายของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง กลุ่มอำนาจอดีตนายกเน้นการไ้รลดแห่หาเสียงเป็น ขบวน 20-30 คนไปรอบตำบลซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชาวบ้านทำให้กระแสคะแนนไป อยู่ฝั่งกลุ่มอำนาจอดีตนายก กลุ่มอำนาจอดีตกำนันที่มีฐานด้านเงินทุนมากกว่าจึงใช้วิธีการให้ผู้สมัคร หรือหัวหน้าคะแนนจะเข้าตามบ้านให้รายละเอียด 1,000-1,500 บาท และในบางรายที่เป็นฝ่ายของกลุ่มอำนาจ อดีตนายกที่ซื้อคะแนนเสียงไว้แต่ไม่แน่ใจว่าจะเลือกตน ก็จะใช้วิธีการจ่ายเงินแล้วยึดบัตรประชาชน ไว้ไม่ให้ออกไปใช้สิทธิเป็นการตัดคะแนนฝ่ายตรงข้าม

และในวันเลือกตั้งทั้งกลุ่มอำนาจอดีตนายกและกลุ่มอำนาจอดีตกำนันมีการ จัดตั้งหน่วยชะงะขึ้นทั้งสองฝ่าย ทีมชะงะจะจัดรถสำหรับไว้บริการไว้สำหรับรับส่งคนที่อยู่ห่างไกล จากหน่วยเลือกตั้ง การจัดยานพาหนะไว้สำหรับบริการเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้ชาวบ้านออกมา ใช้เสียงมากยิ่งขึ้น แต่จุดที่ทำให้การเลือกตั้งนี้เกิดจุดพลิกผัน คือ ในการหาเสียง ในการซื้อ-ขายเสียง กลุ่มอำนาจอดีตนายก ไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยคุม เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามแย่งคะแนน เสียงของตนไป ตัวอย่างเช่น ในคืนสุดท้ายก่อนการเลือกตั้ง กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน มีเงินทุนที่มากกว่า ได้เจาะเข้าตามบ้านที่ฝ่ายกลุ่มอำนาจอดีตนายกได้เข้าไปซื้อ-ขายเสียงแล้ว โดยการให้เงินที่มากกว่า ที่กลุ่มอำนาจอดีตนายกให้ เช่น กลุ่มอำนาจอดีตนายกให้ไป 1,000 บาทต่อคน กลุ่มอำนาจอดีตกำนัน ก็ให้ทบไปอีกเป็น 1,500-2,000 บาท เมื่อไม่มีหน่วยคอยเฝ้าควบคุมคะแนนเสียง คอยป้องกันคะแนน ก็จะทำให้คะแนนที่เคยเป็นของตนหายไปก็เป็นที่น่าใจ ซึ่งในการเลือกตั้งระดับชาติมีบทเรียนที่ต้องทำ ให้เจ็บปวดให้เห็นกันอยู่หลาย ๆ ครั้ง

การเมืองกับชาติพันธุ์ : กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียง

คำว่า “ชาติพันธุ์” และ “ชาติพันธุ์วิทยา” เป็นคำใหม่ในภาษาไทยการทำความเข้าใจเรื่อง ชาติพันธุ์จำเป็นจะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับเรื่องเชื้อชาติและสัญชาติ อาจเปรียบเทียบเชื้อชาติ สัญชาติ และชาติพันธุ์ ได้ดังนี้

เชื้อชาติ (Race) คือลักษณะทางชีวภาพของคน ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากลักษณะรูปร่าง สีผิว เส้นผม และตา การแบ่งกลุ่มเชื้อชาติ (Racial Group) มักแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือนิกรอยด์ (Negroid) มองโกลอยด์ (Mongoloid) และคอเคซอยด์ (Caucasoid) ในตอนหลัง ได้เพิ่มออสเตรลอยด์ (Australoid) โพลินีเซียน (Polynesian) ฯลฯ อีกด้วย

การแบ่งแยกกลุ่มคนตามลักษณะทางชีวภาพนี้ มีความสำคัญในสังคมที่สมาชิกในสังคมมาจากบรรพบุรุษที่ต่างกัน และมีสีผิวและรูปร่างลักษณะที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น ความแตกต่างระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ เป็นต้น ในสังคมที่มีกลุ่มคนที่มีลักษณะทางชีวภาพต่างกันและประวัติความเป็นมาตลอดจนบทบาทในสังคมต่างกัน ความแตกต่างทางชีวภาพอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันได้ แต่ในบางสังคม เช่น สังคมไทย เป็นต้น ความแตกต่างทางชีวภาพไม่มีความหมายเท่าใดนัก

สัญชาติ (Nationality) คือการเป็นสมาชิกของประเทศใดประเทศหนึ่งตามกฎหมาย โดยที่ลักษณะทางชีวภาพและวัฒนธรรมอาจแตกต่างกันได้ การเป็นสมาชิกของประเทศย่อมหมายถึงการเป็นประชาชนของประเทศนั้น ผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นเพื่อมาตั้งถิ่นฐานสามารถโอนสัญชาติมาได้ ผู้ที่เปลี่ยนสัญชาติ คือผู้ที่เปลี่ยนฐานะจากการเป็นประชาชนของประเทศหนึ่งมาเป็นประชาชนของอีกประเทศหนึ่ง

ชาติพันธุ์ (Ethnicity หรือ Ethnos) คือการมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด เดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง จีนลาว ซอง เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือด ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่าง (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กัน ไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะที่เดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกัน ความรู้สึกผูกพันนี้อาจเรียกว่า “สำนึก” ทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณะ (Ethnic Identity)

ในการศึกษาวิจัยการเมืองกับชาติพันธุ์ : กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชาติพันธุ์ที่จะกล่าวถึงและมีเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นชนเผ่า ชนชาติหรือชาติพันธุ์พื้นเมืองของคนในเขตอำเภอหรือในเขตตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือชาติพันธุ์ของ

ชาติพันธุ์ของหรือชาวซอง ชาวซองเป็นชนเผ่าโบราณอีกเผ่าหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ ออสโตร-เอเชียติก ตระกูลมอญ-เขมร มีภาษาพูดของตนเองแต่ไม่มีภาษาเขียน คือภาษาซอง นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า ซึ่งอาจมีมาแต่ก่อนสมัยสุโขทัยสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ชาวช่องเป็นชนเผ่าตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตะวันออกแนวเขาบรรทัดของประเทศไทย-กัมพูชา กระจายอยู่แถบบริเวณจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด รวมทั้งในจังหวัดไพลินของกัมพูชา เชื่อกันว่าเป็นชนพื้นเมืองในดินแดนแถบนี้ โดยอาศัยหนาแน่นในเขตอำเภอแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก โดยเฉพาะตำบลแห่งหนึ่งที่เป็นพื้นที่ในกรณีศึกษาวิจัยนี้มีประชากรของค่อนข้างอาศัยอยู่มาก ชาวช่องมีรูปร่างสันทัด สูงประมาณ 5-5.5 ฟุต ผมหยิกขด ตาโต ริมฝีปากหนา นักมานุษยวิทยาจัดกลุ่มนี้อยู่ในกลุ่มมอญ-เขมร ซึ่งเป็นสาขาย่อยของกลุ่มออสโตร-เอเชียติก ชาวช่องมีภาษาพูดและวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง นับถือผีบรรพบุรุษทำพิธีเช่นไหว้ทุกปี เป็นการรวมญาติ เรียกว่า พิธีเลี้ยงผีหิ้งผีโรง มีการแต่งงานแบบช่อง หรือที่เรียกว่า กาดัก ปัจจุบันชาวช่องส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้และรับจ้าง

ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง จะสังเกตได้ว่าผู้สมัครทั้งสองฝ่ายมีเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน เกิดในภูมิลำเนาหรือในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ นาย ช. (นามสมมติ) ภูมิลำเนาเดิมของบิดามารดาก่อนที่จะย้ายมาอยู่จังหวัดนี้คือ จังหวัดราชบุรี เป็นคนไทยที่มีเชื้อสายมอญ ส่วนอีกฝ่ายคือ นาย ป. (นามสมมติ) เป็นคนในท้องถิ่นเดิมของท้องถิ่น บิดามารดาเกิดและโตมาในท้องถิ่นที่ตำบลแห่งนี้เป็นคนเผ่าดั้งเดิมโดยมีเชื้อสายของมาตั้งแต่เกิด เมื่อนาย ป. ตัดสินใจลงรับสมัครเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ทำให้มีความได้เปรียบมากกว่านาย ช. เพราะนาย ป. เป็นคนที่เกิดในภูมิลำเนาและเป็นคนที่มีเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ของคนในท้องถิ่น ซึ่งประชาชนในเขตอำเภอแห่งหนึ่งหรือในตำบลแห่งหนึ่งส่วนใหญ่เป็นคนที่มีเชื้อสายของเป็นชนในท้องถิ่นเดิมที่มีมากอยู่ในแถบนี้ ซึ่งผลจากการที่ประชาชนในตำบลแห่งหนึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายของทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางชาตินิยมเกิดขึ้น ชาตินิยม คืออุดมการณ์ที่สร้างและบำรุงรักษาชาติ การแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มของมนุษย์และการชื่นชมความยิ่งใหญ่ของชาติตนเอง ซึ่งนาย ป. ที่มีเชื้อสายของเช่นเดียวกันกับชาวบ้านส่วนใหญ่ในตำบลจึงเกิดความช่วยเหลือทางการเมืองเกิดขึ้น เพราะกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด การที่ประชาชนสนับสนุนคนที่มีเชื้อสาย เชื้อชาติเดียวกันจึงถือว่าเป็นการสนับสนุนความยิ่งใหญ่ของชนชาติตนเองนั่นเอง

ผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555

ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งระบบผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นครั้งที่ 3 ของเทศบาลตำบล ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555 นับเป็นครั้งแรกของเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีมีผู้สมัครลงแข่งขันชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรี นับว่าเป็นการเกิดการแข่งขันทางการเมืองเป็นครั้งแรกเกิดขึ้น ซึ่งในการแข่งขันชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีในครั้งนี้ทำให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นหลายอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เพราะการเลือกตั้งที่ผ่านมาผู้สมัครเพียงท่านเดียว การเลือกตั้งที่ผ่านมาจึงไม่มีปัญหาอะไรมากมายนัก

จากปัจจัยทางด้านโครงสร้างอำนาจภายในตำบลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีเพียงกลุ่มโครงสร้างอำนาจเพียงกลุ่มอำนาจเดียว แต่ด้วยเหตุขัดแย้งภายในกลุ่มโครงสร้างอำนาจจนทำให้เกิดการสถาปนากลุ่มอำนาจใหม่ขึ้นนั้น ส่งผลกระทบให้การเลือกตั้งภายในตำบลเกิดการแข่งขันทางการเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก หลังจากที่แต่เดิมไม่มีผู้สมัครแข่งขันเลย ซึ่งการเลือกตั้งเมื่อมีการแข่งขันเกิดขึ้น จึงได้เกิดการสร้างฐานเสียงของแต่ละกลุ่มขึ้น โดยได้ใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างเต็มที่ แต่ละกลุ่มต่างมีทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคมและทุนการเมืองที่คล้ายกันบางและแตกต่างกันไปบ้าง ทำให้เกิดการแข่งขันทันทีรุนแรงขึ้น ประกอบกับมีระบบการทุจริตการเลือกตั้ง การทุจริตหาเสียง การทุจริตซื้อ-ขายเสียง การทุจริตลงคะแนนเสียง การได้รับผลประโยชน์หรือผลตอบแทนจากผู้สมัคร การใส่ร้ายป้ายสีอีกฝ่ายให้เสียหาย การพัวพันกับการเลือกตั้ง และปัจจัยทางด้านชาติพันธุ์ ปัจจัยที่กล่าวมานี้จึงเข้ามามีผลต่อการแพ้ชนะในการเลือกตั้งเมื่อมีการการแข่งขันขึ้น ปัจจัยต่างๆเช่นนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตำบล จากสาเหตุโครงสร้างอำนาจที่เปลี่ยนไปและการเข้ามาของระบบการทุจริตการเลือกตั้ง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ภายในตำบลแห่งหนึ่ง

ผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555 ปรากฏว่า นาย ป. (นามสมมติ) อดีตกำนัน ชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้ได้คะแนน 1,410 คะแนน ส่วนนาย ช. (นามสมมติ) อดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ได้คะแนน 890 คะแนน โดยที่สมาชิกสภาเทศบาลตำบลในเขตการเลือกตั้งที่ 1 ทีมของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันชนะการเลือกตั้งยกทีม ส่วนในเขตการเลือกตั้งที่ 2 ทีมของกลุ่มอำนาจอดีตนายกชนะการเลือกตั้ง 5 ท่าน ทีมของกลุ่มอำนาจอดีตกำนันได้รับการเลือกตั้ง 1 ท่าน ทำให้อดีตกำนัน คือนาย ป. ชนะการเลือกตั้งได้เป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลคนใหม่ของเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียง

วิพากษ์การกระจายอำนาจกับการเลือกตั้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียง

ในอดีตที่ผ่านมาความสนใจเรื่องกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นมีอยู่จำกัด สืบเนื่องจากการเมืองการบริหารบ้านเมืองมีลักษณะรวมศูนย์การปกครองอยู่ที่ส่วนกลาง องค์การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทน้อย ประกอบกับขาดความเป็นอิสระ งบประมาณมีอยู่อย่างจำกัด รายได้ขององค์การปกครองท้องถิ่นรวมกันทั้งประเทศรวมกันยังไม่ถึง 10 % ของรายได้ทั้งประเทศ ดังนั้นประเด็นความสุจริตหรือจริยธรรมของผู้บริหารองค์การปกครองท้องถิ่นจึงไม่ใช่ปัญหาที่ได้รับความสนใจจากทั้งแวดวงนักวิชาการ สื่อมวลชนและสาธารณะมากนัก

หากแต่สถานการณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ในช่วงระยะเวลาหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาการกระจายอำนาจกลายเป็นประเด็นทางการเมือง องค์การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญมาก โดยเฉพาะหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มีเจตนารมณ์ในการปฏิรูประบบการเมืองการบริหารของไทย

ได้ก่อให้เกิดการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นอย่างขนานใหญ่และรอบด้านอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ที่ทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้น และขณะเดียวกันก็สะท้อนความจำเป็นที่ต้องให้ความสนใจในเรื่องความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวมในระดับท้องถิ่น

ประการที่หนึ่ง อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้น เดิมองค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และการบริการสาธารณะในท้องถิ่นตนเองน้อยมาก ภารกิจจำนวนมากไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ดำเนินการโดยหน่วยงานของราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค รวมทั้งรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐในรูปแบบอื่น ๆ แม้แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองท้องถิ่นโดยตรง มักเป็นการตัดสินใจจากส่วนกลาง โดยท้องถิ่นเป็นแค่ผู้ปฏิบัติ แต่ด้วยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแผนปฏิบัติการกำหนดแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบมากขึ้น มีการกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจของส่วนราชการให้องค์กรปกครองท้องถิ่น รวม 245 เรื่อง มีส่วนราชการที่ถ่ายโอน 50 กรม ใน 11 กระทรวง โดยแบ่งภารกิจออกเป็น 6 ด้าน คือด้าน โครงสร้างพื้นฐาน ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเรื่องการถ่ายโอนดังกล่าว มิติที่สำคัญมิใช่เพียงหน้าที่ที่ครอบคลุมมากขึ้นและกระทบต่อประชาชนทุกด้าน หากยังหมายถึงอำนาจอิสระในการตัดสินใจของท้องถิ่นที่เพิ่มมากขึ้น (Discretion) ในบทบาทที่หลากหลายเป็นทั้งผู้ออกและบังคับใช้กฎหมาย ผู้จัดบริการสาธารณะ และผู้ให้เงินอุดหนุน อาทิเช่น การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น การออกหรือต่อใบอนุญาต การกำหนดเขตผังเมือง และการตัดสินใจให้เงินอุดหนุนหรือทำโครงการ รวมทั้งการจัดซื้อจัดจ้างจะเป็นอำนาจตัดสินใจของผู้บริหารท้องถิ่น ในสภาพเช่นนี้โอกาสของการเกิดความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวมย่อมสูง จากประสบการณ์การถ่ายโอนที่ผ่านมาพบว่ามีกรณีร้องเรียนเกี่ยวกับความไม่โปร่งและความไม่สุจริตโดยเฉพาะผู้บริหารมากขึ้นซึ่งหลายรายมีสาเหตุจากความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม ก่อให้เกิดการฮั้วราคา การเลือกผู้รับเหมาเฉพาะราย หรือการตรวจรับงานไม่เป็นไปตามระเบียบ การจัดซื้อราคาเกินจริง การต่อหรือไม่ต่ออายุใบอนุญาตให้โรงงานเพราะเหตุผลส่วนตัว

ประการที่สอง บทบาทและความสำคัญขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือเม็ดเงินที่เป็นรายได้ของท้องถิ่น เดิมรายได้ขององค์กรปกครองท้องถิ่นคิดเป็นเพียง 6-9% ของรายได้ของรัฐบาล ซึ่งน้อยมาก พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง

ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 30 (4) กำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุนและรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของรัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 และในช่วงระยะเวลาไม่เกิน พ.ศ. 2549 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 35 ผลปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2544-2546 รายได้ของท้องถิ่นคิดเป็นร้อยละ 20.92, 21.88 และ 22.19 ของรายได้รัฐบาล ซึ่งในปี พ.ศ. 2546 นี้ คิดเป็นจำนวนเงินที่องค์กรปกครองท้องถิ่นบริหารจัดการสูงถึง 184,066.04 ล้านบาท ด้วยงบประมาณมากมาย ทำให้มีการมองว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นอาจกลายเป็นแหล่งหาผลประโยชน์ และถ้าขาดการบริหารจัดการที่ดีย่อมนำมาสู่ความเสียหายต่อประเทศชาติ

การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น จุดสำคัญคือการลดอำนาจส่วนกลางให้คนท้องถิ่นปกครองและบริหารด้วยตนเอง แต่กระทรวงมหาดไทยที่รวมศูนย์อำนาจปกครองมาตั้งแต่ศตวรรษที่แล้ว กลับใช้วิธีบิดเบือนเป็นการกระจายอำนาจให้ข้าราชการในท้องถิ่นมากกว่าแทนที่จะกระจายอำนาจให้ประชาชน การกระทำเช่นนี้เปรียบเสมือนท้องถิ่นก็ยังเป็นกลไกการทำงานของส่วนกลางอยู่ดี และการให้อำนาจท้องถิ่นให้อำนาจนักการเมืองในท้องถิ่นที่มีอำนาจบาบริมอยู่แล้ว เปรียบเสมือนไปเพิ่มอำนาจบาบริมให้กลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น ทำให้ปัจจุบันการเลือกตั้งในท้องถิ่น เช่นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลมีการแข่งขันกันสูงมากขึ้น คนที่อยากจะเข้าไปบริหารงานเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมก็มีจำนวนมาก คนที่จะเข้าไปหาผลประโยชน์ส่วนตนก็มีเยอะ เพราะงบประมาณที่ลงมาสู่ท้องถิ่นที่มีจำนวนมาก รวมทั้งผลประโยชน์ต่างตอบแทนต่าง ๆ ที่มีมหาศาลจากการกระจายอำนาจ ทำให้ท้องถิ่นในปัจจุบันมีการแข่งขันสูง และมีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ระหว่างกันค่อนข้างมาก ดังตัวอย่างที่เห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันที่มีการลอบสังหารผู้บริหารท้องถิ่นอยู่เป็นประจำ หรือข่าวฮั้วประมูล เป็นต้น

ในส่วนของการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก ก็เช่นกัน ก็มีผลพวงมาจากการกระจายอำนาจด้วยเช่นกัน กล่าวคือหลังจากที่รัฐบาลพยายามผลักดันนโยบายกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น โดยพยายามผลักดันให้องค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งนี้ก็ได้ปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งผลของการยกฐานะเป็นเทศบาลในครั้งนี้ ทำให้เทศบาลตำบลแห่งนี้มีอำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้น ตัดสินใจภารกิจของท้องถิ่นได้เอง ไม่ต้องผ่านส่วนกลาง และที่สำคัญงบประมาณที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้มีคนสนใจที่จะลงเล่นการเมืองเพิ่มมากขึ้น เพราะผลประโยชน์ที่จะได้มีมากมาย แต่ด้วยสาเหตุจากผลประโยชน์ที่มีมากจึงเป็นประเด็นที่ทำให้โครงสร้างอำนาจของตำบลแห่งนี้เกิดความขัดแย้งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระดับล่างหรือระดับบน หรือความขัดแย้งระหว่างฝ่ายปกครอง (ท้องถิ่น) กับฝ่ายท้องถิ่น ในเรื่องความขัดแย้งระหว่างท้องถิ่นและท้องถิ่นนั้น ปัจจุบันเมื่อรัฐบาลมีการถ่ายโอนเงินงบประมาณ และภารกิจหน้าที่

ต่าง ๆ ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ฝ่ายท้องถิ่นที่จึงถูกจำกัดลงจนแทบไม่เหลือเลย เพราะงบประมาณดังกล่าวส่งตรงลงไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทนการผ่านราชการส่วนภูมิภาค ดังนั้นบทบาทในการพัฒนาส่วนใหญ่จึงตกอยู่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แทนที่จะอยู่ที่ฝ่ายท้องถิ่น จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างฝ่ายท้องถิ่นกับท้องถิ่น และเมื่อการทำให้ระหว่างฝ่ายท้องถิ่น คือกำนันกับฝ่ายท้องถิ่น คือนายกเทศมนตรีไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ เมื่อกำนันหมดวาระการทำงาน ทางฝ่ายนายกเทศมนตรีจึงสนับสนุนพรรคพวกตนลงแข่งขันชิงตำแหน่งกำนันเพราะจะได้ทำงานร่วมกันได้ง่าย และผลการเลือกตั้งกำนันคนที่นายกเทศมนตรีสนับสนุนชนะได้เป็นกำนัน ทำให้ความขัดแย้งระหว่างนายกเทศมนตรีเพิ่มมากขึ้น จนทำให้อดีตกำนันไปสถาปนากลุ่มโครงสร้างอำนาจใหม่ขึ้นเพื่อมาแข่งขันในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี และอดีตกำนันชนะการเลือกตั้งได้เป็นนายกเทศมนตรีในที่สุด ซึ่งในปัจจุบันความขัดแย้งภายในตำบลก็ยังมีอยู่ ซึ่งสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นในกรณีศึกษาเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงนั้นเป็นผลกระทบจากการกระจายอำนาจของภาครัฐที่เพิ่มอำนาจ เพิ่มบทบาทให้แก่ผู้นำท้องถิ่น ด้วยงบประมาณมากมายทำให้มีการมองท้องถิ่นเป็นแหล่งหาผลประโยชน์ของนักการเมืองในปัจจุบัน